

T. B. M. M.

ZABIT CERİDESİ

Altmışınçı İçtima

19 . 2 . 1341 Perşembe

Münderecat

	Sayfa		Sayfa
1. — ZAPTI SABIK HULÂSASI	140	4. — MÜZAKERE EDİLEN MEVAD	141
2. — SUALLER	140	1. — 1341 senesi Muvazenei Umumiye Kanunu lâyihası ve Muvazenei Maliye Encümeni mazbatası. (1/506)	141
1. — Kırşehir Mebusu Lütfü Müfit Beyin; müecceliyeti askeriye den istifade maksadı ile Darülfünuna kayıt olunup, derslere devam etmeyen talebe hakkında Müdafaa-i Milliye Vekâletinden şifahi suali.	140	A) Posta ve Telgraf Müdiriyeti Umumiyesi Bütçesi :	141:157
3. — EVRAKI VARİDE	140	B) Emniyeti Umumiye Müdiriyeti Umumiyesi Bütçesi	162:167
Lâyhalar	140	C) Umum Jandarma Kumandanlığı Bütçesi	167:178
1. — Yurtluk ve ocaklık mukabili muhasas maaşat erbabına teffiz edilecek emlâk ve arazinin sureti ihdası hakkında kanun lâyihası. (1/622)	140	D) Hariciye Vekâleti Bütçesi.	178:188
Azayı Kiram Muameleti	141	2. — Memlekette kuvvetli bir telsiz telgraf tesisatı vücuda getirilmek ve Ankara şehrinde merkezi batarya sisteminde telefon şebekesi yapılmak ve Ankara ile İstanbul arasında bir telefon hattı tesisiyle Posta, Telgraf ve Telefon binası inşa edilmek üzere Posta ve Telgraf Müdiriyeti Umumiyesinin senei haliye bütçesine bir milyon lira tahsisatı munzamme itası hakkında (1/497) numaralı kanun lâyihası ile Posta ve Telgraf ve Muvazenei Maliye Encümenleri mazbataları.	157:162,189:190
1. — İstanbul Mebusu Abdurrahman Şeref Beyin vefatına dair Bezmialem Hastanesi Ser-tababetinden mevрут telgraf.	141		

BİRİNCİ CELSE

Bedi Müzakerat Saat : 10.40

REİS : Reis Vekili Ali Süruri Bey

KÂTIPLER : Avni Bey (Bozük), Ragıp Bey (Zonguldak)

REİS — Celseyi açıyorum.

1. — ZAPTI SABIK HULÂSASI

REİS — Zaptı sabık hülâsası okunacak.

Elli dokuzuncu içtima

18 Şubat 1341 Çarşamba

Birinci Celse

Öğleden evvel saat onda Refet Beyin tahtı riya-setlerinde inikat ederek zabtı sabık hülâsası kıraat ve aynen kabul ve evrakı varide ait oldukları mahallere havale olundu.

Tütün inhisarı hakkındaki kanun lâyihasının in-tacına kadar inhisarın Hükümetçe idaresine müteda-ir lâyihai kanuniyenin müstacelen müzakeresi karar-gir oldu.

İstanbul'dan firar ve bilâhara avdet eden bazı Rum ve ermeniler hakkındaki mazbatanın dahi öğle-den sonraki celselerde müzakeresi takarrür etti. Mü-teakiben Müdafaai Milliye Vekâleti 1340 senesi Büt-çesine tahsisatı munzamme itası hakkındaki kanun lâyihası müzakere ve mevadı kanuniye aynen kabul edildi.

Badehu Dahiliye Vekâleti bütçesinin müzakeresi-ne geçildi ve cereyan eden müzakere neticesinde büt-çenin heyeti umumiyesi hakkındaki müzakerenin ki-fayetiyle fasıllara geçilmesi kabul ve öğleden sonra saat bir buçukta içtima edilmek üzere celse tatil olun-du.

İkinci Celse

Kâzım Paşa tarafından küşat ve Dahiliye Vekâ-leti bütçesinin müzakeresine devam edilerek fasılla-rından birisi tadilen, birisi tahsisen ve diğerleri dahi aynen kabul olunduktan sonra berayı teneffüs celse tatil edildi.

Üçüncü Celse

Kâzım Paşa tarafından küşat edilerek Müdafaai Milliye Vekâleti bütçesine tahsisat ilâvesi hakkında-ki kanun tayini esami ile reye vaz olunduktan sonra celseyi hafiyeye geçildi.

Dördüncü Celse

(Hafidir)

Beşinci Celse

Kâzım Paşa tarafından küşat ve Müdafaai Mil-liye bütçesine tahsisat ilâvesi hakkındaki kanunun bir redde karşı 145 rey ile kabul olduğu tebliğ edil-di ve Perşembe günü öğleden evvel onda içtima edil-mek üzere celse tatil olundu.

REİS — Efendim! Zaptı sabık Hülâsası hakkın-da mütalâa var mı? Zaptı sabık hülâsasını aynen ka-bul edenler lütfen el kaldırsın... Kabul etmeyenler el kaldırsın... Aynen kabul edilmiştir.

2. — SUALLER

1. — *Kırşehir Mebusu Lütfi Müfit Beyin; müec-celiyeti askeriyeden istifade maksadıyla Darülfununa kaydolanup derslere devam etmeyen talebe hakkın-da şifahi sual takriri.*

REİS — Müdafaai Milliye Vekâletine havale ve 18 Şubatta tebliğ edilmiştir.

3. — EVRAKI VARİDE

Lâyihalar

1. — *Yurtluk ve ocaklık mukabili muhassas ma-aşat erbabına teffiz edilecek emlâk ve arazinin sureti itası hakkında kanun lâyihası.*

REİS — Tapu, kavanini Maliye ve Muhasebe-i Maliye Encümenlerine havale edilmiştir.

ÂZAYI KIRAM MUAMELÂTI

1. — *Efendim! İstanbul Mebusu Abdurrahman Şeref Beyin vefatına dair Bezmialem Hastanesi sertifikatından mevnut telgraf.*

REİS — Okunacaktır.

Ankara'da Büyük Millet Meclisi Riyaseti Âliyesine

Hastanede tahtı tedavide bulunan İstanbul Mebusu Abdurrahman Şeref Bey bugün badelzeval saat üç buçukta vefat etti. Arzı malûmat olunur efendim hazretleri.

Bezmialem Gurabayı Müslimin
Hastanesi
Sertabibi Müderris
Süleyman Numan

(Allah rahmet eylesin sesleri)

MAZHAR MÜFİT BEY (Denizli) — Çoğumuzun hocasıdır. Allah rahmet eylesin.

REİS — Efendim! Merhumun ruhuna bir fatiha ithaf edelim ve müzakereyi beş dakika müddetle tehir ederim.

İSMAİL KEMAL BEY (Çorum) — Ailesine de bir taziyetname yazılısın efendim.

REİS — Başüstüne efendim. Divanı Riyasetten taziye ederiz.

(Müzakere beş dakika tehir edildi)

REİS — Efendim! Beş dakika hitam bulmuştur. Müzakereye başlıyoruz.

ABDULLAH BEY (Trabzon) — Efendim! Müsaade buyurunuz.

REİS — Ne hakkında efendim?

ABDULLAH BEY (Trabzon) — Abdurrahman Şeref Bey hakkında efendim. Vefatı dün öğleden evvel olduğuna göre bugün ancak öğleye yetiştirebilecekleri tahakkuk ediyor. İstanbul'da bulunan arkadaşlarımızdan bir kısmının Meclis namına cenazede bulunmaları ve ailesine beyanı taziyet etmeleri çok muvafık olur reyindeyim. Arkadaşlara bir telgrafla malûmat verilirse çok iyi olur.

REİS — Efendim! Cenaze merasimi Cuma günü yapılacağına dair haber vardır. Şu halde Divanı Riyaset lâzımgelen vazifeyi ifa edecektir.

MUSTAFA BEY (Tokat) — Masarifi tekfinesini de Meclis yapsın.

REİS — Rica ederim efendim Divanı Riyaset vazifesini yapacaktır.

4. — MÜZAKERE EDİLEN MEVAD

1. — 1341 senesi Muvazaneyi Umumiye Kanunu lâyihası ve Muvazaneyi Maliye Encümeni Mazbatası. (1/506)

A) Posta ve Telgraf Müdüriyeti Umumiyesinin bütçesi.

REİS — Müzakere olunacaktır.

Malûmu âliniz bu bütçe Dahiliye Vekâleti bütçesine merbuttur. Heyeti Umumiyesi hakkında ayrıca müzakereye lüzum görülüyor mu efendim? (Hayir sesleri) Şu halde doğrudan doğruya fasillara geçiyoruz. (Muvafık sesleri.)

Fasıl	Maaşat	Lira
141		104 724

YAHYA GALİP BEY (Kırşehir) — Kabul, reye.

AHMET SÂKİ BEY (Antalya) — Efendim! İhtisasının haricinde, huzuru âlinizde lakırdı etmemeyi maruzatta bulunmamayı şiar edinmişim. Fakat posta ve telgraf memurlarımızın maaşatı hakkında bazı maruzatta bulunmayı vecibeden addederim. Esas itibarıyla bu memurlarımız mücahede milliyemizin

husus bulmasına en ziyade hizmet eden ve mütevazı bir surette daima vazife başında ibrazı sadakat eyleyen bir kısım memurlarımızdır. Bunlar geceli gündüzlü çalışmak suretiyle mümkün olduğu kadar ibrazı mesai ettikleri halde...

HASAN BEY (Trabzon) — Zam mı yapalım, yani ne istiyorsunuz?

AHMET SÂKİ BEY (Antalya) — Müsaade buyurunuz. Bunlar mümkün olduğu kadar ibrazı mesai ettikleri halde görüyorum ki, diğer bütçelerimizde Hükümetimizin ve Muvazanej Maliye Encümenimizin gösterdiği samahatı takdirkârane bu bütçede gösterilmemiştir. Yani bu memurların hakikaten geçen sene vaat olunduğu kadar terfi edilmediği fikrindeyim. Görüyorum ki, mütehassıslar hakkında bir tahsisat vardır. O tahsisat hakikaten şayanı şükrandır. Biz mütehassıslara muhtacız ve onların ilim ve irfanından müstevit olmak mecburiyetindeyiz. Fakat bunu da arz etmek mecburiyetindeyiz ki, bizim memleketimize yetişmiş ve milletimizin şan ve şerefini bir çok kongrelerde hakikaten ilâ etmiş mütehassız zevata lâyük oldukları derecede zammıyat icra edil-

memiştir. Binaenaleyh bendeniz bu nakiseden teellümatımı şu kürsüden beyan etmeliği vazifei vicdaniye biliyorum ve bu memurların hizmetine ve sadakatine karşı alenen şu kürsüden teşekkür etmeyi bir vecibe addediyorum ve bazı noktalarda, aşağıdaki 143 ncü fasılda göstereceğim veçhile bu hususta Mazbata Muharriri Beyefendiden tenvir edilmeliğini istirham ediyorum.

MUHTAR BEY (Trabzon) — Hükümete söyleyiniz zam için teklif yoktur.

HÜSEYİN RIFKI BEY (Edirne) — Bu posta ve telgrafın getirdiği mütehasıslardan kâfi derecede istifade temin edilmiş midir? Bu noktalar hakkında Müdürü Umumi Beyefendi bizi tenvir buyursunlar.

POSTA VE TELGRAF MÜDÜRÜ UMUMİ FAHRİ BEY — Muhterem efendiler! Beyefendi hazretleri celbetmiş olduğumuz mütehasıslardan ne dereceye kadar müstefit olduğumuzu soruyorlar. Bu zevat, mütekâmil bir idarenin yüksek mevkilerinde, memuriyetlerinde bulunmuş tecrübedide ve meslek sahibi zevattır. Ancak memleketimize geleli 3 - 5 ay olmuştur. Teşrinisaninin altısında işe başlamışlardır. Ve esasen kendileriyle bilittifak yaptığımız mukaveleden memleketimize geldikten sonra altı ay bir tebbü seyahati yapmaları şartı vardır.

Bu şart mucibince memleketimizin ihtiyacını ve saireyi, merkezlerimizi gördükten sonra kendilerinin bize ne derece müfit olacaklarını kendi lisanslarından işiteceğiz. Bu müddet Martın on beşine kadardır. Şimdiden istihzarata başlamışlardır. İstanbul'u, Adana'yı, İzmir'i velhasıl büyük merkezlerimizi görmüşlerdir. Bunlardan birisi heyeti teftişiyi için, birisi posta umuru için, birisi de telgraf umuru içindir. Raporlarını ihzar etmekle mükelleftirler. Binaenaleyh kendilerinden on beş Marttan evvel böyle birşey sormak mümkün olmayacaktır. Çünkü mukavelemiz şu şekildedir. 15 Marttan sonra vaki olacak tetkikatta hakikaten kendi mütalâaları bizim memleketimiz için nafi görülecek olursa alakoyacağız, değilse daha muktedirlerini aramak yed'i ihtiyarımızdadır. Binaenaleyh o vakite kadar intizar edilmesini muvafık görüyorum.

HÜSEYİN RIFKI BEY (Edirne) — Şimdiye kadarki mesailerinden memnun musunuz?

MÜDÜRÜ UMUMİ FAHRİ BEY — Efendim! Arz ettim. Memleketlerinin mütekâmil mevkilerinde bulunmuş sahibi iktidar efendilerdir. Şimdiye kadar verdikleri raporlar teferruata aittir. Henüz hututu esasıyeyi söylememişlerdir. Ve istemedik.

AHMET HAMDİ BEY (Bozok) — Efendim! İdarei merkeziye teşkilâtında bu sene (Tetkikat ve muhasebatı ecnebiye müdüriyeti) ihdas edilmiş. Bunun sebebi nedir? Sonra (Ecnebi mütehasısları ve berayi staj Avrupa'ya izam kılınacak memurin) diye bir tahsisat vaz edilmiştir. Ecnebi mütehasısların tahsisatı ne kadardır? Avrupa'ya izam edilecek memurin tahsisatı ne kadardır? Bu tefrik edilmemiştir. Bunların miktarı nedir? Bunları söyler misiniz efendim?

MÜDÜRÜ UMUMİ FAHRİ BEY — Tetkikat ve muhasebatı ecnebiye kalemi esasen mevcuttur. Kontrol kalemi diye bir kalemimiz vardır. Havale kısmı için, yani posta havalenamelerinin tetkikatını yapar. Diğer taraftan Telgraf umuru kaleminde telgraf kontrollerini yapmak için bir şube vardır. Posta umuru kaleminde kezalik posta paketlerinin tetkikatını yapmak için bir şube vardır. Yapılan teşkilât müteferrik mahallerde bulunan bu üç kontrol dairesinin hepsini bir müdürün eli altına vermek o tetkikatı daha salim bir halde yürütmek içindir. Bütçede manzuru âlileri olmuştur. Posta ve Telgraf kontrol kaleminde on yedi memur varsa bu on yedi memur alınmış beri tarafa verilmiştir. Posta umurundan da oraya verilmiştir. Havale umurundan da bir kısım kendisine ilâve edilerek tetkikatı umumiye kalemi meydana gelmiştir. Yoksa yeniden yapılmış ve mevcut olmayan bir teşkilât vücuda getirilmiş değildir. Ancak müteferrit surette yapılmış bir iş yed'i vahide, bir müdürün tahtı idaresine verilmekten ibarettir.

Ecnebi mütehasıslara verilen tahsisat bu mukavele-name, her birinin şehri muhassesatı sekiz yüz liradır. Telgraf mektebimiz vardır. Orada okumuş ve mezun olmuş sahibi iktidar gençlerimiz vardır. Filvaki bunların, bizim mektebimizde okumuş olmakla beraber, Avrupa'nın terakkiyatı ahiresini görmeleri, memleket için hakikaten müfit olacağından beş efendiyi göndermeyi tasavvur ediyoruz. Bu efendilerin maaşları baki kalmak üzere şehri yüz ellişer lira vereceğiz ki, beş efendi için 750 liradır. Mütehasıslar içinde bermucibi mukavele şehri 800 lira maaş verilecektir.

HALİS TURGUT BEY (Sivas) — Efendim! Bey arkadaşımız muhabere memurlarının, posta ve telgraf memurlarının hidematından bahsettiler, bendeniz de aynı noktadan arzı malûmat etmek isterim. Malûmu âliniz, Müdafaa-i Milliye ve Mücadele-i Milliye davasında telgraf muhabere memurlarının şaya-

nı şükran ve her zaman takdir edilecek hidematı sebkettmiştir. Bunu Heyeti Celileniz zannederim da-
ima onlara karşı bir cemile olmak üzere yad ve tez-
kâr etmeyi bir vazife telâkki eder. Malûmu âliniz,
gerek posta memurlarının ve gerek telgraf memur-
larının 1339'da tahsisatları gayet dundu. 1340'da
bunların vazifeleri ve hizmetleri nazarı dikkate al-
narak tezyit edilmiştir. 1341 içindeki teklifat, Hükü-
met tarafından vaki olmuştur. Muvazenei Maliye
Encümeni de Hükümetin teklifatını kabul etmiştir.

Diğer bütçelerde Muvazene Encümeni bir sama-
hat gösterdiği halde bu bütçede göstermemiş, diyor-
lar. Bir taraftan Vehbi Bey arkadaşımız burada ol-
saydı samahat göstermeyenlere karşı takdîrkârlık
ederlerdi. Diğer taraftan bu hususta biraz imsak
edenler - şimdi benim gibi - muahaze ediliyor.

Malûmu âliniz bütçe, Hükümetin varidatı ve si-
ai maliyesi ile kabili telifidir. Mümkün olduğu kadar
fazla hizmet etmiş bulunanlara arzu edildiği halde
yardım edememek ,his itibarıyla kabili teallümdür.
Fakat maddî imkân dolayısıyla buna imkân yoktur.
Hakikaten muhabere ve posta memurlarımız, diğer
düveli ecnebiye posta memurlarıyla kabili kıyas de-
ğildir. Bunların 24 saat çalışanları vardır. Fakat ha-
limizle mütenasip olarak onları terfih edecek birer
miktar kabul etmişizdir. İnşallah varidatımız daha
ziyade tezayüt eder, bütçede siai malimiz biraz daha
tezayüt eder, elbette bunlara, ihtiyar ettikleri feda-
kârlıkla müttekâmilen münasip bir nispette birer ma-
aş verebiliriz. Hali hazırdaki vaziyet budur. 1339 da-
ki noksana karşı 1340 da yapılan zam aynen teklif
edilmiş ve Muvazenei Maliye Encümeni de kabul
etmiştir.

HAKKI TARIK BEY (Giresun) — Efendim!
Halimizle mütenasip olacak surette memurların va-
ziyeti nazarı dikkate alınmış olduğunu ifade buyu-
ruyorlar. Bendeniz, geçen seneki ile bu senekinin ay-
nı olduğunu görüyorum.

HALİS TURGUT BEY (Sivas) — Efendim! Arz
edemedim. Elde mevcut bütçe yoktur. 1341 1340'ın
aynıdır.

HAKKI TARIK BEY (Giresun) — O halde na-
zarı dikkate alınmamıştır.

HALİS TURGUT BEY (Sivas) — Bendeniz na-
zarı dikkate alınmıştır, demedim. 1340'da tezyit edil-
di, 1341 için Hükümetin gösterdiği teklifi Muvazene
Encümeni aynen kabul etmiştir.

HAKKI TARIK BEY (Giresun) — O halde Hü-
kümetten soralım.

CAVİT BEY (Diyarbakir) — Efendim! Saki Be-
yefendi maaşata zam yapılmamış olduğunu ifade et-
mişlerdir. Zatı âliniz de hak verdiniz. Diğer bütçe-
lerde zam imkânı varken, yalnız posta ve telgraf büt-
çesinde mi buna imkân görmediniz ve Saki Beyin
teklifine Muvazenei Maliye Encümeni namına ret
cevabı mı veriyorsunuz, muvaffakat cevabı mı veri-
yorsunuz? Pek anlayamadım.

HALİS TURGUT BEY (Sivas) — Efendim! Bu-
rada iki mesele mevzuubahistir. Saki Beyefendi me-
murların fedakârlığından, faaliyetinden bahsettiler.

O noktayı nazarlarına bendeniz tamamen iştirak
ediyorum ve işte bu noktai nazardandır ki, 1339 tah-
sisatları 1340'da tezyit edilmiştir. Fakat 1340'da ka-
bul edilen tahsisat 1341 için de aynen Hükümet ta-
rafından gelmiştir ve Muvazenei Maliye Encümeni
de onu aynı şekilde kabul etmiştir. 1341 için tezyit-
at talep ediyorlarsa Muvazenei Maliye Encümeni
Hükümetin ve Maliye Vekâletinin mütalâasını alma-
dan bir şey söyleyemez.

CAVİT BEY (Diyarbakir) — O halde Hükü-
metten soralım, niçin tezyit etmediler. Hükümet ne
buyuruyor?

MAZHAR MÜFİT BEY (Denizli) — Muvaze-
neyi Maliye Encümeni namına beyanı mütalâa eden
Beyefendi dediler ki, Hükümetten böyle geldi. Aca-
ba Hükümetten böyle gelip de Encümenin zammet-
tiği hiç maaşat yok mudur, bütçe yok mudur?

HALİS TURGUT BEY (Devamla) — Hayır
efendim yoktur. (Vardır sesleri) Geçenlerde de Ali
Şuuri Bey arz etmişti. Bütçelerin tabii dolayısıyla
zannediliyor ki, Muvazenei Maliye Encümeni Hü-
kümetten bir teklif almadan her hangi bir tahsisatı
tezyit veya tenkis etmiştir. Ali Şuuri Beyin burada
ifade ettikleri veçhile Muvazenei Maliye Encümeni
ayrıca bütçede şifahî teklifat diye bir sütun açmış
olsaydı, kabinenin tebeddülünden sonra Hükümetin
teklifatını orada ayrıca göstermiş olurdu. Fakat ta-
biî buna lüzum görmemiştir. Esasen İsmet Paşa ka-
binesinin teklif ettiği esasî burada matbu bütçede
gösterdik. Fethi Bey kabinesinin teklif ettiği aksarnı
nazarı dikkate almadık, bu hususu Muvazene Encü-
meninde görüşerek ona göre tespit ettik. Onların tek-
lifini göstermedik. Eğer bunu kastederek Muvazenei
Maliye Encümeni Hükümetin teklifatına şu veya bu
şekilde zamaim icra etmiştir gibi bir fikir hâsıl olur-
sa bu varit değildir. Şifahî teklifler üzerine hâsıl ol-
muş bir neticedir.

MAZHAR MÜFİT BEY (Denizli) — Neyse, şifahî sütun açsaydınız, Encümenin zam yapmadığını gösterirdi.

SABRİ BEY (Saruhan) — Efendim! Heyeti Celileniz tasdik buyururlar ki, posta ve telgraf memurlarının halleri acınacak bir haldedir. Bunda hiç şüphe yoktur. Zannedirim ki, ahvali en ziyade heyeti muhteremece malûm olan memurin sınıfı telgraf memurlarıdır. Muvazenei Maliye Mazbata Muharriri Beyefendi buyurdular ki, bu sene bunları zam ile taltif etmek imkânı yoktur. Acaba bu memurini, bilhassa büyük şehirlerde bulunanlara emvali metrukeden beş sene müddetle 5 ilâ 10 ev idarenin emrine terk edilmek suretiyle, orada iskân ettirmek imkânı yok mudur?

MUHTAR BEY (Trabzon) — Bu ayrı bir meseledir. Ayrı bir kanunla olur. Buna taallûk etmez.

SÜLEYMAN SIRRI BEY (Bozok) — Bendeniz bazı hususatta tenevvür etmek istiyorum. Bundan evvel Mazhar Müfit Beyefendi bir sual sordular. Acaba Encümen, Hükümetin teklifine zam yapıyor mu, dediler. Mazbata Muharriri Bey hayır cevabını verdiler. Esbabı mucibede şu fıkra nazarı dikkatimi celbetti, ben de bunu anlamak istiyorum. (Maaş ve daimî masarifatı zaruriyenin mevzu olduğu fasıllar nazarı tetkik ve mukayeseye alınırsa derhal göze çarpacak olan şey haddi asgarilerdir. Bu hususta o derece ileri gidilmiştir ki, bu fasılların hini tetkikinde görüleceği veçhile masarifatı mütehakkıka bile noksan gösterilmiştir. Bir kaç kalemden ibaret olan bu maddelere Encümeniniz zamaim icra etmek lüzum ve zarureti hissetmiş ve tahsisatı kâfiye koymuştur.)

Demek ki, Hükümet zammemiş. Sonra memurin maaşatı faslında (35) bin lira teklif etmiş iken (36) bine çıkarmış ki, zam yapmış demektir.

MUHTAR BEY (Trabzon) — Şifahî zamlar.

SÜLEYMAN SIRRI BEY (Devamla) — Şimdi maruzatıma geliyorum. Malûmu âliniz geçen sene Hükümetin keşide edeceği telgraflardan ücret alınmasını kabul ettik. Acaba bu kanun çıktıktan sonra telgraf muhaberatı resmî ücretle olduğu için azalmış mı, çoğalmış mıdır? Memurinin nispeti eskisine nazaran fazla mıdır, noksan mıdır?

MÜKERREM BEY (Isparta) — Noksandır.

SÜLEYMAN SIRRI BEY (Devamla) — Kezalik Meclisi Âliniz 1316, 1317 tevellütlü tecil edilen memurlarla beraber telgrafcıları da dörder ay hizmeti askeriyeye tabi tutmuş ve hizmeti askeriyeleri-

nin hitamında kâmilten vazifei asliyelerine iadesini o kanunla kabul etmiştir. O kanuna nazaran hizmetini ifa edip de elyevm açıktaki kalan memurlar var mıdır?

Telsiz telgraftan bahsediliyor. Meclisi Âli geçen devrede 176 numaralı bir kanun çıkarmıştı. Onunla Anadolu'da bölük ve sabit bir telsiz telgraf istasyonu mübayaa ve tesisi için Posta ve Telgraf Müdüriyeti Umumiyesi bütçesinin 136 ncı (A) faslına (100) bin lira zammolunmuştur. İşbu tahsisatin 1337 senesinde sarf edilmeyen kısmı devren 1338 senei maliyesi zarfında dahi sarf edilecektir. Bu kanun çıktıktan sonra bu tahsisat verilmiş ve hatta işittiğimize göre Almanya'ya memuru mahsus gönderilmişti.

MUHTAR BEY (Trabzon) — Sabri Beyin kulağı çınlasın.

SÜLEYMAN SIRRI BEY (Devamla) — O memuru mahsus gitti, orada ne iş yaptı, bu parayı kâmilten sarf etti mi, yoksa bu tahsisat sarf edilmedi de bu sefer ilk defa mı konuyor? Bunu anlamak istiyorum. Sonra malûmu âliniz bazı sokaklarda telefon temdit ediliyor. Bu telefon için evvelce çıkardığımız kanun mucibince, hatırımda kaldığına göre, her halde Müdürü Umumiyenin müsaadesi olmak şarttır. Rastgele evleri delmek, duvarlara çivi çakmak, pencerelere tel germek suretiyle hatlar temdit olunuyor, Telgraf İdaresinin bundan malûmatı var mıdır? Yoksa herkes keyfi olarak tecavüz etmek suretiyle temdide devam mı ediyorlar? Bu noktalardan tenevvür etmek istiyorum.

SABRİ BEY (Saruhan) — Müsaade buyurulur mu Reis Bey?

MALİYE VEKİLİ MUSTAFA ABDÜLHALİK BEY (Kângırı) — Cavit Beyefendi Hükümetin teklifini sordular. Hükümetin teklifi bütçede resmen tasrih edilmiştir. Hükümetin başka bir teklifi olamaz. Memurlardan bahis buyurdular. 1339 Bütçesi tetkik buyurulursa muhabere memurları maaşı 4, 5, 6, 7 lira olarak gidiyordu.

CAVİT BEY (Diyarbakir) — Diğer memurlar da böyle.

MALİYE VEKİLİ MUSTAFA ABDÜLHALİK BEY (Devamla) — Müsaade buyurunuz bunların hepsi (10) lira olmuştur. Müdürlerin maaşı da (7) liradan başlıyordu. Lütfen bütçeyi tetkik buyurunuz. 1339'dan 1340 senesine dönerken ne suretle döndüğünü görürsünüz. Bu sene zam gösterilmemiştir.

CAVİT BEY (Diyarbakir) — Diğer memurlar aynıdır.

MALİYE VEKİLİ MUSTAFA ABDÜLHALİK BEY (Devamla) — Hayır diğer memurlar böyle değildir. O zaman bu kadar az maaşlı memurlar yoktu. Heyeti Celile geçen sene evvelâ posta ve telgraf memurlarının terfihini kabul etmişti ve o suretle yüz de yüz ve bir çoklarına da yüzde yüzden ziyade zam yapılarak, maaşları dört liradan on liraya çıkarılmıştı.

SABRİ BEY (Saruhan) — Efendim! Süleyman Sırrı Beyefendi pek eski bir meseleye temas ettiler. Bu mesele benim zamanı idareme ittir. O da Avrupa'dan bir telsiz telgraf istasyonu mübayaası meselesidir. Malûmu ihsanınızdır ki, Mücadeleyi Milliye açıldığı zaman memleketin muhabere noktai nazarından en ziyade müşkülâta maruz kaldığı bir zamandır. Çünkü bu harekâtın, mücadelenin, cihadın devamı müddetince memleketimiz mahsur bir vaziyette kalmıştı. Malûmu âliniz Avrupa ile muhabere-mizin, rabitalarımızın merkezi, dimağı İstanbul idi. Anadolu'nun herhangi bir noktasından Avrupa ile muhabere icra edilmek istenildiği vakit bu muhabere-nin İstanbul'dan geçmesi lâzım idi. Avrupa'yı bize rapteden hatlar İstanbul'la müntehi oluyordu. Rusya cihetinden temini muhabereye imkân yoktu. Zira Rusya da karışık vaziyette bulunuyordu. Rusya ile tek, zayıf bir hattımız mevcuttu. Bu hat bizim Avrupa ile temini muhabere-mize hâdim bulunamıyordu. Tabidir ki, Halep ve Beyrut cihetlerinden istifade imkânsızdı. Oradaki hudut bize hâdim olacak devletlerin elinde değildi. O zaman Büyük Millet Meclisi ve onun Hükümeti o esnada en ziyade muhaberenin temini meselesi ile meşgul oldular. Ben de Posta ve Telgraf Müdürü Umumisi olmaklığım itibariyle Heyeti Muhteremenize bir kanun teklif ettim. Kanun da (120) bin liranın tahsisini talep etmiştim. Muvazenei Maliye Encümeni (120) bin lira olan teklifimi (100) bin lira olarak kabul buyurdular. Fakat; Heyeti Umumiyyede müzakerenin esnayı cereyanında arz etmiştim ki, «Efendiler uzun bir zamandan beri Avrupa ile temasta değiliz, Avrupa'nın sınaî ve iktisadî hadizatına ve tahavvülâtına vakıf değiliz. Buraya teklif ettiğimiz (120) bin lira son ihtimalât üzerine müstenittir. Belki de Avrupa'da esnayı mübayaamızda (120) bin değil, hatta (150) bin lira gibi bir teklife maruz kalacağız. Belki de daha ucuz alacağız. Bunun için Heyeti Celilenin nazarı dikkatini celb ederim, bu (120) bin lira işe başlamak için vaki olan bir tekliftir.

Bunun üzerine o esnada bazı eşyanın da mübayaası icab ediyordu. Hükümet telsiz telgrafta vaktiy-

le tevaggulümü nazarı itibara alarak beni memuren Avrupa'ya gönderdi. Seyahatım Roma'dan başlamıştır. Evvelâ Roma'da bulunan İtalyan telsiz telgraf fabrikasıyla temasa geldim. Oradan Berlin'e geçtim. Berlin'de yine telsiz telgraf fabrikalarıyla temas ettim ve Fransa'ya kadar seyahatimi idame ederek Fransa'da bulunan mühim bir kumpanya ile temasa geldim. Avrupa'ya çıktığım zaman gördüm ki, bizim buradaki tahminatımız hakikaten ihtiyacata tefavuk etmiyordu. Çünkü mevadî iptidaiyenin kıymeti yükselmiş, amele ücreti yükselmiş ve telsiz telgrafta pek çok tahavvülât husule gelmiş idi. Binaenaleyh fiyat da o surette tezayüt etmişti. Fransızlar bizden (3) milyon küsur frank talep ettiler. Şüphesizdir ki, mühim bir mücadelede bulunan Hükümetin (3) milyon frank vermesine imkân yoktu. Binaenaleyh Paris'te beş gün kalarak derhal Berlin'e avdet ettim. Roma'da da şeraiti sairesiyle aynı fiyatı tecavüz edecek bir fiyat teklif ettiler. Tabii Roma'daki kumpanya Markoni kumpanyası idi ki, şubei asliyesi Londra'da bulunuyordu.

Tetkikatımın neticesinde kani oldum ki, telsiz telgraf mübayaasını ancak Almanya'da yapmak mümkün olacaktı. Diğer bazı eşya da mübayaaya edecektim. Gerek Milân'da ve gerek Roma'da ve Fransa'da yaptığım tetkikatta ve Fransa'da aldığım malûmatta mübayaaya edeceğim diğer eşyanın ucuz olarak mübayaasının da ancak Almanya'da kabil olacağını anladım. Binaenaleyh bütün mesaimi Almanya'ya hasrettim. Almanya'nın telgraf kumpanyası bidayeten bendenizden 39 bin İngiliz lirası talep etti. Halbuki o esnada elimde bulunan yüz bin lirada ancak on sekiz, yirmi bin İngiliz lirası ediyordu. Maruz kaldığım teklif 39 bin İngiliz lirası idi. Tabii fevkalâde bir müşkülât içerisinde idim. İkincisi yüz bin lira da o esnada cebimde değildi ve kemali teessürle söylerim, eğer yüz bin lira cebimde olmuş olsa idi Meclisin hakkımdaki her türlü mahkûmiyetini kabule razı olmuştum. Herhangi miktarda olursa olsun derhal parayı tediye edecektim ve mübayaaya edecektim.

Derhal parayı tediye edecek ve emrivaki suretiyle memleketime dönecektim ve eminim ki Heyeti Muhtereme o zaman beni mahkûm değil, memleketin en büyük bir ihtiyacını kanuna pek ziyade riayet etmeyerek temin ettiğimden dolayı bendenizi tevbih etse bile arkasından takdir edecekti. Çünkü memleketin en ziyade muhtaç olduğu şey telsiz telgraf istasyonu idi.

MUHTAR BEY (Trabzon) — Böyle şeylerde ben-den paso; kanunsuz şeyde muvafakat olmaz.

SABRİ BEY (Devamla) — Olabilir, fakat ihtilâl-de ve harpte kanun; ihtiyacı memlekettir efendiler! Yoksa sulh zamanlarında yazılmış kanunlar değil-dir, efendiler; o itibarla emniyeti kâmilem vardı ki çok takdire mazhar olacaktım. Maateessüf muvaffak olamadan döndüm.

Mukaveleyi akdederken arz ettim ki 39 bin İn-giliz lirası istediler ve bu esnada muhtelif mahallere başvurmaya başladım. Evvelâ Almanya Hariciye Ne-zaretine müracaat ettim. Almanya Hariciye Nezare-ti - Kemâlî şükranla burada tizkâr ederim ki - be-nim hakkımda hüsnü kabul gösterdi, fakat temasımız gayet gizli bir surette cereyan etmişti. Çünkü o es-nada Almanya düveli itilâfiyenin murakabesi altında tir, tir titriyecek bir vaziyette bulunuyordu.

Hariciye Nezareti fabrika üzerinde icrayı tesir et-ti. Başladı tenzilât; fakat Hariciye Nezaretinin yap-tırıldığı tenzilât kâfi değildi. Bu sırada Almanya Pos-ta idaresinde benim için fevkalâde müsait bir fırsat vardı. Çünkü orada nazırdan ziyade daha nazif, hâ-kim olarak bulunan bir müsteşar benim yirmi sene-lik arkadaşım bulunuyordu. Kendisine müracaat et-tim ve kendisi de şayanı şükrandır ki; son derece milliyetperver ve milliyetçi idi. Bu adama müracaat ederek dedim ki; vaziyet budur. Bize ne suretle mua-venet edeceksiniz?

MUHTAR BEY (Trabzon) — Fasla taalluku yok.

SABRİ BEY (Devamla) — Süleyman Beyin suali-ne cevap veriyorum.

HAKKI BEY (Van) — Geçen sene dinledik. (de-vam sesleri)

SABRİ BEY (Devamla) — Heyeti Muhteremiye arz etmemiştim. Efendim! Gerek Posta ve Telgraf idaresinin ve gerek Hariciye Nezaretinin uzun uza-dıya ısrarları üzerine yirmi bin İngiliz lirasına telsiz telgrafı mübayaaya muvaffak oldum ve mukaveleyi yaptım ve mukavelenin arkasına da imzama vazettim. Fakat o sırada Almanya'da fiyatlar fevkalâde müte-havvil bulunuyordu. Kumpanya dedi ki; yalnız eseri samimiyet olarak size şu kadar hizmet gösterebiliriz ki nihayet iki ay müddetle bu mukaveleyi kabul ede-riz. Eğer iki ay zarfında Hükümet bu mukaveleyi kabul ettiğine ve telsizi mübayaaya ettiğine dair bir tel-graf gönderecek olursa derhal mukaveleyi mer'î adde-der ve istasyonu teslim ederiz.

Şerait gayet nafi idi. Alât ve edevat İzmir'de ve yahut Mersin'de teslim edilecekti. Mersin'den Anka-

ra'ya kadar nakliye bize aitti ve Ankara'da tesis, inşa ve her türlü tecrübeleri yapmak almanlara aitti. Muhabere mesafesi Londra ile Ankara arasında ola-caktı. Fakat o esnada Telsiz telgrafın kalması nok-tai nazarından belki de istasyon kaldığı için memle-ket için fevkalâde bir hadise - tesir diyemeyeceğim. Memleket için fevkalâde nafi bir hal zuhur etti. Yu-nan memleketimizden atıldı. Ordumuz İstanbul'a geçti. Bu esnada Maliye Vekâletimiz her türlü müş-külâta rağmen temin etmiş olduğu elli bin lira da yani birinci taksit İstanbul'da bulunuyordu. İstanbul kumandanı ihtiyacı askeriyeye için o paraya vaziyet etti. Tabii o vakit ki vaziyet ve ihtiyaç Telsiz telgrafa faik bulunuyordu ve Hükümet o esnada İstanbul'daki askerin ihtiyacını temin etmek için Avrupa'ya Ber-lin'e bana göndereceği parayı tehir etmek mecburi-yetinde bulundu. Vaziyet daha ziyade inkişaf etti.. Edirne, her yer elimize geçmişti. Buraları da süratle para yetiştirmek zarureti hasıl oluyordu. Maliye Ve-kâleti iktisat edebildiği bütün paraları oraya gönde-riyordu. Vekâlet artık orada benim uzun müddet kal-maklığımı münasip görmeyerek avdeti emir buyurdu. Ben de döndüm. Oradaki, uzun müddet mesaime rağmen maateessüf bunu temin ve Telsiz telgrafı mü-bayaa ve tedarik edemedik.

ŞÜKRÜ BEY (Biga) — Şimendiferle mi döndü-nüz.

SABRİ BEY (Devamla) — Şimendiferle efendim, kemâlî hamd ve şükran Edirne'den doğru İstanbul'a geldim. (kâfi sesleri) Bu itibarla maateessüf telsiz tel-grafı mübayaaya edemedik. O zaman otuz dokuz bin İngiliz lirasına alınması icabeden telsiz telgraf ista-yonu ki, bizim paramızla yüz kırk bin lira ediyordu, yüz kırk bin liraya o gün mübayaaya edeceğimiz ista-yon bugün altıyüz bin liradan aşağı alınamayacaktır. Fark budur.

POSTA VE TELGRAF MÜDİRİ UMUMİSİ
FAHRİ BEY — Süleyman Sırrı Beyefendi hazretleri bidayeti emirde resmî telgrafnamelerin ücrete tabi ol-duktan sonra azalıp azalmadığını soruyorlar. Zanne-diyorum, kendilerince de malumdur, geçen sene yani harp senelerinde resmî telgrafnamelerin kaydı için uğraşacak zamanımız yoktu. Binaenaleyh geçen sene kaç bin resmî telgraf veya kaç milyon kelime teati edildiğine dair maalesef rakam arz edemeyeceğim, bir istatistiğimiz yoktur. Binaenaleyh bir nispet arz edemeyeceğim. Yalnız bu sene teati edilen resmî tel-grafnamelerin kelimelerinin adedi (96 129 000) e ba-liğ olmuştur. Geçen sene ile bu sene yaptığım tefti-

şatta muhabere odalarında görüyorum ki; lâakal yüzde otuz, otuz beş hatta kırk nispetinde tenakus vardır. Bu tenakusun sebebi, vakta az çok ahvalin de, ilcaatin da tesiri olmakla beraber, hassaten Maliye Vekâletinin ve Müdafaai Milliye Vekâletinin muhaberatı resmîyeyi takyidat ve murakabe altına almalarıdır. Memurin, evvelsi gibi meselâ Eskişehir'e yakın yerlere ufacak bir satırla yazılacak şeyleri uzun yazmadıkları gibi bilâ lüzum şuraya buraya da artık telgrafname yazmaktadırlar. Bu itibarla dahi tenezzül etmiştir. Sonra artık ihtiyaç haline gelmiştir. Mademki ücrete tabidir, bunun böyle olduğunu yazan memurlar da anlamaya başlamışlardır. Bu itibarla telgrafnamelerin adedine % 35 belki de %40 tenezzül vardır diyebilirim.

ihtiyaç haline gelmiştir. Mademki ücrete tabidir, bunun böyle olduğunu yazan memurlar da anlamaya başlamışlardır. Bu itibarla telgrafnamelerin adedine % 35 belki de % 40 tenezzül vardır diyebilirim.

İkinci sualleri, telefon tesisatının sokaklarda rastgele yapılmasıdır. Vakıa Müdüriyeti Umumiye kendi yaptığı telefon ve telgraflar için tecavüz yapmaz, direkleri vardır. Direklere rapteder.. Fakat kanunu mahsus da müsaade etmektedir. Lüzumu şedit hâsil olduğu takdirde evlere hasar yapmamak şartıyla telefon ve telgraf telleri konabilir. Eğer bu vasıftan naşi o hanelere bir hasarat vaki olursa o hasaratı telgraf idaresi tazmine mecburdur. Şimdiye kadar yaptığımız tesisatlarda hiç kimsenin böyle bir tazminat istediği vaki olmamıştır.

SÜLEYMAN SIRRI BEY (Bozok) — Bendeniz hususî tesisatta idarenin muvaffakatini alıp almadıklarını anlamak istemiştim.

POSTA VE TELGRAF MÜDÜRİ UMUMİSİ FAHRİ BEY — Hususî tesisatlar Ankara'da vesair şehirlerde Telgraf Müdüriyeti Umumiyesi vasıtasıyla temdit edilir. Diğer şehirlerde de ve her yerde böyledir. Ancak ihtiyacattan naşi ve asayişin idamesinden dolayı polis ve jandarmanın telefonlarını da idareye tahmil etmek münasip görülmemiştir. Çünkü onlar geceli, gündüzlü karakolları arasında tesisat yaptıkları vakidir. Her memlekette de böyledir. Bunu yapanlar da, eğer manzur buyurulmuş ise, görülmüştür. Bazen hataları vakidir. Yalnız bunların teşhîh ve islahı kabildir.

Süleyman Sırrı Beyefendinin üçüncü suallerinde askere gidip avdet edenlerden açıkta kalanlar var mıdır, buyurdular. Dört ay hizmeti ifa ederek avdet etmiş olanlardan esasen asil olarak terkedip giden-

lerin yerine kimse alınmamıştır. Binaenaleyh avdet eder etmez memuriyetlerine alınmışlardır. Bu gibilerden açıkta kimse kalmamıştır. Ancak esas itibarıyla hizmetleri muvakkat olup ta idarenin kendilerinden ve kendilerinin idareden bir şey beklememek üzere kabul edilmiş bulunan memurlardan bazıları avdetlerinde ya memuriyet istememiş açıkta kalmışlardır veyahutki, kendi vazifelerini başkaları ile temin zarureti olduğu için tayin edilememişlerdir ve binaenaleyh açıkta bulunmaktadırlar. Ancak sahibi ihtisas olmak lâzımgelen bir meslek olduğu için her yerden memur bulamamaktayız. Memura ihtiyacımız olduğu zamanlarda kendilerini celp, tayin ve istihdam ederiz. Hülâsaten arz etmek isterim ki, böyle askerden avdet etmiş olanların ihtimal ki yüzde bir iki tanesi açıkta kalmış bulunabilir. Umumiyet itibarıyla hepsi de tayin edilmişlerdir.

SÜLEYMAN SIRRI BEY (Bozok) — Teşekkür olunur.

HALİS TURGUT BEY (Sivas) — Efendim! Süleyman Sırrı Beyefendi Mazbatada mevcut olan bir kaydı okuyarak zamaim icra edildiğinden bahis buyurdular. Evvelce de arz etmiştim. Bir teşrinisanide Meclise tevdi edilen bütçede Posta ve Telgraf Müdüriyeti Umumiyesinin nakliyata ait olan kısmı 1340 senesindeki tahsisatı vazetmek suretiyle gelmiştir. Halbuki malumu âliniz Posta nakliyat ihaleleri Ağustos'ta yapılır ve yapılan ihale tahakkuk ettikten sonra ona göre tahsisat talep edilir. Bunun için bidayeten teklif ettikleri miktar haddi asgari olmuştur. Sonra Muvazenei Maliye Encümeninde yine Posta ve Telgraf Müdürü Umumisi Beyin talebi üzerine bu zammıyat yapılmıştır. Kendi kendine değildir.

İkinci bir nokta da memurların adedi azalmış mıdır? Buyurdular. Posta Müdürü Umumisi Bey bu hususa cevap vermediler. Bu sene 172 memur tasarruf edilmiştir. Telgraf müdüriyeti merkez teşkilâtı bilhassa tensik edilmiştir. Yeni yapılan tertibat neticesinde gerek merkezden gerek taşradan 172 memur tasarruf olunmuştur. Maruzatım budur.

REİS — Efendim! Başka söz isteyen yoktur. Malatya Mebusu Mahmut Nedim Bey arkadaşımızın bir teklifi vardır, okunacaktır.

MÜKERREM BEY (Isparta) — Fasla ait mi efendim?

REİS — Okunsun bir kere efendim, verilen takriri okumak mecburiyetindeyiz.

Riyaseti Celileye

Türkiye Cumhuriyeti Posta ve Telgraf Müdürü ve memurları, memurini devletin en çalışkan ve me-

suliyetli bir sınıfını teşkil ettiği halde memurini saireye nispet kabul edemeyecek derecede az maaş almakta ve çok elim sefaleti hayatiyeye maruz bulunmaktadır. Meselâ vilâyet ziraat müdürleri otuz lira maaş aldıkları halde posta müdürleri on beş lira almaktadır. Bu nispet ve muvazenesizliğin nazarı eman ve merhamete alınmasını ve binaenaleyh bir çare hal bulmak üzere Encümene havale buyurulmasını son derece istirham eylerim.

20 . 2 . 1341
Malatya Mebusu
Mahmut Nedim

REİS — Efendim! Malumu âliniz netice itibarıyla tezyidi tazammum ediyor. Bununla beraber tadil mahiyetinde de değildir, temenni mahiyetindedir, buna karşı Riyaset reye dahi müracaat edemeyecektir.

HALİS TURGUT BEY (Sivas) — Efendim! Onbeş lira maaş da yoktur, o ciheti de tasrih buyurunuz.

REİS — Saruhan Mebusu Reşat Beyle arkadaşlarının, vilâyat posta ve telgraf memurlarına 1340 muhassasatı umumiyesinde tasarrufat vaki olduğu takdirde ma tahsisatı fevkalâde bir maaş nispetinde mükâfat itasına dair takriri (4/250) vardır, okunacaktır.

Riyaseti Celileye

Vilâyet posta ve telgraf memurlarına 1340 muhassasatı umumiyesinde tasarrufat vaki olduğu takdirde matahsisatı fevkalâde birer maaş nispetinde mükâfat itasını teklif ederiz.

Saruhan	Antalya
Reşat	Ahmet Sâki
Çanakkale	Edirne
Şükrü	Hüseyin Rıfki
Karahisarı Sahip	Van
Kâmil	İbrahim
Kastamonu	Malatya
Halit	Reşit
Ankara	Ordu
İhsan	Recai
Afyon Karahisar	Denizli
İzzet Ulvi	Mazhar Müfit
Kütahya	Malatya
Ferit	Hacı Bedir
Karesi	Diyarbakir
Osman Niyazi	Cavit
Siverek	Ertuğrul
Mahmut	Ahmet İffet

Konya	Erzurum
Mustafa	Raif
Kütahya	Mardin
Mehmet Nuri	Abdülğani
Niğde	Ordu
Mehmet Galip	İsmail
Mardin	Hakkâri
Derviş	Nazmi
Ordu	Bolu
Hamdi	Şükrü
İstanbul	İstanbul
Kâzım Karabekir	Refet
Ertuğrul	Elâziz
Halil	Mühittin
Rize	İzmit
Esad	İbrahim Süreyya
Sinop	Bozok
Recep Zühtü	Salih
Kütahya	Giresun
Mehmet Ragıp	Musa Kâzım
Rize	Karahisar
Ali	Musa Kâzım
Kayseri	İzmir
Cavit	Kâmil
Rize	Urfa
Ekrem	Saffet
Rize	İstanbul
Ahmet Fuat	Ali Rıza
Elâziz	Siirt
Hüseyin	Mahmut
Siirt	İçel
Halil Hülki	Hafız Mehmet
Mardin	Tokat
Abdülrezzak	Mustafa

MUHTAR BEY (Trabzon) — Bu bir teklifi kanunîdir. Encümene gider, gelir. Bütçe ile münasebeti yoktur. 1341 bütçesine taalluk etmiyor, 1340 senesine aittir.

REŞAT BEY (Saruhan) — 1340 bütçesine aittir.

REİS — Elimizde müzakere ettiğimiz bütçe malumu âliniz 1341 bütçesidir. Sizin teklifiniz 1340 senesine aittir.

REŞAT BEY (Saruhan) — 1341 bütçesini müzakere etmek 1340 hakkında bir teklifte bulunmaya mani midir? Teamül vardır. Meclis memurlarına verilmiştir. Masarifatı umumiyedeki tasarrufattan Meclis memurlarına birer maaş veriliyor. Niçin posta ve telgraf memurlarına verilmesin?

REİS — Reşat Beyefendi! Zati âliniz bu takriri verirken bu meselenin bir karar ile kabulü kâfi olduğuna kani bulunarak mı verdiniz?

REŞAT BEY (Saruhan) — Tabii efendim.

REİS — Şu halde kanuna lüzum görmüyorsunuz. Yalnız kararın kâfi olduğuna kanisiniz.

REŞAT BEY (Saruhan) — Emsali vardır efendim. Her sene Meclis memurlarına birer maaş nispetinde ikramiye verilmektedir ve bu da Meclis bütçesi tasarrufatındadır.

MALİYE VEKİLİ MUSTAFA ABDÜLHALİK BEY (Kângırı) — Kanun ile olur efendim. Fakat kanun olmayınca böyle bir karar ile muvazene daima değiştirirsek ne muvazene kalır ne birşey. Bir kanun tanzim edersiniz, kabul buyrulur, o vakit olur. Buna bir diyecek yoktur.

SÜLEYMAN SIRRI BEY (Bozok) — Efendim! Malumu âliniz Meclis memur ve müstahdemine verilen ikramiye Muvazenei Maliye Encümeninin tetkikinden geçtikten sonra Meclisçe kabul edilmiştir, bunun da aynı merasime tabi olması lâzımgelir. Muvazenei Maliye Encümenine gitmelidir.

ASAF BEY (Hakkâri) — Meclis memurlarına verilen ikramiye, Muvazenei Maliye Encümeninin tetkikatından geçtiği gibi bütçe müzakeresinden de evveldir.

REİS — Efendim! Hasıl olan temayüllerden şöyle anlıyorum. Behemahal kanun şekil ve suretinde çıksın. Şu halde takriri doğrudan doğruya Muvazene Encümenine göndermek şıkkı vardır : İkinci şık da alelusul evelemirde Lâyiha Encümenine gönderilmesidir. Şimdi buna lüzum var mıdır, yok mudur? Takrirden mevcut imzada elliye mütecavizdir.. Burasını da tasrih edeyim.

AHMET SAKİ BEY (Antalya) — Muvazenei Maliye Encümenine havalesini istirham ediyorum.

REİS — Şu halde doğrudan doğruya Muvazenei Maliye Encümenine havalesini reyî âlinize arz ediyorum. Muvazenei Maliye Encümenine havalesini kabul buyuranlar lütfen ellerini kaldırsın... Kabul buyurmayanlar lütfen ellerini kaldırsın... Muvazenei Maliye Encümenine havalesi kabul edilmiştir efendim.

Efendim! 141 inci faslı hakkında başka mütalaa yoktur. Bu faslı Encümenin teklifi veçhile kabul edenler lütfen ellerini kaldırsın.. Kabul etmeyenler lütfen ellerini kaldırsın... Kabul edildi efendim.

Fasıl	Lira
142 Levazım	55 150

REİS — Mütalâa var mı efendim? (hayır sesleri) 142 inci faslı okunan miktar üzerinden kabul edenler lütfen ellerini kaldırsın... Kabul etmeyenler lütfen ellerini kaldırsın... Kabul edilmiştir efendim.

Fasıl	Lira
143 Vilâyat Maaşatı	639 948

REİS — Söz isteyen var mı efendim?

HÜSEYİN RIFKI BEY (Edirne) — Efendim! Bilhassa öğrenmek istediğim noktalar bunlardır, malumu âliniz pek işlek hatlarımız vardır. Meselâ Trabzon - Erzurum, Samsun - Sivas ve emsali.. Acaba bu gibi hatlarda posta muhaberatı otomobil ile mi görülüyor? Yoksa araba ile mi? (Araba ile sesleri) Efendim! Araba ile mi? O halde Posta ve Telgraf Müdüriyeti Umumiyesi, Ankara merkezi ile İstasyon arasında otomobil işleteceğine bu gibi hatlar arasında otomobil işletmelidir. Sonra gerek otomobil olsun, gerek araba olsun kara hatlarında posta nakliyatı yapılırken köylere uğratarak oraların posta nakliyatı temin ediliyor mu? Köylerde posta ihtiyacı temin ediliyor mu? Ondan sonra malumu âliniz Avrupada, bir çok yerlerde 20:30 köy bir mıntika addedilir. Bir memur tayin edilir. Bunun altına bir motosiklet verilir. Bu adam mütemadiyen devreder, o köylerin posta ihtiyacını temin eder. Bu gibi tedabir hakkında köylülerin de ihtiyaçlarını temin etmek hususunda Posta ve Telgraf Müdüriyetinin teşebbüsâtı veya tasavvuratı var mıdır?

MUHTAR BEY (Trabzon) — Motosiklet yollarını bulda öyle! Motosiklet gezecek köy olsa.

ŞÜKRÜ BEY (Biğa) — Mektuplar çuvala taşınıyor.

VEHBİ BEY (Karesi) — Efendim! Bendeniz de Posta Müdüriyeti Umumiyesinden rica ediyorum; köylere kadar gitmeyeceğim. Çünkü kırk bin köye kırk bin memur bulmanın imkânı yoktur. Hiç olmazsa adedi 700 kadar olan nahiye merkezlerinde pul bayii - posta şubesi demiyorum - bulundursun ve oralarda hiç olmazsa süvari, sürücü bulunsun. Hem mühim bir kazada ve büyük olan nahiyelerde bile bir posta sürücüsü yoktur. Asker aileleri merkeze kadar gelip gitmeye mecburdur. Onun için bunu nazarı dikkate alsınlar, bu senelik bu kadar.

Müdürü Umumî Fahri Bey - Rifki Beyefendi köylere posta istiyorlar. Hakikaten bu lüzum gayet sedittir. Üç senedir, dört senedir. Mütemadiyen buna vasıl olmak için lâzımgelen teşebbüsât alınmıştır. Maalesef Beyefendinin istedikleri gibi bisikletli memur değil hatta süvari bile yapabilmek imkânı yoktur. Bugün

altı yüz merkezimiz vardır. Bu altı yüz merkez müdüriyetinin 10 : 15 nahiyesi ve her nahiyenin 5 : 10 : 15 köyü vardır. Sabahlayın bir müvezzi çıkacak. Bu merkezlerin arasındaki mesafe 8 : 10 : 12 saate kadar temadi eder.

ŞÜKRÜ BEY (Biga) Her yer öyle değil.

Posta ve Telgraf Müdürü Umumisi Fahri Bey - o yollarda bisiklet gitmez. Yolumuz dahi olsa süvarilerle bile buraları haftada bir dolaşabilmek üzere laakal otuz liralık bir adam istihdam etmek lâzımdır. Edersek bu hesapca bütçeye (180 000) lira ilâvesi icabeder efendim. Bundan sonra Vehbi Beyefendi yalnız navahide beyiye şubeleri ihdasını istiyorlar. Evet pul satılabilir, oraya birisi konulabilir, yüz de beş ikramiye verilerek pul sattırılır. Fakat yalnız pul satmakla ve mektubun üzerine yapıştırmakla olmaz. Onları gelip bir de almak lâzımdır. Binaenaleyh bunu birisi alıp götürmelidir. Bunu alıp götürmek için demin arzettiğim gibi böyle memurini mahsusa istihdam etmelidir. Bu yollarda ve köylerde tevziat yapmak, köylerden mektupları toplamak hakikaten elzem birşey olduğunu bildiğimiz halde maalesef bütçemizin ademî, müsaadesi hesabıyla şimdiye kadar muvaffak olunamamıştır. Eğer Heyeti Celile bunun için icabeden tahsisatı kabul buyuracak olursa, arzettiğim gibi her merkezimize bir, iki süvari koymak, haftada bir iki defa dolaştırmak, verilecek mektupları almak ve oralara tevzi etmek gibi gayetbasit bir muameleden ibarettir. (tayyare ile daha iyi olur sesleri)

MEHMET FUAT BEY (Kasmaonu) — Efendim! Köylerin maatessüf müraselâtı hiç temin edilmediği gibi, nevahi merkezlerinden de keyfi süratte telgrafhaneler, postahaneler kaldırılıyor. Ezcümle Eflâni nahiyesinde geçen sene kaldırmış ve kaldırıldığı halde bu sene yine açılmıştır. Beyefendi! Telgrafhane ticarethane değildir. Malumu âliniz telgrafhane ticaret ve siyaset nokta nazarından mühimdir. Güya altı aylık varidatı kifayet etmiyormuş. Bunun hatimesinin esbabı nedir?

Posta ve Telgraf Müdürü Umumisi Fahri Bey - Eflâni telgrafhanesinden esas itibariyle bir telefon vardır. Ve posta güzergâhı üzerindedir. Orada ahalinin ihtiyacı tamamiyle tatmin edilmiştir. Hükümetin asayişe müteallik ihtiyacı da telefonla temin edilmiştir. Yanlız orada bulunan bir köyde tahkikatımıza nazaran haftada bir defa pazar yapılır. Pazara gelen bir köylü yağını yumurtasını satar ve hiç bir vakit mektup bırakmak ve telgraf yazmak ihtiyacını hissetmez. Orada telefon mevcut oldukça; orada bir memur bu-

lundurarak ona kırk lira, çavuşa yirmi lira, müvezze yirmi lira kırsatiye tenviriye, tashiniye ile de 1200 lira eder.

MEHMET FURAT BEY (Kastamonu) — Oradaki telgrafhane ahalinin himmeti ile yapılmıştır. Bu memurların ücreti için lağvedilmişse ahali her türlü masrafını kabul ediyor. Oradan binlerce araba geçiyor. Eğer Hükümet istiyorsa ücreti de verelim. O telgrafhaneyi orada açınız rica ederim. Eğer Hükümet telgrafhaneleri ticarethane telâkki ediyor ise bunu ayrıca söyleyiniz efendim. Biz hangi asırdayız. Artık bundan sonra güvercin postasıyla muhabere edemeyiz. Rica ederim nazarı dikkatinizi celb ederim.

HÜSEYİN RIFKI BEY (Edirne) — Efendim! Burada Merkezi Umumî ile istasyon arasında otomobil işlediğini hepimiz görüyoruz. Bendeniz buna istinaden daha işlek olan meselâ Trabzon - Erzurum yahut Sivas - Samsun arasında da bu gibi otomobiller işletilmesini arz ediyorum.

Müdürü Umumî Fahri Bey - Efendim! Bu tasavvur edilmiş hatta bir zaman Erzurumla - Trabzon arasında postalar otomobillerle işlemiştir. İkinci postada otomobil dereye düşmüştür, üçüncü posta yolda bırakmıştır, dördüncü posta da yarısını bırakmış yarısını getirmiştir. Trabzon ile Erzurum arasındaki yol bu gün otomobil postası için müsait bir yol değildir. Saniyen şehir içi gibi kıyas edilemez. Orada işletilmek için dört beş otomobile ihtiyaç vardır. Aynı zamanda dört beş de şöföre ihtiyaç var.

HASAN BEY (Trabzon) — Hepsinden iyisi tayyaredir.

HÜSEYİN RIFKI BEY (Edirne) — Bir sualim daha var.

Kâfi sesleri) Herhangi iki şehir arasında posta arabası giderken yol üzerindeki köylerle posta muamelâtı yapıyor mu, yapmıyor mu?

Müdürü Umumî Fahri Bey - Posta şubesi varsa geçerken mektupları alır götürürler.

AHMET SAKİ BEY (Antalya) — Malumu âliniz dairei intihabiyemize posta altı günde gidiyor. Halbuki Karahisar ve Dinar üzerinden giderse mesafenin ve müddetin tenkisi mümkündür. Bu babda bir teklifte bulunacağım. Bu nokta hakkında tenvir ediniz.

Müdürü Umumî Fahri Bey - Efendim! Sürücülerce malum olan yerlerden sevk edilir. Malumu âliniz her yerden posta sürülemez. Postalar ihalelerle yapılır. Postalar da emanet nakledilir. Fakat arabanın geçemediği yollar vardır ve postanın bazı uğradığı yerlerde arabanın geçemediği yerler vardır. Binaenaleyh böyle dolaş-

mak suretiyle yirmi dört saat belki gecikebilir. Buyurduğunuz gibi o tarık müsait ise elbette yirmi dört saat kazanmayı idare tercih eder, efendim. Binaenaleyh tetkik edelim, şayet daha evvel getirmek imkânı varsa daha evvel getirelim, bu hususta tevessül edelim.

AHMET SAKİ BEY (Antalya) — İmkân olduğuna kanaat getirdim, efendim. (Müzakere kâfi sesleri)

REİS — Başka söz alan yok efendim. 143 üncü faslı teklif veçhile kabul edenler lütfen el kaldırsın.. Kabul etmeyenler lütfen el kaldırsın... Kabul edilmiştir.

Fasıl	Lira
144 Vilâyat levazımı	144 875

REİS — Fasıl hakkında söz isteyen var mı?

AHMET SAKİ BEY (Antalya) — Efendim! Bu fasılda ebniye tamir ve inşaatı vardır. Mazbata Muharriri Bey bu hususta izahat versin, buraya Muvazenei Maliye Encümeni sıfır koymuş. Tamirâtı umumiye faslına mı alınmıştır, öyle midir, efendim?

MUHTAR BEY (Trabzon) — Arkadaşlar! Bir parça zahmet çekip de Muvazenei Maliye Encümeninin mazbatasını okusalar böyle suallere hacet kalmaz.

HALİS TURGUT BEY (Sivas) — Efendim! Malumu âliniz Heyeti Âliyeniz inşaat için beş milyon liralık bir tahsisat kabul etti. Bunun miktarları muayyendir. Geçen gün de Maliye Vekili Beyefendi buradan söylediler. Birbuçuk milyon lirası Hükümet konakları ve diğerleri postahane, Hükümet tamirâtı vesaire içindir. O kabul edildiğinden dolayı Muvazenei Maliye Encümeni bütçelerin hiç birisine inşaatı dair hiç tahsisat koymamıştı ve vaz edemezdi. Bu da o kabildendir. (Reye sesleri.)

SAKİ BEY (Antalya) — Bilhassa teşekkür ederim.

REİS — Kastamonu Mebusu Mehmet Fuat Beyin; Eflâni posta ve telgrafhanesinin yeniden açılmasına dair taktirî (4/159) vardır okunacaktır.

Riyaseti Celileye

Mahalli halkının fedakârlığı ile açılmış olan ve yüzbinlerce kereste arabasının güzergâhu olan Eflâni nahiyesi telgrafhanesi ikide bir kapatılıyor. Bu kere yine kapatılmıştır, telgrafhaneler ticarethane değildir. İşbu telgrafhanenin açılmasını teklif ederim.

Kastamonu
Mehmet Fuat

REİS — Efendim! Bu hususta Meclisi Âli karar veremez ve fasla da taallûku yoktur. Eğer tensip buyursanız temenni taktirî mahiyetinde olmak üzere

Başvekâlete tevdi edelim. (Muvafık sesleri.) Başvekâlete tevdi ediyorum.

144 ncü faslı teklif veçhile kabul edenler lütfen el kaldırsın... Kabul etmeyenler lütfen el kaldırsın... Kabul edilmiştir.

Fasıl	Lira
145 Maarifi mütenevvîa	319 060

HAKKI BEY (Van) — Bu fasıldaki harcirah maddesinin çok olduğunu bendeniz iddia edeceğim. Çünkü Van istilâya uğradığı vakit Başmüdüriyet başka yerde teşekkül etmişti. Bilâhara Van istirdat olundu. Başmüdüriyet teessüs etmediği için Diyarbekir'e raptedildi. Eski Başmüdüriyet heyeti de açıkta kaldı. Geçen sene Telgraf Müdüriyeti Umumiyesinin teklifi üzerine tekrar van'da Başmüdüriyet teşkil edildi. Fakat Müdüriyeti Umumiye eski memurları istihdam etmedi. Üç, beş bin lira harcirah vermek suretiyle Edirne'den, Mersin'den memur getirdi. Eski memurların hem hakkı zayi oldu, hem de fazla harcirah gitti. Van'daki eski Telgraf Başmüdüriyeti memurlarının ehliyeti olmayabilir. Erzurum'da, Erzincan'da, Diyarbekir'de, Bitlis'te hiç mi bu memuriyetleri ifa edecek kimse yoktu? Bunun için bendeniz lüzumsuz yere harcirah sarfedilmesini takyit için miktarının tenkisini teklif ediyorum. Bu bapta bir de taktir veriyorum.

REİS — Başka söz isteyen yoktur. Taktir okunacaktır:

Riyaseti Celileye

Posta ve telgraf bütçesinin 145 nci faslındaki harcirah tahsisatının yetmiş bin liraya tenzilini teklif ederim.

19 Şubat 1341

Van
Hakkı

(Kabul sesleri.)

YAHYA GALİP BEY (Kırşehir) — Ne hesapla, hangi seneye nispetle?

HAKKI BEY (Van) — Geçen sene hesabı üzerine. Geçen sene zaten yetmiş bin lira idi.

ENCÜMEN NAMINA HALİS TURGUT BEY (Sivas) — Efendim! Arz edeyim. Malumu âliniz geçen sene Harcirah Kararnamesi tebeddül etmiştir. % 40 zammolundu. Ondan başka ecnebi mütehasşislar getirilmiştir. Bunlar tabii vilâyetleri, icap eden noktaları gezecekler, dolaşacaklardır. Eğer dolaşmayıp görmecek olurlarsa onlara (800) lirayı da vermeyin, onu da tayıyedin. Burada harcirah faslına tenkis edince ec-

nebi mütehasıslardan da istifade etmek imkânı yoktur ve olamaz. Geçen sene esasen yetmiş bin lira idi. Fakat Harcirah Kanunu tebeddül etmesine ve mütehasısların celbedilmesine rağmen (118) bin kûsur liradır. Büyük bir şey değildir. Rica ederim bu teklifimi kabul buyurun. (Ço kdoğru sesleri.)

REŞİT AĞA (Malatya) — Efendim! Bu fasılda (2 800) lira bir ikramiye vardır. Ondan başka (9 500) lira yem bedeli vardır. Malûmunuzdur ki, bu postalar müteahhitler ve sürücüler vasıtasıyla idare ediliyor. Bu yem bedeli kime verilecektir?

HALİS TURGUT BEY (Sivas) — Efendim! İkramiye üç bin lira olarak teklif edilmişti. Bunu (2 800) liraya tenzil ettik. Malûmya bu para herhangi bir memur kazaya uğradığı zaman ilk defa verilecek ufak tefek paradan ibarettir. Ondan başka vazifelerinde fevkalâde hizmet gösterenlere de aid olmak üzere bir miktar para konmuştur. Yem bedeline gelince: Bu telgraf hat çavuşlarının süvari olması için verilmiş bir paradır. Malûmu âliniz filân yerde bir hat kırılıyor. Bir hat çavuşunun piyade olarak gitmesi için günler geçiyor. Süvari yapabilmek için ona bir at almak lâzım. Bir de atı kesenden besle denemez. Verdiğimiz maaşla mütenasip değildir. Bunun için bu para vaz edilmiştir. Süvari olarak istihdam olunacaklardır. Alt taraflarını kendileri idare edeceklerdir.

POSTA VE TELGRAF MÜDİRİ UMUMİSİ FAHRİ BEY — Efendim! Harcirah miktarının tezyüt etmiş olduğuna dair beyefendi hazretleri az çok malûmat verdiler. Bendeniz şurasını arz edeyim ki gelen mütehasısların her birisi vilâyatı şarkiyeyi dolaştıkları sırada - ki dolaşmaları lâzımdır - (10) bin kuruş maaş alan bir memur gibi harcirah alacaklardır. Sonra harcirahlara % 40 ilâve edildikten maada gelecek sene beynelmilel bir kongre teşekkül edecektir. Bu kongreye şimdiye kadar olduğu gibi Hükümeti Cumhuriyenin de herhalde 1 - 2, hatta 3 murahhas göndermesi icabedecektir.

Bu üç murahhasa verilecek harcirahı da nazarı dikkate alırsak (115) bin lira kifayet etmeyecek ve belki de tahsisatı munzamma almak mecburiyeti hasıl olacaktır.

HAKKI BEY (Van) — Efendim! Geçen sene bu... REİS — Sual midir?

HAKKI BEY (Devamla) — Efendim! Bir kelime arz edeceğim. Geçen seneki yetmişbin liralık tahsisatta eenebi mütehasısların harcirahı zaten nazarı dikkate alınmıştır. Bizim tenzilât icrası ricasından maksadımız lüzumsuz yere sarfiyat yapılmaması içindir.

Yoksa (70) bin lira mütehasıslara elverir, haklı olarak kaldırılan memurlara da elverir, artar bile.

SABRİ BEY (Saruhan) — Efendim! Zannediyorum ki Posta ve Telgraftan beklenen hizmetinin vücuda gelmesi için daha ziyade artırılması lâzım gelen bu madde olmalıdır. Malûmu ihsanınız posta ve telgraftan gaye mektup ve telgrafların seri gitmesidir.

(Mektuplara da harcirah verilecek değil ya sesleri.)

Efendiler! Size kendi sözümlerim olarak söylersem belki kıymeti olmaz. Fakat Avrupa'nın en büyük bir mütehasısının sözünü söyleyeyim.

MEHMET BEY (Biga) — Sizin sözünüz daha kıymettardır.

SABRİ BEY (Devamla) — Teşekkür ederim! Bu zata bu intizamı nasıl temin ediyorsunuz, diye sordüğüm zaman dedi ki: Efendim! Posta muamelâtı, nizamnameleri dünyanın her tarafında birdir. Mevkie göre değişmez, mevkiin ehemmiyeti yoktur. Posta ve telgraf memurlarının hepsi tesadüf olarak her yerde fıka sınıftan alınır. Bu sınıfın malûmatı tabii biraz noksandır. Napolyon'un sözü vardır: Harbin esbabı muvaffakiyeti nedir demişlerdir. Üçtür: Para, para, para, demiş. Posta ve telgrafın intizamı da üçtür: Murakabe, murakabe, murakabe... Efendiler! Bizim tetkikatımız gösteriyorki, eldeki müfettişlerle murakabe imkânı yoktur. Gayri kâfidir, muhakkak surette her Baş Müdiriyyetin emrinde üç müfettiş bulunması icabeder. Maateessüf bu harcirah maddesinden dolayı bu teşkilâtı yapamıyoruz. Bu teşkilât yapılmadığından dolayı heyeti umumiyeyi memlekette tahaddüs eden zarar buradaki paranın - sizi temin ederim ki - yüz kere, bin mislinden fazladır.

İkincisi Hakkı Beyefendinin temas ettiği nokta; zahiren makuldür. Fakat hakikatte değildir. Efendiler! İnkılâbın akabinde memurun arasında bir hercümerç görülmüştürki kurtardığımız arazi üzerinde bir yığın memurin kalmıştır. Harp birtakım memurları uzak noktalara cemetmişti. Bu memurları memleketteki ihtiyaca göre tevzi ve bunların hayatlarını kurtarmak lâzımdı. Harbin bittiği gün elimize altıyüz kûsur memur teslim edildi. Düşününüzki, üç sene çamurda, ateşte her yerde çalıştığı için ve harp de bittiği için bunlar ekmek istiyorlardı. Diyorlardı ki; bana memuriyet. Bittabi bunlara memuriyet bulmak lâzımdı. Nerede münhal memuriyet; meselâ Van'da var. Elbette fazla harcirah verip oraya göndermek lâzımdır. Hatta doğrusunu söylemek iktiza ederse harcirahın iki misli verilmesi icabederdi. Onun için efendiler! Muhakkak

ve muhakkak harcirahı tezyit etmek iki noktai nazardan lâzımdır. Birisi, mevzuubahis mütehasıslar meselesi: Efendiler! Ben mütehasıslar maddesini müzakere ederken memleketin her tarafını gezmeyi taahhüt ettirdim. Kendim dedimki; memleketin her tarafını gezmeye mecbursunuz. Bu maddeyi kendim koydum. Muahharen Vekâlet ve Müdüriyeti Umumiyye arz ettim. Onlar da terviç ettiler. Efendiler! Eğer mütehasıslar gezmeyecek, görmeyecek olurlarsa onlardan istifade kabil olmaz.

Size bir misal arz edeyim. Harp esnasında Müdürü Umumi idim. Baş Müdürlere iş teklif ederim; memur yoktur, ihtiyaç içindeyiz derler. Müfettişlerden rapor alırım; «Her şey güzel» çıldıracağım. (Allah muhafaza etsin sesleri.) Bilmünasebe İzmir'e giderken hat üzerinde Afyon'a geldim. Ne göreyim? Bir mahzen içerisinde yüzüymibin mektup tevzi ediliyor. Başmüdüre sordum. Başmüdür dedi ki: Efendi kabahat bende değildir. On kere istirahat ettim. Harcirah verin merkezleri göreyim dedim. Bir cevap alamadım. Bunun üzerine müfettişi çağırdım. Müfettiş dedi ki: Uhdeme tevdi olunan vazife şu, şu, şudur ki, bu merkeze gelmek için daha dört ay lâzımdır. Demek ki; harcirahsızlıktan dolayı Başmüdürleri gezdiremiyoruz. Müfettişleri istediğimiz gibi gezdiremiyoruz. Baş Müdüriyetlerin maiyetinde dört seneden beri düşündüğümüz murakabe heyetini teşkil edemedik. Rica ederim posta ve telgraf işlerini yürütmek isterseniz bol para, bol harcirah veriniz. Başmüdürlünü, müfettişini, murakibini gezdiriniz. Başka türlü felâh yoktur. Mütehasısları gezdiriniz görsün ve icabeden tekemmülâtı teklif etsin. Onun için bu maddeyi tezyiden kabul etmenizi istirahat ederim. (Reye sesleri)

REİS — Efendim! Başka söz isteyen yoktur. Takkirler okunacaktır :

Riyaseti Celileye

145 nci fasıldaki harcirah yekûnunun (100 000) lira olarak kabulünü teklif ederim.

Konya
Naim Hâzım

Riyaseti Celileye

145 nci fasıldaki harcirahın yüzbin liradan kabulünü teklif ederim.

Çanakkale
Mehmet

(Van Mebusu Hakkı Beyin takririni tekrar okundu.)

REİS — Efendim! İki teklif vardır. Birisi Hakkı Beyin teklifi ki yetmişbin liraya tenzilini mutazammın,

diğer iki takrir de yüzbin liraya tenzilini mutazammındır. Eevveleminde yetmişbin liraya tenzili hakkındaki teklifi reye koyacağım. Harcirah maddesinin tenzilini kabul edenler lütfen ellerini kaldırsın... Kabul etmeyenler ellerini kaldırsın... Kabul edilmemiştir.

O halde bu harcirah maddesinin yüzbin liraya tenzilini kabul edenler lütfen el kaldırsın... Kabul etmeyenler lütfen el kaldırsın... Kabul edilmemiştir.

YAHYA GALİP BEY (Kırşehir) — Efendim! Maddeyi aynen kabul edelim bitsin vesselâm.

REİS — Yahya Galip Bey! Çok rica ederim, ihtar buyurmayınız!

YAHYA GALİP BEY (Kırşehir) — Bendenizin sözünü kesiyorsunuz (Handeler).

REİS — Efendim! Şu halde maddeyi aynen reyinize arz edeceğim.

REŞAT BEY (Saruhan) — Efendim! Şekle ait bir şey arz edeceğim. Müfettişlerin faaliyeti dereceleri anlaşılabilmek için harcirah maddesine mevzu muhassasat ikiye taksim edilmek lâzım gelir. Müfettiş ve memurini sairenin neticede ne aldıkları anlaşıl-sın Hakkı Beyefendinin iddia ettikleri gibi harcirah, memurinin naklinden dolayı mı, yoksa müfettişlerin icraatı, teftişatı için mi? Bu tefriki lâzımdır.

REİS — Efendim! Zatı âliniz mütehasıs bir Maliyecisiniz. Böyle şifahî mütalâa üzerine Makamı Riyaset reye müracaat edebilir mi?

REŞAT BEY (Saruhan) — Encümen buradadır efendim.

REİS — Lütfen bir tadilname verseydiniz olurdu. (Maddeyi reye sesleri).

Efendim! 145 nci faslı aynen kabul edenler lütfen el kaldırsın... Kabul etmeyenler lütfen el kaldırsın... Fasıl aynen kabul edilmiştir.

Fasıl

Lira

Fasıl	Lira
146 Posta işletme masarifi	554 800

HAKKI TARIK BEY (Giresun) — Efendim! Bendeniz pul tabiyesine taalluk eden muhtacı izah - hatta tabir caizse - meşkûk bir iki hadisenin tenvirini rica edeceğim.

Bir kaç zaman evvel pul tabı için müsabaka açılmıştır. Bir çok ressamlar sanatkârlar müsabakaya iştirak ettiler. Müsabaka için bir heyeti mümezziye vardır ki memlekette çok maruf zevat bu heyete iştirak etmiş bulunuyordu. Aradan epey bir müddet geçti. Bu müsabaka tekrar edildi. Anlaşıyordu ki birinci müsabaka için verilen resimler, numuneler beğenilme-

mişti. Müsabaka tekerrür etti. Yine bir müddet geçti. Haber alındığı ne birinci müsabakada, ne de ikinci müsabakada tevdi edilen resimlerden hiç birisi kabule mazhar olmamıştır. Fakat yine bir pul numunesi yaptırılmış ve sipariş verilmiştir. Bu nasıl olmuştur? Öğrenmek istediğim nokta budur. Böyle bir heyeti mümeyyize varken, o heyeti mümeyyizenin tasvip ettiği, muvafık gördüğü numuneleri bir tarafa bırakılarak diğer bir numune ihtiyar etmek için esbap olmak lâzım gelir ve aynı derece kuvvette bir heyeti mümeyyizenin tasvibine iktiram etmek lâzım gelir. Derlerse ki bu heyeti mümeyyizeden geçen resimlerin hiç birisini Müdüriyeti Umumiye, yahut vekâlet, yahut Hükümet muvafık bulmamıştır. Binaenaleyh kendi tertip ettiği eşkâl dairesinde bir başka resim ve numune tertibini tanıdığı bir başka ressama havale ettirmiştir, yaptırmıştır. O halde ondan evvel böyle bir kere, iki kere müsabaka yapmanın manası ne idi? Ondaki evvel açılan müsabakalarda şu eşkâl dahilinde numune isteriz demek için ne mani vardı? Hiçbir mani yoktu. Bunların hiç biri yapılmamıştır ve bu iki müsabaka bu şekilde akim kalarak - benim anladığıma göre - bunun haricinde istenilen bir numune yaptırılmış ve kabul edilmiştir ve bittabiî bunun mukabilinde bir mükâfatı nakdiye vardır. O mükâfatı nakdiyeyi bir tarafa bırakalım. Memleket sanatkarlarını manen rencide edilmiş olması gibi bir vaziyet vardır.

İstanbul'da bu yolda bir kaç ressam bendenize müracaat etmişlerdir ve tertip ettikleri numuneleri bendenize göstermişlerdir - onları beğendiğim bütünü ayrı bir meseledir - benim hakkı takdirim yoktur. Mütihazsıs olduğumu iddia etmem. Fakat herhalde mütihazsıs tanıdığımız kimseler bu heyetin arasında bulunuyorlardı. Onları beğenmeyebilirdik, onların takdirine itimat etmeyebilirdik. Fakat herhalde böyle bir müsabaka açarken şu ve şu şekilde istiyoruz, esas budur diyerek o yolda numune istemek mümkündür. Bu yapılmamıştır. Bunun haricinde, arz ettiğim gibi, belki doğrudan doğruya esasları, zemini vekâletten, yahut Hükümetten veyahut Müdüriyetten verilecek böyle bir resim, böyle bir numune kabul edilmiştir. Bu niçin yapılmıştır?

Sonra tabı meselesi vardır. Tabı için yine haber aldım ki bir münakasa yapılmamıştır. Hükümetin salâhiyeti vardır diyebilirim. Belki yedi vahitte olacak gibi, şu gibi, bu gibi birtakım ahkâmı maliye vardır. Bendeniz bunları bilemem. Belki Türkiye dahilinde matlup nefasette bir pul yaptırmak mümkün değildir. Fakat Türkiye harici için böyle bir müsabaka

açmak da mümkün değil miydi? Bu filân filân memlekette de yapılabilirdi. İtalya'da olduğu gibi Almanya'da veya Viyana'da yapılabilirdi. Binaenaleyh bu mesele için Türkiye haricinde bir müsabaka yapmak mümkündür ve bu daha müfitti. Herhalde daha nefis ve daha ucuz olabilirdi. Bu cihetin de yapılmamış olduğuna dair malûmatım vardır. Bunun da izahını rica ederim.

Pul meselesi, çok ehemmiyetli bir meseledir. Bu noktadan kolleksiyoncuların vaziyetine temas edecek diğer bir ciheti de arz edeceğim. Bazı memleketler vardır ki, doğrudan doğruya posta masarifini pul sarfiyatından çıkarırlar. Amerika'da böyle memleketler vardır. Çıkardıkları pulun bedeli bütün posta masrafına tekabül edecek kadar mühim bir yekûn teşkil eder. Bu parayı veren kolleksiyonculardır. Ötede, beride hepimiz görüyoruz. Arkadaşlar bile pul topluyorlar. Bunun yekûn itibarıyla nasıl bir ehemmiyeti haiz olduğunu birçok arkadaşlarımız yakından tanıdıkları, bildikleri için tafsil etmeyeceğim. Bu münasebetle söylemek istediğim yalnız şudur : Biz de, bilhassa bu son devrede kolleksiyonculuk fevkalâde ehemmiyetli bir menba bulmuştur. Çünkü pullarımız o kadar değişmiştir ki, muhtelif hatıralarla pullarımızın üzerine koyduğumuz damgalar, pullarımıza o kadar kıymet vermiştir ki; haricteki kolleksiyoncular bugün bizim pullarımızın en hararetili müşterileridir.

Fakat efendiler! Bu pula bu kıymeti verebilmek için, pulu postacılıkta bir menbaı servet haline getirebilmek için, usul vardır. Pullarımız; üzerine koyduğumuz böyle millî hatıralarla hakikaten manen ve maddeten büyük bir kıymet iktisap ediyor. Fakat tatbikatta Hükümete bunların müfit olabilmesi ve Hükümetin intifa edebilmesi için arz ettiğim gibi bir çok şartlar vardır. Eğer böyle millî bir hatıranın ismi bir pulun üstüne basılacak ve bu şekilde tedavüle çıkarılacaksa bunun daha evvel kaç adet çıkarılacağı ilân edilir. Ne kadar kullanılmışsa kullanılan miktar ilân edilir. Tedavülden kaldırıldığı vakit elde kalmış batıl pul miktarı ne kadarsa bunlar da ilân edilir. Bunlar ilân edilmedikçe hiçbir damga veya pulun kolleksiyoncular indinde kıymeti yoktur diyebiliriz. Bunun neticesi nedir? Bunun neticesi şudur ki, kolleksiyoncular böyle damgalı pulun ne kadarı tedavül sahasına çıkmıştır, ne kadarı kullanılmıştır? Bunlar hepsini bilirler ve kıymetini ona göre, miktarına göre takdir ederler. On bin yirmi bin, elli bin, beş yüz bin... Bütün bu adetler fevkalâde haizi kıymettir. Binaenaleyh bunlar kolleksiyoncuların fevkalâde ehemmiyet verdik-

leri bir meseldir. Binaenaleyh bunun malûm olması için de ilân edilmek lâzım gelir.

Efendiler! Bir tek misal hatırıma geliyor. Sulh hatırası diye basılmış damgalanmış pullarımız vardır. Bunların böyle ilân edilmiş olduğunu hatırlamıyorum ve koleksiyona merak edenlerden de sordum haber veriyorlar ki; onlar da böyle bir ilândan haberdar değildiler. Bunların bu şekilde tedavüle çıkarılan miktarı nedir ve ne kadarı kullanılmıştır? Bunlar malûm olmadıktan başka battal kalanlarının toplanılması için karışık bir vaziyet ihdas edilmiştir. Evvelâ vilâyattan toplanılmıştır, denilmiştir ki; işte şu kadar pul kalmıştır, bunlar ihrak edilmiştir. İmha edilmiştir. Halbuki bir müddet sonra yine postaya mülhakattan, mülhakat posta idarelerinde battal kalmış pullar gelmiştir. Belki bunlar da imha edilmiştir, imha edilmiş olması lâzımdır. Fakat bu karışıklık, bizim posta idaresinin istifade etmesi için tutulması lâzım gelen selim usule katiyyen mugayirdir ve bu yüzden bu noktaya temas etmek için sözümün başında arz ettim ki bir meşkûk vaziyet hâdis olmuş addolunabilir. Etrafta hâsıl olacak zan budur. Bu zannın silinmesi lâzımdır, bu zannın, yalnız bu mesele için değil, bundan sonraki mümasil hadiselerde katiyen yer tutmaması ve bulunmaması lâzım gelir. Bu hususta Posta İdaresinden ve Dahiliye Vekili Beyden izahat rica ediyorum ve bundan sonra da bu temenni dairesinde muamele yapılacağını zannediyorum.

HAKKI BEY (Van) — Efendim! Bendeniz bu pul tabiyesi münasebetiyle bir şey istirham edeceğim. Başka memleketlerde bu usul caridir. Hususî telgraflara ücretleri mukabilinde pul yapıştırmak keyfiyetidir. Bu, kontrolde kolaylığı mucip olur. Zaten geçen seneki tahsisata nispeten bu seneki pul tabiye masrafı fazladır. Pul miktarı fazla çıkar ve merkezlerde yazılacak hususî telgraflara ücretleri mukabilinde pul yapıştırılırsa kontrolde müşkülâtı mucip olmaz ve varidatı devlette zayıt olmaz ve makbuzlara da pul yapıştırmaya hacet kalmaz. Bunu rica ediyorum. Ve bu hususta bir takrir veriyorum. Kabul buyursanız teşekkür ederim.

FERİDUN FİKRİ BEY (Dersim) — Efendim! Burada posta tazminatı diye bir kalem var. Bir çok kimselerin postadan alacakları olan birtakım mebalığın itasında teahhurat vaki oluyor. Hattâ bendeniz de böyle bir iş için bir tarihte Posta Müdüriyetine müracaat etmişim. - Şahsıma ait değil, başka birisine aitti. - Binaenaleyh Müdürü Umumî Beyden rica ediyorum. Halkın bu gibi, Hükümetin tahtı emniyetine

tevdi etmiş olduğu mesailde onlara verilecek tazminat için teahhurat olmasın. Yani mümkün olduğu kadar bu gibi işlerde iltizamı sürat buyursunlar. Çünkü hakikaten postaya bir şey tevdi etmek için emniyeti kâmile tahtında ve bir bankaya tevdi etmiş gibi emin olmak icabeder. Zarara dūçar oldu mu bunun seri bir surette tazmini lâzım gelir. Böyle aylarca, hattâ senelerce teahhur etmiş, müşkülâta tabi tutulmuş birtakım ahval vardır. Binaenaleyh kendilerinden tekrar rica ediyorum. Bu hususta halka azamî suret izhariyle temini emniyet buyursunlar.

DAHİLİYE VEKİLİ CEMİL BEY (Tekfurdağı)

— Efendim! Hakkı Tarık Bey posta pulları için iki meseleden bahis buyurdular. Yeni posta pulları yaptırılması için geçen sene iki müsabaka tertip edilmiştir. Her iki müsabakada da müsabakaya iştirak eden zevatın yaptığı şekiller bununla işigal eden komisyon tarafından beğenilmemiştir. Sonra Maarif Vekâletine müracaat etmişler, onlara da demişler ki memleketin elinde iyi pul yapacak kimler varsa tavsiye edin. Onlara birer nümune ısmarlayalım. Bunun üzerine Maarif Vekâleti, ressam Ali Sami Beyi, Zühtü Beyi, bir de mimar Avni Beyi tavsiye etmiş. Bu zevata da müracaat edilmiş, Ali Sami Beyin nümunelerini komisyon buraya göndermiş ve bu nümuneler içinde hiçbirisi tespit edilmiş değildir. Bundan sonra Ressam Fuat Bey namında bir zat, Nazmi Bey namında diğer bir zat ayrıca nümuneler yaparak gönderdiler. Henüz bu nümuneler de tetkik edilerek içinden bir tanesi veyahut bir kaç tanesi beğenilerek tespit edilmiş değildir. Yani şuna buna resim yaptırarak, fikir verilerek, ilham verilerek yaptırılan resim mukabilinde mükafat verilmiş değildir. Hattâ nümune bile daha tetkik edilmiş değildir.

Sonra, pul tabiyesi için buyurdıkları gibi münakasa ve müzayede açılmamış değildir. Umumî bir münakasa açılmıştır. Bütün dünyada pul tabeden birçok matbaalar müessesat müracaat etmişler, teklifleriyle müdüriyeti umumiye gelmişlerdir. Hepsinin tekâlifi var. Fakat bu teklifler içerisinde bizim arzumuzda tevakuf eden tekâlif bulunmadığı halde ve bize en yakın şerait gösteren, en iyi pul tabeden bir müessese ile pazarlık suretiyle pul tabını intaç etmek üzere müdüriyeti umumiye salâhiyet almıştır ve bu meselede henüz intaç edilmemiştir. Ne nümunesi tespit edilmiş, ne de tabiyesi için muamele hitam bulmuş değildir.

Sonra Hakkı Tarık Bey elde mevcut pulların - yani hatırai sulh pulları hakkında - ilân edilmemiştir -

buyurdular. Halbuki (Bern) de beynelmilel posta müessesesi vardır. Tebligat yapılmıştır. İlanlar yapılmıştır ve o müessesenin mecmualarında bizim bu tarzda çıkarılmış olan pullarımızın nümune ve koleksiyonları mevcuttur.

Sonra, postahanedeki kalmış olan eski pulların da tekrar istimal edilmekte olduğundan bahis buyurdular. Müdürü Umumi Bey böyle bir şey vaki olmadığını söylüyorlar.

HAKKI TARIK BEY (Giresun) — Efendim! pulların hepsi için muayyen bir müddet konulup mülhakattan gelenlerle beraber hepsi bir arada imha olunsaydı, bu şekilde mevcut muamelâta mahal kalmazdı. Çünkü benim zihnimde sonra bir şüphe hâsıl olabilir. Nasıl olurda iki defa imha ediliyor? Salim usul şudur. İlan edilir ve muayyen müddet zarfında bütün mülhakât, ellerindeki pulları gönderirler ve onlar bir defada - şurasını da nazarı dikkate arz ederim - puldan anlayabilecek kimseler huzurunda yapılır. Beni çağırırlarsa ben...

DAHİLİYE VEKİLİ CEMİL BEY (Tekfurdağı) — Müsaade buyurursanız Müdürü Umumi izah etsin.

MÜDİRİ UMUMİ FAHRİ BEY — Efendim! Hakkı Tarık Beyin izah buyurdıkları pullar yalnız on beş gün mevkii tedavüle konmuştur. On beş günün hitamında elde ne kadar pul kalmışsa idarei merkeziyeye göndermişlerdir. Ancak puldan anlayan, sahibi salâhiyet zevatın huzurunda yakılması lâzım gelir. Buyurdular. Bunu Telgraf İdaresi doğrudan doğruya kendisi yapmaz. Çünkü pullar Maliye Vekâletinin malıdır. Maliye Vekâletine müracaat edilmiş, Maliye Vekâleti defterdarlığa emir vermiş, defterdarlıktan ve Meclisi İdareden tayin edilen zevat huzurunda pulların hepsi yakılmıştır. Yalnız pulların cinsi 2, 3, 5 değil yirmibir cinstir. Her parça birer birer sayılmış ve şu kadar mevcut olması lâzım gelir denildikten sonra yakılmıştır.

Sonra, ikinci cins geçilmiştir. İkinci cinsten tespit edildikten sonra onlar da yakılmıştır. Hepsini birden yakmadık. Fakat elde mevcut olan pulların hepsi yakılmıştır. Hattâ elde ihtimalki daha bir parçası kalmıştır. O da yarın yakılacaktır. Böyle milyonlarca pulun bir günde sayılması, tespit edilmesi, ondan sonra yakılması kolay temin edilecek bir şey değildir. Herhalde bir şey varsa - ki o da bu pullardan idarelerde kalmamıştır. - Hepsini idarei merkezide adeden ve kıymeten tespit edilmiştir. Birer birer yakılmakta ve yakılmakta olduğu da ilân edilmiş ve edilmektedir. Nitekim mevkii tedavüle konulduğu (Bern)

kalemi vasıtasıyla ilân edilmişse yakıldığı da ilân edilmiştir.

Hakkı Beyefendi telgrafnameler için pul istimalini beyan buyurdular. Bu usul Avrupa'da birçok defa tecrübe edilmiş ve hiçbirinde iyi bir netice alınmamıştır efendim. Tecrübe eden idarehaneler de sarfı nazar etmiştir. Çünkü telgraf verecek adam pul alıyor, gönderiyor, yirmi kuruşluk pul yapıştıracağı yerde 18 kuruşluk pul yapıştırıyor ve gişeye vereceği yerde posta kutusuna atıyor. İdare bakıyor ki pul noksan. İki kuruş eksiktir ve telgrafı yazanın adresi de yoktur. Telgrafı göndermiyorlar. Böyle mahzurlar karşısında bu usulü tatbik etmiş olan idareler dahi pul istimali usulünü lağvetmişlerdir.

SÜLEYMAN SIRRI BEY (Bozok) — Efendim! Posta nakliyesi maddesi vardır. Malûmuâliniz Ankara ile Keskin arasında posta, sürücü ile naklediliyor. Halbuki her gün Ankara'dan dekovil Yahşihan'a hareket ediyor. Orada bir memuriyet ihdas ederek buradan trenle Yahşihan'a kadar naklettirildikten sonra oradan Keskin'e sürücü vasıtasıyla gönderilse acaba şimdiki sürücü masrafından daha aza malolmaz mı?

POSTA VE TELGRAF MÜDİRİ UMUMİSİ FAHRİ BEY — Olmuyor Beyefendi! Çünkü Yahşihan'da bir merkez bulundurmamak icabeder. Yani orada bir telgrafhanenin lâakal masarifi şehriyesi (100) liradır. Onu yaptıktan sonra Keskin'e kadar göndermek için yine bir sürücüye ihtiyacımız vardır. Sonra dekovilin seferleri muntazam değildir. Bundan dolayı doğrudan doğruya buradan Keskin'e gönderiliyor. Bazı zamanlarda ahvali havaiye münasebetiyle dekovil gidemiyor, sonra dekovilin postayı hıfzedecek vagonları yoktur, açıkta gidiyor, bu mahzur dolayısıyla sürücüleri tercih ettik.

REİS — Efendim! Başka söz isteyen var mı?

MUVAZENEİ MALİYE ENCÜMENİ NAMINA HALİS TURGUT BEY (Sivas) — Efendim! Posta İdaresinin dâçarı müşkülât olduğu bir nokta vardır. Heyeti Âliyenizin nazarı dikkatine arz edeceğim ve bilhassa Maliye Vekili Beyin nazarı dikkatlerini celbederim. O da menzilhane ve sürücülere ait olan taahhüttür. 380 bin lira, bu para malûmuâliniz taahhütler Ağustosta yapıldığından dolayı, nısfı 1341 Martı nihayetine kadar, diğer kısmı 1340 senesine aittir. Geçen seneki tahsisatın nısfı sarfedilmiştir. Nısfı da 1341'de sarfedilecektir. Bundan dolayı Divanı Muhasibat müşkülât göstermektedir. Senesi zarfında vaki olan taahhütün senesi zarfında sarfedilmesini emir ediyormuş. Halbuki taahhütleri Ağustosta olması zarur-

ridir. Başka zamanda yapılmasına imkân yoktur. Her şeyin takarrür ettiği, fiyatın tespit edilmesi lâzım gelen devir ancak mahsulün idrakinden sonradır.

Malûmuâliniz posta masarifi nakliyesi arpa, saman, hayvan gibi şeylere inhisar eder. O noktai nazardan şimdiye kadar yapılmış olan tecrübeler göre taahhütlerin ağustosta ihale edilmesi zarureti vardır. Bu zaruret dolayısıyla, gerçi tahsisat bir senelik konuluyor ama Divan bize de müşkülât gösteriyormuş. Bu noktai nazar hakkında Maliye Vekili Beyefendinin izahat vermesi veyahut bu husus için teshilât irasesi lâzımdır. (Reye sesleri.)

REİS — Efendim! Van Mebusu Hakkı Beyin bir takriri vardır.

MEHMET VASFİ BEY (Bolu) — Bu izahat üzerine geri alıyor takririni efendim.

REİS — Geri alıyor musunuz Hakkı Bey?

HAKKI BEY (Van) — Evet geri alıyorum efendim.

REİS — Şu halde 146 ncı faslı aynen reye vaz ediyorum. Kabul edenler lütfen el kaldırsın... Aksini reye koyuyorum. Kabul etmeyenler lütfen el kaldırsın... Kabul edilmiştir.

Fasıl	Lira
147	Telgraf ve Telefon İşletme masarifi 517 750

REİS — Efendim! Mütalâa var mı? (Hayır sesleri.) Kabul edenler lütfen el kaldırsın... Aksini reye koyuyorum. Kabul etmeyenler lütfen el kaldırsın... 147 nci fasıl aynen kabul edilmiştir.

Fasıl	Lira
148	Reddiyat 326 000

REİS — Fasıl hakkında mütalâa var mı? (Hayır sesleri.) Kabul edenler lütfen el kaldırsın... Aksini reye koyuyorum. Kabul etmeyenler lütfen el kaldırsın... Fasıl aynen kabul edilmiştir.

Fasıl	Lira
149	Tahsisatı fevkalâde 1 947 327

REİS — Fasıl hakkında bir mütalâa var mı? (Hayır sesleri.) Kabul edenler lütfen el kaldırsın... Aksini reye koyuyorum. Kabul etmeyenler lütfen el kaldırsın... Kabul edilmiştir.

REİS — Yüz ellinci fasılda birşey yoktur. Yüz ellibirinci faslı arz ediyorum.

HALİS TURGUT BEY (Sivas) — (150) nci fasıl ile alâkadar olmak üzere ayrıca bir kanun teklif edilmiştir. Heyeti Âliyenize gelecektir.

DAHİLİYE VEKİLİ CEMİL BEY (Tekfurdağı) — Efendim! 150 nci fasıl ile alâkadar olmak üzere ayrıca bir madde kanuniye vardır. Bunun Posta ve Telgraf bütçesinin hitamında müzakeresini teklif ederim.

REİS — Efendim! Bu kanunun bütçenin hitamında müzakeresini teklif ediyorlar. Bu teklifi reye arz edeceğim. Dahiliye Vekili Beyin teklifini kabul edenler lütfen el kaldırsın... Kabul etmeyenler lütfen el kaldırsın... Kabul edilmiştir.

Fasıl	Lira
151	Memurini mazule maaşatı ve tahsisatı fevkalâdesi 15 389

REİS — Fasıl hakkında bir mütalâa var mı? (Hayır sesleri.) Faslı kabul edenler lütfen el kaldırsın... Aksini reye koyuyorum. Kabul etmeyenler lütfen el kaldırsın... Kabul edilmiştir.

Fasıl	Lira
A	
151	Telgraf ücreti 200 000

REİS — Mütalâa var mı? (Hayır sesleri.) Aynen kabul edenler lütfen el kaldırsın... Aksini reye koyuyorum. Kabul etmeyenler lütfen el kaldırsın... Kabul edilmiştir.

Efendim! Posta ve Telgraf bütçesi hitam buldu. Dahiliye Vekili Beyin teklifini okuyalım. Bir madde den ibarettir.

2. — Memlekette kuvvetli bir telsiz telgraf tesisatı vücade getirilmek ve Ankara şehrinde merkezî batarya sisteminde telefon şebekesi yapılmak ve Ankara ile İstanbul arasında bir telefon hattı tesisatıyla Posta ve Telgraf ve Telefon binası inşa edilmek üzere, Posta ve Telgraf Müdüriyeti Umumiyesinin senai haliye bütçesine bir milyon lira tahsisatı munzammasında itası hakkında (1/497) numaralı kanun lâyihası ile Posta ve Telgraf ve Muvazenei Maliye Encümenleri mazbatası :

REİS — Okuyoruz.

Türkiye Cumhuriyeti

Başvekâlet

19 . 4 . 1340

Kalemi Mahsus

Müdüriyeti

Adet

6

1732

Büyük Millet Meclisi Riyaseti Celilesine

Memlekette kuvvetli bir telsiz tesisatı vücade getirilmek ve Ankara şehrinde merkezî batarya sisteminde telefon şebekesi yapılmak ve Ankara ile İstanbul arasında bir telefon hattı tesisiyle posta ve telgraf ve telefon binası inşa edilmek üzere Posta ve Telgraf Müdüriyeti Umumiyesinin senei haliye bütçesine bir milyon lira tahsisatı munzamma itası hakkında Dahiliye Vekâleti Celilesince tanzim olunup İcra Vekilleri Heyetinin 16 . 4 . 1340 tarihli içtimanda bit-tetkik Meclisi Âliye arzı takarrür eden lâyihaî Kanunîye ile esbabı mucibe sureti musaddakası leffen takdim kılınmıştır. Muktezasının ifasına müsaade buyurulmasını istirham eylerim efendim.

Başvekil

İsmet

Esbabı Mucibe Mazbatası

Telsiz telgraf ve telefon muhaberatı memaliki mütemeddinenin kâaffesinde senini medideden beri yevmen ve yevmen süratle inkişaf ve terakki ederek elyevm bütün büyük şehirlerde istasyonlar vücade getirilmiş ve bu tarzı muharebe mesaikin ve mebanii hususiyeye kadar teşmil ve tamim edilmiş bulunmakta iken memleketimiz maalesef hiç olmazsa kuvvetle yani bütün Avrupa ile teatiyi muhabereye müsait tek bir istasyondan bile mahrum bulunmaktadır. Avrupa ile olan muhaberatı müstacelenin telsiz telgraf-la icrasının temin edeceği sürat ve suhulet aşikâr olduğu gibi, hututu telegrafiyenin arızadar bulunduğu hangâmlarda telsiz telgraf irtibatı büsbütün müfit hidemat ifa etmektedir. Bu menafi ve hidematı memleket için çoktan beri takdir edilmiş fakat bazı esbap ile henüz bu yolda bir irtibat vücade getirilememiş olduğundan bu hususta tatvili mekal zait görülmüştür. Böyle kuvvetli yani (3 500) kilometre sahasında muhabereye kadir bir telsiz tesisatının vücade getirilmesi lâzımdır. Bunun (500 000) lira ile yapılabileceği tahmin edilmektedir.

2. — Ankara'nın merkezî cumhuriyet olması hasabıyla bu şehirde vücade getirilmesi muktazi her türlü asarı ümran ve temeddüden biri de asrî bir şe-

hir telefon şebekesidir. Tatbik edilmesi muvafık olan sistem İstanbul'da olduğu üzere merkez batarya usulünün ve bu şebekenin hükümet namına posta ve telgraf idaresinde işletilmesi muvafıktır. Santral ve makineler ve hututu hariciye tesisatının ceman (200 000) liraya mal olacağı tahmin olunmuştur.

3. — İstanbul'un gerek siyasi ve gerek coğrafi ve iktisadi mevkii itibariyle haiz bulunduğu ehemmiyet ve bu şehirle payitah arasındaki muhaberatı müstacelenin kesret ve ehemmiyeti derkâr olmasına binaen işbu iki şehir arasında bir telefon irtibatı vücade getirilmesi lâzımdır. Elyevm memaliki mütemeddinenin kaaffesinde bütün bilâdı meşhule yekdiğerine beynelbilât tabir olunan telefon hututuyle merbut bulunmakta olduğu halde memleketimizde böyle hudut halâ mefkuttur. Jandarma idarelerince her türlü kavait ve icabatı fenniyeden bait, gelişigüzel bir surette ve adi levazımla vücade getirilmiş olan ve yüz kilometreden fazla bir mesafe muhabere teminine esasen gayri müsait bulunan telefon hatları madum hükmündedir. Fennî şeraiti haiz levazım ile hiç olmazsa ilk hatve olmak üzere İstanbul - Ankara arasında bir telefon hattı vücade getirilmesinin zamanı gelmiş ve hatta geçmekte bulunmuştur. Bunun için de 200 000 lira sarfı icabedeceği muhammendir.

4. — Halen Ankara'da Posta ve Telgraf binası pek eski ve ahşap ve posta ve telgraf işletme devairini bile istiap edemeyecek derecede dar bir binadan ibaret ve bu yüzden muamelâtta nevakıs ve teşevvüsatın gayrı azade ve bu halden mesailihi umumiye fevkalâde müteessesir olmaktadır. Gerek bu esbap ve gerek alelîtlak icabatı ümran Ankara'da acilen Millet ve Cumhuriyetin şerefiyle mütenasip bir Posta ve Telgraf binası vücade getirilmesini zarurî kılmaktadır. Esasen şehir telefon santrali için yer olmadığından yeni bir Posta ve Telgraf binasının inşası halinde mezkûr ihtiyaç dahi temin edilmiş olacaktır. Bu bina için de 100 000 lira sarfı icap edeceği tahmin olunmaktadır.

Bu suretle işbu mevaddın heyeti mecmuası bir milyon liraya balığ olmaktadır. Halbuki devletin (İstern) kumpanyasından (112 000) İngiliz lirası alacağı vardır. Bu paranın tahsili halinde vukubulacak işbu sarfiyat bütçe muvazenesini ihlâlê bahis olmayacağından berveçhi maruz 500 000 lirası yüzellinci fasla, 200 000 lirası yüzkıryedinci faslın birinci maddesine, 200 000 lirası faslı mezkûrün ikinci maddesine ve 100 000 lirası yüzkırkdördüncü faslın ikinci maddesine olarak ceman bir milyon liranın kabu-

lû için tanzim edilen mevadî kanuniyenin terviç ve tasvibi istirham olunur.

Muvazenei Maliye Encümeni Mazbatası

Esasen Devletin İstern kumpanyasından (112 000) İngiliz lirası alacağı bulunduğundan ve bu paranın tahsili halinde vukubulacak işbu sarfiyatın bütçe muvazenesini ihlâlâe bais olmayacağından bahisle memlekette kuvvetli bir telsiz tesisatı vücuda getirilmek ve Ankara şehrinde merkezî batarya sisteminde telefon şebekesi yapılmak ve Ankara ile İstanbul arasında bir telefon hattı tesis olunmak üzere Posta ve Telgraf Müdüriyeti Umumiyesi bütçesine bir milyon lira vazî hakkında Başvekâletten gönderilip Encümenimize havale buyurulan lâyhâi kanuniye müzakerâe olunarak yalnız telsiz tesisatı ile ya Ankara'da merkezî batarya sisteminde telefon şebekesi ve Ankara ile İstanbul arasında bir telefon tesisatı ve Ankara'da Posta ve Telgraf binası inşası kabul edilmiş ve bunlar için muktazî sekizyüz bin liranın balâda arz olunduğu ve hile hükümetin esbabı mucibe mazbatasında dermeyan olunan esas dahilinde sarfolunmak üzere 1340 bütçesine ilâvesi hakkında tanzim olunan lâyhâi kanuniye Heyeti Umumiyenin nazarı tasvibine arz olunmuştur.

20 Nisan 1340

Muvazenei Maliye	
Encümeni Reisi	Mazbata Muharriri
Çorum	Konya
Ferit	Kâzım Hüsnü
Kâtip	Aza
Hini imzada bulunmadı	Yahya Galip
Aza	Aza
Ertuğrul	İzmir
Doktor Fikret	Mehmet Şükrü
	Evvelce verdiğimiz karar
	bilâhara yüz bin lira tezyit edilmiş olduğundan
	aleyhindeyim
Aza	Aza
Erzurum	Giresun
Münir Hüsrev	Musa Kâzım

Lâyhâi Kanuniye

Hükümetin teklifi

Madde 1. — Memlekette kuvvetli bir telsiz tesisatı vücuda getirilmek, Ankara şehrinde merkezî batarya sisteminde telefon şebekesi yapılmak, Ankara ile İstanbul arasında bir telefon hattı tesis olunmak ve kezalik Ankara'da Posta Telgraf ve Telefon

binası inşa edilmek üzere Posta ve Telgraf ve Telefon Müdüriyeti Umumiyesi senei haliye bütçesinin yüzellinci faslına 500 000, yüz kırkyedinci faslının birinci hutut direk esmanı maddesine 200 000 ve faslı mezkûrün ikinci eşya pahası maddesine 200 000 ve yüz kırkdördüncü faslın ikinci Ebniye inşaat ve tamiratı maddesine 100 000 lira zam ve tahsis olunmuştur.

Madde 2. — Tahsisatı mezkûrenin 1340 senesi zarfında istimal edilemeyen kısmı 1341 senesinde sarfolunur.

Madde 3. — İşbu kanun tarihi neşrinden itibaren muteberdir.

Madde 4. — İşbu kanunun icrasına Dahiliye Vekâleti memurdur.

13 . 4 . 1340

Başvekil ve Hariciye Vekili	Müdafaai Milliye Vekili
İsmet	Kâzım
Adliye Vekili	Dahiliye Vekili
Mustafa Necati	Ferit
Maliye Vekili	Maarif Vekili
Mustafa Abdülhalik	Vasif
Nafia Vekili	Ziraat Vekili
Süleyman Sırrı	Zekâi
Ticaret Vekâleti Vekili	Sihhiye ve Muaveneti
Zekâi	İçtimaiye Vekili
	Doktor Refik
Mübadele, İmar ve İskân Vekili	
Mahmut Celâl	

Encümenin Tadili

Birinci Madde — Memlekette kuvvetli bir telsiz tesisatı vücuda getirilmek, Ankara şehrinde merkezî batarya sisteminde telefon şebekesi yapılmak, Ankara ile İstanbul arasında bir telefon hattı tesisi ve kezalik Ankara'da Posta ve Telgraf ve Telefon binası inşa edilmek üzere, Posta Telgraf ve Telefon Müdüriyeti Umumiyesi senei haliye bütçesinin 150 nci faslına 500 bin ve faslı mezkûrün ikinci Eşya pahası maddesine 200 bin ve 144 ncü faslın ikinci Ebniye inşaat ve tamiratı maddesine 100 bin lira zam ve tahsis olunmuştur.

İkinci Madde — Tahsisatı mezkûrenin 1340 senesi zarfında istimal edilemeyen kısmı 1341 senesinde sarfolunur.

Üçüncü Madde — İşbu kanun tarihi neşrinden itibaren meriyülicradır.

Dördüncü Madde — İşbu kanunun icrasına Dahiliye Vekâleti memurdur.

Posta ve Telgraf Encümeni Mazbatası

Memlekette kuvvetli bir Telsiz telgraf tesisi vücuda getirilmek ve Ankara şehrinde merkezî batarya sisteminde telefon şebekesi yapılmak ve Ankara ile İstanbul arasında bir telefon hattı tesisiyle Posta ve Telgraf ve Telefon binası inşa ettirilmek üzere Posta ve Telgraf Müdüriyeti Umumiyesinin senei haliye bütçesine bir milyon lira tahsisatı munzamme itası hakkında Başvekâletten mevрут (1/497) numaralı kanun lâyihası ve Muvazenei Maliye Encümeni Mazbatası mütalâa ve tetkik olundu. Başlıca dört esas ve talebi havi bulunan lâyihai kanuniyenin istihdaf ettiği birinci noktai nazar olan Ankara'da merkezî batarya sisteminde bir telefon şebekesi vücuda getirmek ciheti evvelce teemmül olunmuş ve bu ümniyenin temini husulü için icap eden meblâğ Müdüriyeti Umumiyenin 1341 senesi bütçesine ithal edilmiş olduğundan bu husus için Encümence müzakereye lüzum görülmemiştir.

Ankara ile İstanbul arasında bir telefon hattı temdidî ciheti umumî inşaat ve tertibat meyânında ehemmiyetle nazarı itibara alınmış ve fakat bu gayenin bu sene zarfında tahakkukuna imkân görülmeyerek esbap ve avamilinin teminine hasrı mesai olunmak üzere atıye taliki Müdüriyeti Umumiyece tensip edilmiş ve bu noktai nazar Encümence muvafık görülmüştür.

Müdüriyeti Umumiye ve posta, telgraf binasının inşası ciheti esasen Hükümetçe temin edilmiş ve tahsisatı munzamme alınarak inşasına iptidar kılınmıştır. Binaenaleyh bu maddenin dercedilmesine ihtiyaç görülmemiştir.

Telsiz telgrafa gelince : Türkiye'de büyük bir telsiz telgraf istasyonu tesisi lüzumu bilhassa Mücahedei milliye'nin mebdinden itibaren pek mübrem bir ihtiyaç halinde tahakkuk etmiştir. Hükümeti Milliye ve her iki Büyük Millet Meclisleri bu ihtiyacın temini için muktazi görülen tedabiri mükerreren teemmül ve terviç etmiş ise de mütevali hadisatın ilcaatıyla bir türlü bu tesisat vücuda getirilememiş, zamanın müruru ile de bu ihtiyaç teyyüt eylemiş ve eylemekte bulunmuştur.

Türkiye ile memaliki ecnebiye arasında muhabere rabitaları berveçhizir beş tarikten ibarettir.

1. — İstanbul - Sofya
2. — İstanbul - Köstence
3. — İstanbul - Selânik
4. — Trabzon - Batum

5. — Adana - Beyrut

Köstence kabloları uzun müddetten beri tatili muhaberat ederek Beyrut, Batum tarikleri de tali dercede olduğundan bilumum muhaberatı ecnebiye diğer iç yoldan geçmektedir. Son zamanlarda Romanya ve Bulgaristan dahilinde zuhur eden hadisat üzerine bu tariklerden geçen telgraflar dört beş günlük hatta bazen daha ziyade teahhurata maruz kalmıştır. Halbuki bu müddet esnasında hatlarımız mükemmel olduğu gibi Romanya ve Bulgaristan hükümetlerinin hudutları ötesinde bulunan memalik hatları dahi mükemmel idi ve her iki tarafça ihtimamla çalışılıyor idi. Bütün bu mesai ve ihtimamata rağmen maruz teahhurat vaki olmuştur. Eğer Bulgaristan ve Romanya'da dahilî teşevvüşat zuhur edecek veyahut bu memleketler bir harbe girişmiş bulunacak olursa Türkiye Cumhuriyeti hali sulhu muhafaza etmesine rağmen muhaberet noktai nazarından tamamiyle mahsur kalmış olacaktır. Çünkü Batum ve Beyrut tarikleri bütün muhaberatı hariciyeyi temine kâfi olmayacaktır. Türkiye Hükümetinin herhangi bir harbe dahil olduğu takdirde ise muhaberet hhususunda ne kadar azim müşkülâta ve imkânsızlığa düşeceği varestede arz ve izahdır.

Esbabı anifeden maada, telsiz telgrafla, Almanya, Fransa, İtalya vesair hükümetler daha süratle tesisi muhabere edileceği ve daha fazla varidat temin kılınacağı hususının teşrihi varestei beyan görülmüştür.

İşte balâda hulâsatan arz edilen esbaba binaen Encümenimiz memlekette süratle ve her türlü müşkülâtı iktihamla behemahal her türlü ahvali harbiye vesaire içinde askerî ve siyasi muhaberatımızı mükemmel temin edebilecek büyük bir telsiz telgraf istasyonunun yaptırılmasına şiddetle taraftardır.

Bu bapta sarfı icap eden meblağa gelince; gerek son keşiflerin ve tekâmüllerin tesiri, gerek mevadî iptidaiye bedellerinin yükselmesi, amele ücuratının artması ve diğer tahavvülâtı iktisadiye neticesi olarak büyük bir istasyon inşası azim bir meblağın sarfını müeddi bulunmuştur. Posta ve telgraf Müdüriyeti Umumiyesince yapılan tahkikata göre Ankara'da yapılması arzu edilen istasyonun takriben iki milyon liraya balığ olacağı anlaşılmıştır. İşbu tafsilâta göre madde kanuniye tadil ve tatbik olunmuştur.

Ancak işbu meblağın sarfı bütçeye taalluku itibariyle keyfiyetin bu noktadan müzakeresi zimmında işbu teklifi kanunî Muvazenei Maliye Encümenine ha-

vale buyurulmak üzere Makamı Riyasete takdim kılınır.

Posta ve Telgraf Encümeni

Reisi	Mazbata Muharriri
Saruhan	Erzurum
Mehmet Sabri	Rüştü
Aza	Aza
Kayseri	Giresun
Sabit	Tahir
Aza	Aza
Sivas	Hakkâri
Ziyaeddin	Nazmi

Aza
Cebelibereket
Avni

Türkiye Büyük Millet Meclisi
Muvazenei Maliye Encümeni

Adet

43

22 . 1 . 1341

Muvazenei Maliye Encümeni Mazbatası

Memlekette kuvvetli bir Telsiz telgraf tesisatı vücuda getirilmesine vesaireye dair bulunan lâyhâi kanuniye sabık Muvazenei Maliye ve Posta ve Telgraf Encümenleri mazbatalarıyla birlikte Maliye ve Dahiliye Vekilleri Beyefendilerin huzurlarıyla tetkik ve müzakere olundu. Ankara'da büyük mikyasta bir telsiz istasyonu ile memlekette dahili bir telsiz şebekesinin tesisine lüzum aşikâr bulunduğundan bu hususa sarfedilmek üzere 2 250 000 liranın üç seneye tefrikiyle sarfına ve Hükümetin taahhüdât icra edebilmesine dair müttefikan kabul ve tadilen tanzim kılınan lâyhâi kanuniye müstaceliyetle ve diğer mevada takdimen müzakere edilmek istirhamıyla Heyeti Celileye arz olunur.

Muvazenei Maliye

Encümeni Reisi
Çorum
Ferit Recai

Kâtip
Konya
Fuat

Aza
Maraş
Mithat

Mazbata Muharriri
Çatalca

Aza
Diyarbakir
Şeref

Aza
Ertuğrul
Doktor Fikret

Aza
Niğde
Galip

Aza
Isparta
Mükerrerem

Aza
Giresun
Musa Kâzım

Posta ve Telgraf Encümeninin Teklifi

Birinci Madde — Memlekette kuvvetli bir telsiz tesisatı vücuda getirilmek üzere senei haliye bütçesinin (150) nci faslına iki milyon lira zam ve tahsis kılınmıştır.

İkinci Madde — Tahsisatı mezkûrenin 1340 senesi zarfında istimal edilemeyen kısmı 1341 ve 1342 senesinde sarfolunur.

Üçüncü Madde — İşbu kanun tarihi neşrinden itibaren meriyülicradır.

Dördüncü Madde — İşbu kanunun icrasına Dahiliye Vekâleti memurdur.

Muvazenei Maliye Encümeninin Tadili
Lâyhâi Kanuniye

Birinci Madde — Ankara'da büyük bir telsiz istasyonu ile memlekette dahili bir telsiz şebekesi tesisi için 800 000 lirası 1341, keza 800 000 lirası 1342 ve mütebaki 650 000 lirası 1343 senelerinde sarfedilmek üzere 2 250 000 liralık taahhüdât icrasına Dahiliye Vekâleti mezundur. Seneleri zarfında sarfolunamayan kısımlar senei atiyeye devren sarfolunabilir.

İkinci Madde — İşbu kanun 1 Mart 1341 tarihinden itibaren meriyülicradır.

Üçüncü Madde — Bu kanunun icrasına Dahiliye ve Maliye Vekilleri memurdur.

REİS — Efendim! Heyeti Umumiyesi hakkında mütalâa var mı? (hayır sesleri) Maddelere geçilmesini kabul edenler lütfen el kaldırsın... Aksini reyeye koyuyorum... Kabul etmeyenler lütfen el kaldırsın... Kabul edilmiştir.

Madde 1. — Ankara'da büyük bir telsiz istasyonu ile memlekette dahili bir telsiz şebekesi tesisi için 800 000 lirası 1341, 800 000 lirası 1342 ve mütebaki 650 000 lirası 1343 senelerinde sarfedilmek üzere 2 250 000 liralık taahhüdât icrasına Dahiliye Vekâleti mezundur. Seneleri zarfında sarfolunamayan kısımlar senei atiyeye devren sarfolunabilir.

REİS — Madde hakkında mütalâa var mı?

Maddeyi aynen kabul edenler lütfen el kaldırsın... Kabul etmeyenler lütfen el kaldırsın... Kabul edilmiştir.

Madde 2. — İşbu kanun 1 Mart 1341 tarihinden itibaren mer'iyülicradır.

REİS — Maddeyi aynen kabul edenler lütfen el kaldırsın... Aksini reye koyuyorum. Kabul etmeyenler lütfen el kaldırsın... Kabul edilmiştir.

Madde 3. — İşbu kanunun icrasına Dahiliye ve Maliye Vekilleri memurdur.

REİS — Maddeyi aynen kabul edenler lütfen el kaldırsın... Aksini reye koyuyorum. Kabul etmeyenler

lütfen el kaldırsın... Kabul edilmiştir. Kanunun heyeti umumiyesini tayini esami ile reye vazetmek lâzımdır. (Öğleden sonra sesleri) Tensip ederseniz öğleden sonra olsun. (Evet sesleri) Efendim! Kanunu öğleden sonra tayini esami ile reye vazedeceğim. Saat bir buçukta içtima etmek üzere celseyi tatil ediyorum.

Hitamı Celse Saat : 12,30

İKİNCİ CELSE

Bed'i Müzakerat Saat : 2,5

Reis : Kâzım Paşa

(Kâtipler : Rüşen Eşref Bey (Karahisarısahip), Hakkı Bey (Van))

REİS — Celseyi açıyorum efendim!

Efendim! Bundan evvelki celsede kabul edilen Telsiz Telgraf Kanununu reyinize arz edeceğim. Kabul edenler beyaz, kabul etmeyenler kırmızı rey pusulası vereceklerdir.

SÜLEYMAN SIRRI BEY (Bozok) — Bütçenin heyeti umumiyesi bittikten sonra reye konur. Ayrıca reye konmaya hacet yoktur. Bu, Posta ve Telgraf bütçesi ilâve edilmiştir.

MÜKERREM BEY (Isparta) — Efendim! Mart 1341 iptidasından itibaren taahhüt için salâhiyet istemiyor. Belki Muvazenei Umumiye Kanunu biraz sonraya kalacaktır. Bu itibarla bunun şimdiden reye konması lâzımdır.

REİS — Kutular gezdirilecektir. Kabul edenler beyaz, etmeyenler kırmızı rey pusulası vereceklerdir.

B) *Emniyeti Umumiye Müdüriyeti Umumiyesi bütçesi :*

REİS — Emniyeti Umumiye Bütçesinin müzakeresine geçiyoruz. Söz Vehbi Beyindir.

VEHBİ BEY (Karesi) — Efendim! Emniyeti Umumiye bütçesi dolayısıyla geçen sene mevzuu bahis olan ve bu sene için hazırlanılması, düşünülmesi vad edilen tevhdî zabıta meselesinden bahsedeceğim ve bunun esbabı mucibesini tekrar edeceğim. Malumuâlinizdirki, memleket dahilindeki intizam ve inzibat için teşkil edilen jandarma ve polis kuvvetleri

vardır. Bunun için de bütçemize Emniyeti Umumiye ve Jandarma namıyla 14 348 578 lira konulmuştur. Yani bugün cibayet edilen varidatımızın onda birini dahilî asayişin temini için sarfediyoruz. Bunlar bit-tabî müsmir masraflar değildir. Müstehlik masraflardır. Ancak memleketin asayışı temin edilmedikçe hiç bir işi görülemeyeceğinden bu para da zarurî masraflar meyanındadır. Fakat memleketin asayişini temin için muhtelif dimağlara ihtiyaç var mıdır, yok mudur? Bendeniz buna akıl erdiremiyorum. Bilhassa bizim gibi serveti umumiyesi, sanayii, ticareti, ziraati henüz inkişaf etmemiş varidatı binnisbe az olan bir memlekette zabıtaya sarfedilecek para, mümkün mertebe az para ile çok iş görmek esasına mübteni olmalıdır.

İkinci bir nokta da: Memlekette asayışı dahiliden mesul olanlar, (Rüesayi memurini idare) tabiriyle hepimizin bildiğimiz, idare memurlardır. Bunların vasatai icraiyesi olmak üzere bizde jandarma ve polis diye iki kısım vardır. Bu teşkilât yanlıştır. Fahiş, yani fazladır. Meselâ Ankara kasabasının asayişinden mesul olan baş ayırıcıdır, köylerin asayişinden mesul olan baş ayırıcıdır. Halbuki ceraimde, muamelâtı nasta köy ve kasabaların muamelâtı birbiriyle karışıktır. Bunu ancak bir dimağın takip etmesi lâzımdır. Ankara asayişinden doğrudan doğruya nasilki, Ankara Valisi mesuldür. Onun vasitai icraiyesi olarak yalnız bir zabıta âmiri bulunmak lâzım gelir. Bir hadise; ister bağlarda, ister köylerde, ister kasabada vuku bulsun,

bununla ancak bir dimağın meşgul olması lâzım gelir. Ama bunun efradından bir kısmı okur, yazar olur, kasabada bulunur. Bir kısmı okuyup yazınak bilmez - bilmesi lâzım ya - onlarda köylerde istihdam edilir. Yoksa bizim gibi bütçesinden tasarruf etmek mecburiyetinde bulunan bir milletin lüzumsuz, faydasız yere böyle iki baş şekilde, çatakazık, batmayacak iki şekil tutması bendenizce manasız bir vaziyettir. Bunun niçin başarılmadığına da akıl erdimiyorum. Senelerden beri Encümende mevcut bir lâyiha vardır. Dahiliye Vekâleti bunu, tetkik için, Encümeden istedi. Bir çok kanunlar, tetkik için istenilip te uykuya yattığı gibi, zannederim bu lâyhada uyudu.

Bendeniz çok temenni ediyorum, bu mesele için bütçemizin onda birini veriyoruz, yine verelim, fakat maaşları az olan polis memurlarına zam yapalım. Jandarmaya zammedelim. Bu günkü maaşı ile jandarma ve polisin iffetini muhafaza etmesi; ancak zarurete çok tahammüllü bulunmalarından ileri gelmektedir. Onun için bu noktadan biran evvel, hatta bu sene bu lâyihayı tetkik edip getirmelerini bendeniz Hükümetten rica ediyorum. O lâyiha da şu surette tasavvur edilmişti. Bir vilâyette, bir merkezde.

Efendiler! Düşünelim. Şimdi merkezde bir Emniyeti Umumiye Müdüriyeti var. Bunun merkezde daire müdürleri var. Kısmı adli müdürü, kısmı idari müdürü, kısmı siyasi müdürü, teharri bilmem ne müdürü, filân müdürü... Hepsi ayrı ayrı, müdüriyet...

Sonra mülhakatta da ayrı birer daire lâzım ve ayrı ayrı müdürler ve onun mahiyetinde ayrıca bir teşkilât, ayrıca kırtasiyecilik, ayrıca bir çok muamelât.

Jandarma da aynı vaziyettedir. Birine sorarsanız siz ne memurusunuz? Asayiş, memuru cevabını verir. Öbürüne sorarsanız, siz ne memurusunuz? Asayiş memuru, cevabını verir.

İşte arzettiğim gibi asayiş işinde köy ve kasaba hududunu ayırmak imkânı yoktur. Çünkü şehirde bir cürüm işleyen adam, köyüne gidecektir veya şehirlî, gidip köyde yapacaktır. Şayet siyasi bir cürüm işlemişse bunda köy ve kasaba ayrılacak değildir. Adli kısmın da ayrılması imkânı yoktur. Belki çok tarakki etmiş, varidatı çok olan yerlerde bu, çok iyi bir teşkilât olabilir. Fakat bizim gibi varidatı az olan bir memlekette bunların ikisini ayırmaya ve fazla teşkilât yapmaya aklım ermiyor. Zengin memleketlerde olabilir. Fakat mevcut varidatının on da birini inzibat işine tahsis edipte istihdam ettiği memurların ve efradın karnını doyurmaz bir vaziyette bulunmazsa, bundan tasarruf edipte efradın karnını

doyurmak ve bir dimağla, şamil nazarla, köyün ve kasabanın inzibatını bir elde tutmak ve o el vasıtasıyla doğrudan doğruya valinin emri altında bulundurmamak en doğrudur.

Bunun idari mahzurlarını hepiniz dairei intihabiyelerinizde gördünüz ve jandarma ile polis arasındaki ihtilâfat, uzayıp gitmektedir zannediyorum. Jandarma askerlikten kurtulmak istemiyor. Askerî sıfatı üzerinde bulundurmamak istiyorki, bu doğru değildir. Asker yalnız hudutta düşmana karşı vatani müdafaa eden mübeccel bir kuvvettir. İnzibat kuvveti ise, memlekette kanuna muhalif hareket edenlere kanunu tanıttırmak için kullanılan kuvvei müsellâhadır. Onlar da askerlik sıfatı yoktur ve bunlar doğrudan doğruya mülkiye memurlarının emri altında mülkiye memurlarıdır. Onun için bu noktayı bir kerre daha arz ediyorum ve zannediyorum ki bu sene bu son temennimiz olur ve inşallah bu lâyiha da bu sene gelir.

REİS — Efendim! Bütçenin heyeti umumiyesi hakkında başka söz isteyen yoktur. Fasillara geçiyoruz.

VEHBİ BEY (Karesi) — Rejs Paşa! Suallere cevap vermek adeti kalktı mı? (kalktı sesleri, gelecek sene sesleri)

Fasıl	Lira
152 İdarei merkeziye - maaşat	12 480

VEHBİ BEY (Karesi) — Reis Paşa! sualime cevap istiyorum. Havaya söylemedik.

DAHİLİYE VEKİLİ CEMİL BEY (Tekfurdağı) — Tevhidi zabita hakkında izhar ettikleri temenniyat nazarı dikkate alınmıştır.

REİS — Efendim! Fasillara geçilmesi kabul edildi. Mamafih fasıllar arasında Dahiliye Vekili Bey fırsat bulur ve suallerinize cevap verir.

Efendim; 152 inci faslı reyinize arz ediyorum. Kabul edenler el kaldırsın... Kabul etmeyenler el kaldırsın... Kabul edilmiştir.

Fasıl	Lira
153 Masarifat	3 825

REİS — Efendim! Söz isteyen yoktur. 153 üncü faslın yekûnunu kabul edenler el kaldırsın... Kabul etmeyenler el kaldırsın... Kabul edilmiştir.

Fasıl	Lira
154 Vilâyet Maaşatı	844 440

AHMET HAMDİ BEY (Bozok) — Encümenenden bir sual soracağım. Bu sene 310 polis ilâve edilmiş. Bunlar hangi vilâyetlere aittir?

GALİP BEY (Niğde) — Efendim: Geçen sene Emniyeti Umumiye bütçesinden beşyüz küsur polis tenzil edildi ve bu beşyüz küsur polis de yirmiiki vilâyete inhisar ediyordu. Bu sene Dahiliye Vekâleti, bu kaldırılan beşyüz polis yerine bu sual ettiğiniz polisleri geçen sene kadroları bütsütün kaldırılan vilâyetlere polis ikâmesi şartıyla tahsisat koymuştur. (Kâfi sesleri.)

REİS — Efendim: Bu fâsıl hakkında bir takrir vardır, okunacaktır:

Riyaseti Celileye

Devletin halkla temas noktası polis ve jandarma daireleridir. İnzibat ve asayişin her an murakibi bulunan polisin noksan maaşla müzayakada kalması ezhercihet birçok mahzurları daidir. Bunun da her gün birçok asarını görüyoruz. Binaenaleyh kıymetli memurlar bulabilmek ve daimî tehlikelere maruz olarak geceli gündüzlü ifayı vazife etmekte olan polis memurlarına ve komiser muavinlerine endişei meslek ve mevkii verebilmek için polis maaşı aslileri baki kalma şartıyla tahsisatı munzammelerine seyyanen onar lira zammını teklif eyleriz.

Rize	Sinop
Ali	Recep Zühtü
Antalya	Karahisar
Ahmet Sâki	Musa Kâzım
Rize	Bozok
Ekrem	
Karahisarî Şarki	Muş
İsmail	İlyas Sami
Maraş	Ordu
Tahsin	Hamdi
Konya	İzmir
Refik	Kâmil
Diyarbakir	Konya
Cavit	Naim Hazım
Karesi	Çanakale
Haydar Adil	Şükrü
Trabzon	Rize
	Ahmet Fuat
Mardin	Antalya
Necip	Rasih

İstanbul	Siirt
Ahmet Hamdi	Mahmut
Maraş	Mardin
Mithat	Derviş
Ertuğrul	İzmit
Halil	Saffet
Mardin	Biga
Abdülrezzak	Mehmet
Malatya	Kângırı
Mahmut Nedim	Mehmet Rifat
Konya	Bayazıt
	Şefik
Elâziz	Kângırı
Mustafa	Ziya
Ordu	Bolu
İsmail	Şükrü
Saruhan	Giresun
Etem	Tarık
Urfa	Ordu
Şeyh Saffet	Ali
Trabzon	Elâziz
Süleyman Sırrı	Hüseyin
Amasya	Edirne
Nafiz	Faik
Kayseri	Bursa
Sabit	Mustafa Fehmi
Kütahya	Gaziantep
Cevdet	Kılıç Ali
Bozok	Karahisarî Sahip
Salih	Rüşen Eşref

REİS — Efendim: Elliiki imzalı takrir okundu, Reyinize arz edeceğim. Takriri nazarı dikkate alanlar el kaldırsın... Nazarı dikkate almayanlar el kaldırsın... Takrir nazarı dikkate alınmıştır efendim.

154 ncü faslı, nazarı dikkate alınan takrire göre tashih etmek üzere Muvazenei Maliye Encümenine gönderiyoruz. Orada bir defa hesabı yapılınsın.

AVNİ BEY (Bozok) — Paşa Hazretleri: Takririn aslı kabul edilmiştir.

REİS — Evet: Takrir nazarı dikkate alınmıştır. Buna göre Encümen tashihat yapacak yanı zammı yapacak. Hemen şimdi bu zammı yapar getirir. Reye arz ederim.

Fasıl	Lira
155 Masarifat	204 725

REİS — Efendim: Yüzellibeşinci faslı reyinize arz ediyorum. Kabul edenler el kaldırsın... Kabul etmeyenler el kaldırsın... Kabul edilmiştir.

Fasıl	Lira
156 Masarifi Umumiye	137 796

REİS — 156 ncı faslı reyinize arz ediyorum. Kabul edenler el kaldırsın... Kabul etmeyenler el kaldırsın... Kabul edilmiştir.

Fasıl	Lira
157 Masarifi Mütenevvia	111 150

REİS — Söz isteyen yoktur. Bir takrir vardır. Okunacaktır:.

Riyaseti Celileye

Dahiliye Vekâletine mülhak Emniyeti Umumiye bütçesinin üçüncü kısmındaki, (157) nci Masarifati Mütenevvia faslında mevzu istihbarat masrafı büsbütün nakâfi olduğundan meblâğı mezburun daha (200 000) lira zammiyle (276 000) liraya iblâğını arz ve teklif eyeriz,

Karesi	Malatya
Ahmet Süreyya	Mahmut Nedim
Bitlis	Rize
Mühittin Nami	Ali
İzmit	Denizli
Saffet	Masar Müfit
Van	Antalya
İbrahim	Ahmet Sâki
Tokat	Cebelibereket
Mustafa	Avni
Yozgat	Bolu
Süleyman Sırrı	Cevat Abbas
Sinop	Rize
Recep Zühtü	Ahmet Fuat
Bozok	Saruhan
Salih	Mehmet Sabri
Kastamonu	Malatya
Mahir	Mehmet Hilmi
Bolu	
Falih Rıfkı	Rasim
Aksaray	Gaziantep
Neşet	Kılıç Ali
Kastamonu	Hakkâri
Ali Rıza	Asaf

Ömer Şevki	Ali Rıza
Kozan	İstanbul
Ali Saip	
Ertuğrul	Kırşehir
Rasih	Lütfi Müfit
Zonguldak	Malatya
Ragıp	Hacı Bedir
İzmit	Kütahya
İbrahim Süreyya	
İstanbul	Kırklareli
Hamdullah Süphi	Doktor Fuat
Denizli	Kângırı
Haydar Rüştü	Talât
Çorum	Maraş
Mustafa	Mitat
Muş	İzmir
Osman Kadri	Osmanzade Hamdi
Ertuğrul	Aydın
İbrahim	Reşit Galip
Yozgat	İstanbul
Ahmet Hamdi	Hakkı Şinasi
Mardin	Niğde
Yakup Kadri	Galip
Siverek	Urfa
Kadri	Yahya Kemal
Diyarbakir	İzmir
Cavit	Kâmil
Urfa	İstanbul
Ali	Süleyman Sırrı
Menteşe	Çorum
Yunus Nadi	Münir
Siverek	Malatya
Mahmut	Reşit
Gaziantep	Rize
Şahin	Ekrem
Kayseri	Sinop
Halit	Yusuf Kemal
Çanakkale	Kütahya
Şükrü	Cevdet
Isparta	Zonguldak
İbrahim	Halil
Aksaray	Gaziantep
Besim Atalay	Ahmet Remzi
İzmir	Canik
Dr. Tevfik Rüştü	Süleyman Necmi
Rize	Sivas
Rauf	Rahmi
İzmit	Ardahan
İbrahim	Talât

Kütahya	Giresun
Ferit	Tarık
Karahisarı Sahip	Giresun
Musa Kâzım	Şevket
Isparta	İzmir
Hüseyin Hüsnü	Ahmet Münir
Maraş	İzmir
Tahsin	Mustafa Rahmi
Rize	Antalya
Esat	Rasih
Giresun	

REİS — Efendim! Bu takriri nazarı dikkate alanlar el kaldırsın... Nazarı dikkate almayanlar el kaldırsın... Nazarı dikkate alınmıştır. O halde Encümen nazarı dikkate alınan bu takrire göre lâzım gelen zammı yapsın.

MÜKERREM BEY (Isparta) — 311 150 lira eder.

REİS — 157 nci faslın yekûnu olan 311 150 lirayı kabul edenler el kaldırsın... Kabul etmeyenler el kaldırsın... Kabul edilmiştir.

Fasıl	Lira
158 Masarifatı müteferrika	3 800

REİS — Kabul edenler el kaldırsın... Kabul etmeyenler el kaldırsın... Kabul edilmiştir.

158/A Faslına geçiyoruz.

AHMET HAMDİ BEY (Bozok) — Saati mesai haricinde çalıştırılan memurin ve müstahdemin ücreti yoktur. Tenzil olunacak.

REİS — 158/A Faslındaki 710 lira evvelce verdiğimiz karar üzerine tayyedilmiştir.

Fasıl	Lira
159 Polis mektepleri maaşatı	13 020

REİS — 159 ncu faslın yekûnunu kabul edenler el kaldırsın... Kabul etmeyenler el kaldırsın... Kabul edilmiştir.

Fasıl	Lira
160 Masarifat	7 600

REİS — 160 nci faslın yekûnunu kabul edenler el kaldırsın... Kabul etmeyenler el kaldırsın... Kabul edilmiştir.

Fasıl	Lira
161 Tahsisatı fevkalâde	2 191 080

GALİP BEY (Niğde) — 154 ncu fasıl müzakere edilirken polis efradının tahsisatı fevkalâdelerine onar lira zam icrasına dair verilen elli imzalı takrir nazarı dikkate alındı ve 154 ncu fasıl da bu nazarı itibara alınan takrirle beraber Muvazenei Maliye Encümenine havale edilmişti. Halbuki o takririn o fasıl ile alâkası yoktur. Bu 161 nci fasıl ile alâkası vardır. Binaenaleyh o faslın Encümenine gitmesi lâzım gelmez, nazarı dikkate alınan takrirle beraber bu faslın Encümenine gitmesi lâzımdır. Orada hesap edeceğiz, bakalım ne tutuyor.

REİS — Efendim! Malûmu âliniz, maaşa ait olan 154 ncu faslın yekûnunu reye koymadım ve takrirle beraber Encümenine havale ettik. Halbuki Encümen diyorki, nazarı dikkate alınan takrir 161 nci fasıl ile alâkadardır. 161 nci fasıl, Encümenine vereceğiz. Zammıyla beraber getirecektir. Binaenaleyh 154 ncu faslı reye koyabiliriz. Onda tashihat yapmaya lüzum yoktur.

MÜKERREM BEY (Isparta) — Reis Paşa! takrirdede «Polis memurlarının tahsisatı fevkalâdelerine onar lira zam» deniyor. Halbuki tahsisatı fevkalâde, bir kanunu mahsusla bütçeye konan tahsisattır ve o kanuna göre hesap edilmiştir. Binaenaleyh bu ayrı bir şeydir. Şu takrir mucibince tanzimi lâzımgelen lâyi-hai kanuniyenin heyeti celileye ayrıca bir madde kanuniye halinde verilmesi lâzımdır.

REİS — Encümen, bunu usule, kanuna göre yapar getirir.

MÜKERREM BEY (Isparta) — Müsaade buyurunuz efendim. O tahsisatı fevkalâde faslına bunu talik etmek doğru değildir. Çünkü o fasla konan tahsisat bir kanunu mahsusla istinat edecektir. Bu ayrı bir esasa istinat edecektir ve ayrı bir kanunla sevk ve takdim edilmek icabediyor. O halde Encümen, bu faslı da istemiyor. Nazarı dikkate alınan takrir üzerine ayrı bir teklif halinde getirilecektir.

REİS — O halde efendim! 154 ncu faslı reyinize arz edeceğim.

Fasıl	Lira
154 İkinci kısım vilâyat maaşatı	844 440

REİS — Kabul edenler el kaldırsın... Kabul etmeyenler el kaldırsın... Kabul edilmiştir.

Fasıl	Lira
161 Tahsisatı fevkalâde	2 191 080

REİS — Efendim! 161 nci faslın yekûnunu kabul edenler lütfen el kaldırsın... (Değişecek sesleri.) Efendim! Nazarı dikkate alınan takrire göre Encümen tetkik edip getirecek. Onunla alâkası olmadığını söylüyorlar. Encümen, bu nokta ve zanda ısrar ediyor. Meclis bu tarzda kabul etmezse ve onunla beraber getirmeye mecburdur. Fakat bir kere Encümenin noktai nazarını reye koymaya mecburum. 161 nci faslı yekûnunu kabul edenler lütfen el kaldırsın... Aksini reye koyuyorum. Kabul etmeyenler lütfen el kaldırsın... Kabul edilmiştir.

Fasıl	Lira
162 Mazulin maaşı ve tahsisatı fevkalâdesi	35 180

REİS — Reye arz ediyorum. Kabul edenler lütfen el kaldırsın... Aksini reye koyuyorum. Kabul etmeyenler lütfen el kaldırsın... Kabul edilmiştir.

Fasıl	Lira
162/A Telgraf ücreti	3 000

REİS — Kabul edenler lütfen el kaldırsın... Aksini reye koyuyorum. Kabul etmeyenler lütfen el kaldırsın... Kabul edilmiştir.

Fasıl	Lira
162/B Mühassıslar tahsisat ve harcaı	34 200

REİS — Kabul edenler lütfen el kaldırsın... Aksini reye koyuyorum. Kabul etmeyenler lütfen el kaldırsın... Kabul edilmiştir.

Efendim! Emniyeti Umumiye bütçesi bitti.

C) *Umum Jandarma Kumandanlığı Bütçesi :*

REİS — Umum Jandarma Kumandanlığı bütçesine geçiyoruz. Buyurun İbrahim Bey.

İBRAHİM BEY (İzmit) — Muhterem efendiler! Ferdin saadetinde sıhhat ne ise milletin refah ve terakkisinde de asayiş o demektir. Bunun içindir ki her memlekette füyûzatın validi, nimeti asayıştır. Hukukşinaslardan bazıları, vazaifi devletin mücerret temini asayıştan ibaret olduğunu söylemişlerdir ve bu kadar şeri gitmişlerdir. Ezcümle müteveffa (Emil Fake) maruf bir eserinde, Hükümetin vazaifi, dahilde asayışi temin, harice karşı vatani muhafazadan ibarettir, demiştir ve buna ilâveten diyor ki: «Bu kayıtların dairei şumulünden hariç olan her iş, Hükümetin vazifesinden hariçtir, çünkü millete aittir.» Hükümetin mektep idare edemeyeceğine, fabrikatör olamayacağına ziraat yapamayacağına, çiftçilik edemeyeceğine hülâsa bu gibi işlerde muvaffak olamayacağına kanidir.

Diğer bir hukuk şinas da, Hükümetin vazifei esasiyesi, beynel efrat temini asayıştan ibarettir, demiştir. Yalnız bir zat da devletlerin maksadı teşekkül ve vücudü muhafazai ırz ve can ve maldır, demiştir. Bu bir mütearifedir. Demek ki kuvvei zabita hidematı umumiyei devletin tamamii ifası noktasından ehemmiyet verilecek kuvvettir. Filhakika dünyada kendi vazifesi, kendi muvaffakiyeti noktai nazarından polis ve jandarmasına ehemmiyet atfetmemiş bir devlet tasavvur edilemez. Çünkü muktedir faal bir zabita heyetinin mülk ve millet için mahzı hayır ve aksinin de mahzı şer olduğu tamamen anlaşılmıştır. Şimdi kendi jandarmamıza gelelim : Meşrutiyetin ilanı tarihinden itibaren jandarmamızın bütçesi cem'an yekûn 71 milyona baliğ olmaktadır. Bununla beraber o tarihten beri ıslahat ve tensikat kelimeleri arasında en ziyade devreden yine jandarmadır. Denilebilir ki jandarma tensikat kelimeleri adeta birbirinin müradifidir. Jandarma bütçesi de gerçi müstehliklidir. Fakat müstehlik olması onun gayri müsmir olmasını intaç etmez. Ordu da böyledir. Meselâ Ordu için ihtiyar ettiğimiz masraf, onun indelhace vatani müdafaa edebilmesini temine matuftur. Jandarmaya verilen tahsisat ile de Jandarmanın vazifei adliye ve maniasını tamamen ifaya muktedir olması maksuttur. Halbuki hepimiz, her zaman asayışın noksanlığından, dolayısıyla jandarmanın kifayetsizliğinden müştekiyiz. Jandarmanın kadrosu noksan mıdır? Hayır bilâkis, İtalya ve Fransa jandarmaları yekûnu ile hemen beraberdir. Yalnız orada hizmet nizamnamesine dahil olmayan bir iş, jandarmanın semtine uğramaz, halbuki bizde kazıye tamamen berakistir.

Arz edeyim : Meselâ; Maliyenin tahsildarları, Adliyenin mübaşirleri, Postanın sürücülere, sonra memurini idarenin, Jandarma zabitanının hizmetçileri yoktur, gelsin Jandarma! İşte size resmî bir makamın sarıh bir cetvelinden erkam arz edeceğim. 1340 senesinde Jandarmanın istihdam olduğu hidematı muhtelifeye nazaran taksimatı :

Sureti daimede beş kilograma kadar posta çantalarının bizzat naklinde ve posta muhafızlığında müstahdem 1 670 nefer, memurini mülkiyede, zabitan emirberliklerinde müstahdem 2 600 nefer, mahakimin mübaşir teşkilâtının ademikifayesine mebni ceza ve hukuk mahkemelerinin celp tezkerelerinin emri tebliğinde müstahdem 2 220 kişi, malsandıkariyle, banka vesair müessesatı Hükümet muhafızlığında müstahdem 661 nefer, tahsildarların refakat ve muhafazasında müstahdem 794 nefer, yine o resmî makam bu

çetvelde diyorki «İşbu çetvelde görüldüğü veçhile Jandarmanın vazifei asliye ve esasıyesine taallük etmeyen hidematı sairedede Jandarma kadrosunun nisfından ziyadesi müstahdemdir.» İnsaf! Yalnız bu dairelere kısa bir tavsiyede bulunacağım. Bunlar kendilerine ait teşkilât noksanlığını jandarmalara yükletmesinler. Bir kere Jandarma Nizamnamesini okusunlar. Sonra Jandarma efradını emirber sıfatıyla nefislerinde sureti daimede istihdam eden zevata da Kanunu Umumii Cezanın 87 nci maddesini okumalarını tavsiye ederim. Başınızı ağrıtmazsam 87 nci maddeyi okuyayım:

«87 nci madde : Büyük ve küçük memurinden birisi, muhafazai memlekete, tahsil hizmetine mahsus olan zaptiye neferatını nakıs kullanıp maaşların tam alır veyahut neferatı mevcudiyeyi hizmeti asliyelerinden bütün bütün ayırıp dairei mahsusasında hizmetkârlığa tahsis eyler veyahut dairesi hademesini zaptiye defterine yazıp maaşlarını alarak onlara verirse gerek noksan neferat için aldığı ve gerek dairesinde kullandığı nefer, ahzettığı ve hademesine zaptiye neferi namıyla alıp verdiği maaş ne miktara balığ olur ise iki misli kendisinden alındıktan sonra muvakkaten kalabent kılınır.»

Halbuki efendiler! Jandarma nefisülemirde Jandarmalık için, Jandarmalığa müteallik işler için ayrılmış bir sınıftır. Yoksa malumu âliniz makinelere kuvvei tahammüliyelerinin fevkinde yük tahmil edilmez. Edilirse bugünkü vaziyet hâsıl olur. Jandarmanın heyeti zabitanı kâfidir. O halde noksan, - bunu iki kelime ile izah edeyim - himmetin ve vesaitin meskut olmasında ve keyfiyet varlığının mefkut olmasındadır.

İzah edeyim: Birincisi; Jandarmanın elinde elyevm (16) cins silâh vardır. 16 cins silâhla müsellağ olan bir heyete ne askerî, ne de mülkî mülâhaza ile müsellağ denemeyeceği aşıkârdır. Binaenaleyh herşeyden evvel jandarma, filinta ile teçhiz edilmelidir.

İkincisi; Jandarmada küçük zabitan daha doğrusu karakol kumandanı kalmamıştır. Bu da acilen halledilmelidir. Efendiler! Tasavvur buyurunuzki, Heyeti Celilenizin teklif ve kabul ile mevkii meriyete vaz buyurduğu bilûmum kavanin nihayetülemir polis ve küçük jandarma zabitelerinin yani karakol kumandanlarının uhdei mesuliyetine tevdi edilmektedir. Bunlar yok olursa kanunların ne suretle tatbik edileceğini takdirinize terk ederim.

Üçüncüsü efradın malumatı meslekiyesi, okuyup yazması yoktur. Halbuki asrımızda okuyup yazması olmayan bir neferi jandarma sıfatıyla istihdam etmek abestir. Bunun içindirki efradı evvelâ okutmalı, on-

dan sonra huzuru halka çıkarmalıdır. Jandarma varlığı hakiakten yüksek ve sayanı hürmet olan İtalya'da bir (Karabinyer) yani jandarma neferinin okuyup yazmaması şöyle dursun, hizmeti mükellefesi esnasında, yani üç senelik hizmeti esnasında şehir ve kasabalarda nihayetülemir devriye gezmek ve nöbet beklemek gibi sabit ve basit hizmetlerde kullanılır. Yoksa vazaifi hariçiyeye tamamen eski ve muallim efrada tevdi edilir. Aksi halde vazifesini ifa ederken göz çıkaracağına kanidirler.

Dördüncüsü: Jandarmamızın kemmiyeti seneden seneye artmaktadır. Halbuki kazıye berakis olmalıdır. Yani seneden seneye tenakus etmelidir. Asırdide Bav-yera jandaromasında icra edilen tetkikat gösteriyor ki; son yirmi sene zarfında jandarma kadrosu % 25 derecesinde yani humsu nispetinde tenakus etmiştir. Bunun saiki Maarif ve Jandarmada husule getirilen keyfiyettir. Yoksa keyfiyet noksanını telâfi etmek için bizim yaptığımız gibi aleddevam tüfek adediyle jandarmayı tezyit etmek, kendimizi aldatmaktan başka bir fayda temin etmez.

Binaenaleyh son sözüm; gelecek sene bütçesinin olsun bütün bu nevakısı kâfil olarak Heyeti Celileniz huzuruna getirilmesini temnniden ibarettir.

ARİF BEY (Eskişehir) — Efendiler: Muhtelif vesilelerle birçok arkadaşlar tevhide zabıtaya temas ettiler. Bendeniz de tevhide tamamiyle taraftar olan bir arkadaşınızım. Gerek polis ve gerekse jandarma bunlar asayiş temine memur olan vasıtalar. Hükümetin vasitai icraiyesidir. Binaenaleyh bunların muhtelif ellerle değil, bir elden idare edilmesi, elbette temini asayiş için daha nafi olur.

Hususıyla efendiler: Polislerimiz ekseriya jandarmaların müdahaleleri vâki olmak dolayısıyla vazifelerini hakkiyle ifa edemiyordu. Bu noktai nazar gösteriyor ki polis ve jandarma bir elden idare edilmelidir. Bu suretle asayiş daha sühuletle temin edilebilir.

Efendiler: Bu münasebetle inzibat neferlerinden bahsetmek isterim. Eski devirden kalma, bilirsiniz kanun neferleri vardı. Bunlar hâlâ mevcuttur. Bunların vücudu âdeta şöyle bir zihniyet tevhit ediyor. Yani polis, jandarma; asker elbisesini lâbis bulunan insanlara müdahale edemez gibi bir zihniyet hâsıl oluyor. bu hihniyet doğru bir zihniyet değildir, ve bu zihniyeti oratdan kaldırmak için devri istibdattan kalma bu teşkilât biran evvel lâğvedilmelidir.

İzmit Mebusu muhterem İbrahim Beyefendinin fikirlerine iştirak ederim. Bilhassa bu jandarmaların

müddeti hizmetlerinin yani müddeti askeriyelerinin az olması yani ikibuçuk sene olması ve ancak, birbuçuk senede jandarmalığın ne olduğunu anlayabilmeleri dolayısıyla jandarmaların efradı cedideden alınmasına bendeniz taraftar değilim. (Doğru sesleri.)

Efendiler: Jandarmalar askerlik etmiş insanlardan alınmalıdır. Çünkü onlar, zapturapta alışmıştır. Tâlim ve terbiye görmüştür. Elindeki silâhını iyice kullanabilir ve jandarmalık vazifesini de az zaman zarfında kavrar ve jandarma vazifesini hakkıyla ifa eder. Bazı arkadaşlar gelir mi? dediler. Tabii gelmez onüç lira maaşla gelip hiçbir kimse hizmet etmez. Bu maaş hiç olmazsa yirmi liraya çıkmalı ki o vakit gelebilin. Bugün bendenizde şu kanaat vardır ki, aç ve âciz, otuz, kırk bin jandarma istihdam edeceğimize vazifesini müdrük ve karnı tok yirmi bin jandarma istihdam edilmelidir. İbrahim Bey pek haklı olarak söylediler, iş âdeta değildir. Adedi ne kadar olursa olsun elindeki tüfeği kullanmasını bilmeyen jandarmasının adedini yüz bine iblâğ ediniz. Asayiş yeine temin edilemez. Bu itibarla otuz, kırk bin jandarma kullanıp onüçer liraya kullanacağımıza onbeş, yirmi bin jandarma kullanalım fakat yirmi,beş lira maaş verelim.

Bazı arkadaşlar evvelki bütçeler münasebetiyle telefon tesisinden bahsettiler. Zannedirim. Halis Turgut Beydir. Burada da 176 ncı fâsılda telefon tesisi için (76 000) lira vardır. Yalnız ben anlamak istiyorum ki, acaba bu telefon tesis edildiği vakit, bu telefonu kullanabilecek efrat ve bu telefon bozulduğu vakit icabında yapacak makinistleri var mı?

Efendiler: Telefon tesis etmek yalnız kâfi değildir. Telefon hüsnü suretle istimal etmek ve hüsnü suretle muhafaza etmek lâzımdır. Bendeniz bazı yerlerde tesadüf ettim. Hatta jandarma tabur merkezinde bile telefonda anlayan adam yoktu. Ufak bir yeri bozulmuştu. Tamir etmek için çok istirham ediyorlardı ki ciheti askeriyeden bulalım da bir telefon neferi getirelim, diyorlar. Onun için jandarmanın telefon nefarati yoksa bu tesisatı da yapmak günahdır. Çünkü bunlar az zaman zarfında harap olur ve hiçbir fayda temin etmez. Maruzatım bundan ibaret-

HASAN FEHMİ EFENDİ (Kastamonu) — 1340 senesi zarfında dairei intihabiyem bulunan Kastamonu Vilâyetinin kazalarına, hemen ekseri nahiyelerine kadar gittim. Sinop Vilâyeti ve mülhakatını dolaştım, jandarma tabur ve bölük kumandanlarıyla yakından temas ettim. Elyevm emniyet ve asayişin takrir ve tespiti için istihdam etmekte bulunduğumuz jandar-

manın maksada gayri kâfi olduğu noktasında, bütün jandarma teşkilâtında bulunan amir ve zabitanını müttefik buldum. Şu devir ve seyyehatim esnasında müteaddit jandarma efradıyla de arkadaşlıkta buldum. Uzun süren yolculukta jandarmanın ahvali ruhiyesini anlamaya çalıştım. Ne için bu vazifeyi askeriyeyi bir kitayı askeriyede ifa etmeyi kabul etmedin de jandarmayı tercih ettin? Cevaben «Memleketim, kazam civarında ve diğer bir kazada bu vazifeyi ifa eder. Posta sevk ve nakli dolayısıyla ara sıra memleektime köyüme giderim» dedi. Yani muhitimin, yurdumun, bucağımın etrafında bulunabilmek imkânı mevcuttur. Ara sıra evime gidip çamaşırımı ailem arasında değiştirebilirim. Diyor. Bütün efrat ile vukubulan temasında, tahaddüs edecek tehlike karşısında hayatını istihkâr kararını vermiş hiçbir nefere tesadüf etmedim. Bu efrat muayyen olan, kanunen ifasına mecbur olduğu hizmeti askeriyesini ifa etmek için jandarmaya giriyor. Maksat hedef bu oluyor. Binaenaleyh az evvel noktai nazarlarını izah eden hatipler gibi bendeniz de diyorum ki; Hükümetin, bilhassa Umum Jandarma Kumandanlığının ve Dahiliye Vekâletinin kemmiyetten ziyade keyfiyete ehemmiyet vermesi lâzımdır.

Bendeniz diyorum ki bütün istihdam etmekte bulunduğumuz otuz bin jandarma neferi yerine, Harbi Umumî ve İstiklâl Harbinde hayatını istihkâr ederek büyük büyük fedakârlık yapan, düşmanın cihanı yakıp kavuracak derecede kuvvetli ateşleri karşısında gözlerini kırpmayan efrattan on beş bin kişi alırsak, otuz bin kişi yerine harp ve darpta, düşman muvacehesinde fedakârlık, seccat göstermiş olan çavuşlar ve saireden almak imkânını istihsal edersek 30 - 40 bin kişi yerine 15 bin kişi ile bu vazifenin daha muvaffakiyetle ve müessir surette ifa edileceğine kaniim. Bugün onüç lira alan bir jandarmaya arz ettiğim şekilde otuz bini onbeş bine, yirmi bine indirirsek zannedirim 20 - 25 lira maaş vermek imkânı hâsıl olur ve o zaman terfi ve terfihleri nazarı itibare alınmak suretiyle bir mükâfaat esası da kabul edilirse, aranan evsaf ve şeraiti cami bir jandarma vücade getirmek imkânı mevcut olduğuna bendeniz kaniim.

Rüfekayı muhteremenin işaret buyurdıkları veçhile elyevm kadroda dahil jandarmanın büyük yekûnu tali hidematta istihdam edilmektedir. Rica ederim! Memleketimiz, halkımız Hükümete daima kıymet ve ehemmiyet verir. Bir kere istatistikler gözönüne getirilecek olursa posta hizmetinin önüne geçildiği pek az vakidir. Elyevm kadro da dahil süvarilerin hemen on-

da sekizi postaya mahsustur, postaya alınmıştır. Üç beş kâğıt, mektuptan ibaret bulunan bir postanın arkasına çifte süvari memur etmek, zannedirim ki bu zaittir. Hükümetin kuvvet ve nüfuzu ve halkın hükümete olan emniyet ve itimadı postayı emniyet dahilinde sevkeder. Eğer posta çantasında büyük yekûnda bir para, ehemmiyeti haiz bir posta varsa o zaman lüzum ve esbabı mucibe gösterilir. Muhafız alınabilir. Gidiniz bakınız bütün jandarma teşkilâtındaki süvari efradı hemen hemen postaya ayrılmış, o vazifeyi görüyor. Yani başka bir iş yoktur. Binaenaleyh jandarmanın sevk ve idâresine memur olan zabitan, erkân ve ümera ile vukubulan temaslarım ben de o kanaati hâsıl etmiştir ki, bugün hizmeti askeriyesini ifa için jandarma silkinde dahil olmuş bulunan bu evlâtlarımızla arzu ettiğimiz şekilde işi tedvir edemeyeceğiz. Binaenaleyh zannediyorum. Gerek Dahiliye Vekâleti Celilesi ve gerek Umum Jandarma Kumandanlığı - kendilerine merbut bulunan kıta kumandanlarından almış oldukları raporlarda bu merkezdedir zannedirim - Neden bu noktada ısrâr ediyorlar. Neden bu kemmiyetten vazgeçerek keyfiyete ehemmiyet vermek suretiyle bir an evvel jandarmanın haiz olması lâzım gelen kuvvet ve kıymetin iktisabına hizmet etmiyorlar?

Bendeniz dolaştığım yerlerde İğri Ahmet meselesi hariç kalmak şartıyla asayiş yerinde, yolunda gördüm. Fakat yine diyorum ve herhangi mühim bir hadise karşısında henüz genç, ateş karşısına çıkmamış, silâh istimaline alışmamış bu genç evlâtlarımızla mühim hâdisat muvacehesinde iş görmek kabil olmadığı kanaatindeyim. Alay ve tabur kumandanlarından verilen raporlar da mâruzatımı teyit eder zannedirim. Bu hususta Dahiliye Vekâleti gerek Jandarma Umum Kumandanlığı, bu kadar raporları, mukni beyanat ve izahatı nazarı itibare alarak neden kemmiyetten vazgeçilmek suretiyle bu keyfiyete ehemmiyet vermiyorlar? Bu ciheti izah buyursunlar.

MAZBATA MUHARRİRİ GALİP BEY (Niğde)
— Efendim! Bendenizden evvel söz söyleyen arkadaşlarım hemen müttefikan zabitanın tevhidinden bahsettiler. Bendeniz de aynı kanaatteyim. Fakat bunun tahakkuku için birtakım şerait lâzımdır. Evveleminde o şerait istihsal edilmelidir ki jandarmanın polisle tevhidini temin edelim. Bugün jandarma hiçbirimiz iddia edemeyiz ki, tekemmül etmiş, uhdesine verilen vazifeyi tamamıyla ifa edecek kabiliyeti ihraz etmiş bir kuvvet halindedir. Şu halde polisle - ki henüz o da haldedir - jandarmayı birleştirip halita yapmak su-

retiyle memleketin mukadderatı inzibatiyesini nasıl bunların eline verelim? Bu gayet tehlikeli bir oyundur. Bundan evvel gerek polisi, gerek jandarmayı, her ikisini birleşmeleri halinde deruhte edecekleri vazif noktai nazarından yetiştirmek lâzımdır ki, tevhitleri halinde kendilerine tevdi edeceğimiz vazif tamamıyla tahakkuk edebilsin. Binaenaleyh Dahiliye Vekili Beyefendi esas itibarıyla zabitanın tevhidini noktai nazarını kabul ettiklerini ve gelecek sene böyle bir kanunla Heyeti Celileleri huzuruna çıkacaklarını bu yururlarsa, bendeniz de temenni ediyorum, gelecek sene inşallah buraya geldiği zaman uzun boylu münakaşa ederiz, memlekete nafi bir kanun çıkarmaya inşallah muvaffak oluruz.

SÜLEYMAN SIRRI BEY (Bozok) — Öyle bir kanun vardır.

GALİP BEY (Devamla) — Arif Beyefendi jandarmanın efradı cedideden alınmasına taraftar olmadıklarını beyan buyurdular, jandarmaya askerlik etmiş olan tecrübeli insanlar alınmalıdır ki bunlardan daha ziyade istifade temin edilebilsin, dediler. Efendiler! Jandarmanın bugün eline geçen para ile harçten askerlik etmiş, hizmeti askeriyesini ifa etmiş, aklını başına almış akıllı bir insan jandarmalığa gelir mi? Buna imkân yoktur. (Handeler.) Bu maaş azdır. Yani efradı cedide kendi gönülleri rızasıyla jandarmaya gelmiyorlar, ahzı asker şubelerinden orduya asker alınırken, jandarmanın muhtaç olduğu miktar tefrik ediliyor, jandarmaya geliyor. Efradı cedidenin jandarmaya alınması zararlı bir şey değildir. Efradı cedide jandarmaya mahsus mektepler de talem ve tedris ediliyor. Askerî ve mülkî surette yetiştiriliyor. Bilâhara kıtaata gidiyor. Bilhassa mükellefiyeti nizamiyesinin kısmı mühimmini mekteplerde geçiriyor. Tamamen deruhte ettiği vazifinin ehemmiyetini, mıntikasının vaziyetini öğrendikten sonra tezkerre almak icab ediyor ve tezkeresini alarak çıkıp gidiyor. Bunun için efendiler! Tecrübedide efradı elde tutabilmenin teminatı, maaşlarını tezyit etmektir. Bunun için Hükümetin teklif ettiği kanun Heyeti Celilelerinize gelmiş ve Dahiliye Encümeninde müttefikan kabul edilmiştir. Halen Muvazenei Maliye Encümenindedir. Fakat jandarma bütçesi bu kanunun müzakeresinden evvel çıktığından dolayı bittabi tetkikat esnasında jandarmaya bir şey yapılamamıştır. Kariben Muvazenei Maliye Encümeninden çıkacak olan bu kanun, kesbi katiyet ettikten sonra gelecek sene bütçesi buraya arzu ettiğimiz şekilde gelecektir.

HASAN FEHMİ EFENDİ (Kastamonu) — Keyfiyet, kemmiyet cihetine cevap vermediniz Beyefendi!

GALİP BEY (Devamla) — Efendim! Bu kanun çıkacak olursa müruru zamanla jandarma, keyfiyet noktasından yükselecek ve kemmiyet cihetinden bittabi tenezzül edecektir.

VEHBİ BEY (Karesi) — Mazbata Muharriri Galip Bey jandarmanın tekemmül ettiğini beyan buyurdular. Biraz sonra da az maaşla aklı başında olan bir adamın, jandarmaya gelmediğinden bahsettiler.

GALİP BEY (Devamla) — Jandarmanın tekemmülünden bahsetmedim, aksini iddia ettim, yanlış anlaşılmıştır.

VEHBİ BEY (Karesi) — Acaba bir müsellaah deli kuvvet elinde miyiz?

GALİP BEY (Devamla) — Efendim! Onu da arz edeyim. Dikkat buyurulursa jandarma zaman zaman bir intizam eseri göstermektedir. Yine bir müddet mürurunda bakarsınız ki o meşhut olan intizamı kaybetmiştir. Bunun esbabına gelince : Bakarsınız ki mekteplerden çıkan efrat kıtaata gider, muallim efrat haline girer. Jandarma makinesine bakarsınız ki muntazam işliyor. Terhis zamanı gelir, o muallim efrat terhis edilir, yerlerini acemi efrat doldurur. Jandarma o iktisap ettiği intizamı kaybeder. Bu intizamı muhafaza etmek için arz ettiğim kanunun çıkması lâzımdır.

ARİF BEY (Eskişehir) — Muhafaza ediniz efendim.

GALİP BEY (Devamla) — İşte onun için arz ettiğim hususat lâzımdır.

REİS — Efendim! Daha birkaç söz isteyen varsa da kifayet tavrı vardır.

MUSTAFA FEVZİ EFENDİ (Konya) — Reis Paşa! Kifayet tavrı varsa müzakerenin aleyhinde söz söyleyeceğim.

DAHİLİYE VEKİLİ CEMİL BEY (Tekfurdağı) Efendim! Jandarmanın müteferrik hidematta istihdam edildiğini söylediler. Adliyeye, postaya muaveneti diğer hususattaki vazaifi kanunidir. Hatta emirber verilmesi de kanunidir. Zabıtaya bir emirber verilmesi kavanini askeriye icabındandır. Tevhidi eslâhdan bahsettiler. Bu, bittabiî cidden lâzım olan bir şeydir. Fakat bu; imkâna taallük eden bir mesele olduğu için imkânı husulünde eslihanın cins ve neveleri tevhit edilir. Jandarmanın kemmiyet ve keyfiyeti ve kabiliyeti hususunda, bazı rüfekayı muhtereme söz söylediler. Jandarma için tayin edilen müddet iki

buçuk senedir. Ordu da esnana dâhil olan efrattan alınanları bu iki buçuk sene zarfında iyi hizmet edecek bir kabiliyete ifrağ için memlekette yedi tane efradı cedide mektebi vardır. Sonra bu mekteplerden çıkacak efrada kumanda edecek karakol kumandanı mektebimiz vardır. Yani jandarma köyden geldiği gibi eline silâh verilerek derhal vazaifi zabıtaya teşrik edilmiş insanlar değildir. Bilhassa Vehbi Beyefendiye cevap veriyorum.

VEHBİ BEY (Karesi) — Galip Beyefendiye cevap veriniz.

DAHİLİYE VEKİLİ CEMİL BEY (Devamla) — Öyle değildir. Efradı cedide yetiştirilir, her şeyi öğrendikten sonra jandarma kıtaatına gider ve memleketin asayışı ile yetişmiş bir insan olarak alâkadar olur.

VEHBİ BEY (Karesi) — Herhalde akılları başlarındadır.

DAHİLİYE VEKİLİ CEMİL BEY (Devamla) — Memleketin asayiş ve inzibatı ile alâkadar olan bu sınıfın, jandarma mesleğinde hakikaten tecrübe görmüş insanlardan, iyi yetişmiş, çok görmüş evlâdı memlekettten olmaları lâzımdır. Arz ettiğim gibi bu cihet çok şayanı arzudur. Fakat bu ayrıca tahsisat meselesidir. Bunları yetiştirdikten sonra uzun zaman zabıta hizmetinde istihdam etmek, fazla tahsisat verilmesini müeddi bir keyfiyettir. Bunun için ayrıca bir kanun arz edilmiştir ve Muvazenei Maliye Encümenindedir. O kanunun kabulü halinde orduda ve esnana dahil olan efrattan alınarak miktarı bittabi tenakkus eder ve jandarması tekemmül etmiş devletlerde nasıl her sene jandarma miktarı kemmiyeten azalıp keyfiyeten yükselirse bu hâdise bizde de kabili tatbik bir hale gelmiş olur.

Tevhidi zabıta meselesinden bahis buyurdular. Ben tevhidi zabıtayı derhal kabul ederek bir kanun getireceğimi vadetmedim. Tevhidi zabıta gayet şumulü ve çok tetkike muhtaç bir meseledir. Şimdiye kadar bizim memleketimiz için kabili kabul olduğu kanaati henüz tebellür etmiş değildir. Tevhidi zabıta kesafeti nüfusu ziyade olup da mesahai sathiyesi az olan memleketler için belki kabili tatbiktir. Fakat, köyleri vasi, mesahai sathiyesi çok, kesafeti nüfusu çok az olan memleketimiz için zannedersem faydalı neticeler verecek devir gelmemiştir. Atide bu olabilir. Belki şimdiden büyük şehirler, kesafeti ziyade olan yerler için polis miktarı tezyit edilerek jandarma ve polis merkezleri tevhit edilmek suretiyle bazı çarei haller bulunabilir. Fakat heyeti umu-

miyesi itibariyle tevhidî zabıta esasının memlekette kabul ve tatbiki zamanı henüz gelmemiştir. Mamefih bu noktai nazardan Meclisi Âlideki tezahüratı nazarı dikkate alarak derhal tetkikat yapmak, hem vekâletin ve hem de Umum Kumandanlığın vazaifidir.

SÜLEYMAN SIRRI BEY (Bozok) — Zannederim maksat, mercilerin tevhididir.

DAHİLİYE VEKİLİ CEMİL BEY (Devamla) — Telefon için jandarma bütçesine bir tahsisat konulduğundan Arif Bey bahis buyurdular. Hakikaten bu mühim meseledir. Bilhassa hudut taburlarında ve sair muhafaza kıtaatında telefon şebekeleri konmuştur. Bunun için tahsisat vazedilmiştir. Bu şebekelerden azamî istifadeyi temin için de Umum Kumandanlık ordu telgraf bölüklerine staj için efrat ve zabitan göndermişlerdir.

Hasan Fehmi Efendi Hazretleri jandarma efradının pek genç olduklarını ve hizmeti askeriyelerinin ifa maksadiyle jandarmaya dahil oldukları cihetle hayatlarını istihkar edemeyecek bazı insanlardan mürekkep olduğunu ifade ediyorlar. Zannederim ordumuz ve jandarmamız hayatını istikâr etmeyecek insanlardan mürekkep değildir. Bilâkis tamamiyle fedakâr, vazifeşinas ve çok fedakâr insanlardan mürekkeptir. Gençlerimiz, ihtiyarlarımız, hepsi vazifelerini aynı istihkarı hayat ile icra ederler. Bunun aksini ispat edecek hiç bir delil de yoktur.

REİS — Mustafa Fevzi Efendi! Zatı âliniz kifayet aleyhinde söyleyecektiniz.

MUSTAFA FEVZİ EFENDİ (Konya) — Efendim! Müzakere gayri kâfidir. Çünkü Dahiliye Vekili muhtereminden talep edeceğimiz bir kaç şeyler vardır. Ademi kifayeti müzakerenin sebebi budur. Dahiliye Vekili muhteremi burada buyurdular ki zabitanın vazaifi müteferriktir, kavanini mahsusa ile zabıtaya birtakım vazaif tevdi edilmiştir. Bunları icra ile mükelleftir. Evet, birincisi malumu âliniz zabıta vazaifi adliye ile meşguldür. Geçen sene kemali arzu ile Tesrii Muhakemat Kanununu kabul ettik. Bundan maksadımız ahalinin mahkeme önlerinde sürünmesini, Hükümet kapılarında tulü müddet beklemesini menetmek idi.

ALİ BEY (Rize) — Kifayet aleyhindemi?

MUSTAFA FEVZİ EFENDİ (Devamla) — Madde aleyhinde efendim. İşte bu kanundan lâykiyle istifade edemedik. Tecrübem ve adliye memurlarının vâki olan şeyleri bunu müeyyittir ki Tesrii Muhakemat Kanunundan son derece istifade edemedik. Se-

bedi, tebligatı adliye lâykiyle ifa edilemiyor. Zabıtaca teehurat vuku buluyor. Binaenaleyh zabitanın herhalde tebligatı adliyeye ihtimam etmesi hususu rica ediliyor. Bendeniz bunu Dahiliye Vekili Muhtereminden rica ediyorum ki Vekil Beyefendi, zabıta tebligatı adliye ile ciddiyetle alâkadar etsin.

İkincisi de zabıta, malumu âlileri köylerde, kırlarda vuku bulan ceraimin zabıtarını tanzim eder. Müddei Umumiye tevdi eder. Halbuki zabıtaca lüzumsuz bir usul iktihaz edilmişki: Bundan gerek zabıta ve gerek adliye memuru pek çok teehurata duçar oluyor. Şöyleki: Bir köyde vaki olan bir cinayet veyahut asayişsizlikten dolayı lâzım gelen şahitler neferat vasıtasıyla merkeze celbedildikten sonra Hükümet dairesinde zabıta zabıt varakası tanzimi, şahit istimai gibi, tahkikatı iptidaiye icrasıyla meşgul oluyor. Bunun manası nedir efendiler, Müddei Umumi mevcut iken, müstantik mevcut iken tahkikatı iptidaiye yapmaya lüzum yoktur. Evet hariçte, kırlarda, dağlarda olur. Delai ve emaratı cürmiye zail olmak ihtimali olurda orada tahkikatı iptidaiye yapılabilir. Fakat şurada müstantik dururken burada zabitanın bir istintak yapıp sonradan Müstantikliğe gittiği vakit keenlemejün olacak. Varakai tahkikiyede gerek zabitanın ve gerek şahitlerin ayrı ayrı ifadelerini almaya lüzum yoktur.

Üçüncü ricam da şudur ki: Zabıta tehdit usulünden feragat etsin. O jandarmaların çizmelerinin para yerine soktuğu kamçıyla milleti dövdürmesin.

REİS — Efendi! Daha dört beş arkadaşımız söz almıştır. Kifayeti müzakere takriri de vardır. (Kâfi sesleri).

Riyaseti Celileye

Heyeti umumiyesi hakkındaki müzakere kâfidir. Fasillara geçilmesini arz ve teklif eylerim.

Yogzat Mebusu

Ahmet Hamdi

REİS — Efendim! Müzakerenin kifayetiyle fasillara geçilmesini kabul edenler lütfen ellerini kaldırsın.. Kabul etmeyenler ütfen ellerini kadırsın... Kabul edilmiştir.

Fasıl	Lira
163 İdarei merkeziye maaşatı	24 324

MUHTAR BEY (Trabzon) — Arkadaşlar! Görüyoruz ki teşkilât gittikçe çoğalıyor. Biz teşkilâtı azaltalım ve memurunin maaşatını çoğaltalım derken merkez teşkilâtı ehemmiyetli surette büyüdü. Dikkat edi-

yorsanız, bu faslın ikinci maddesi dokuz bin lira iken on üç bin lira oldu. Üçüncü maddesi dört bin iken on bin oldu. Teferruatı tetkik ederseniz jandarma komandanı duruyor, muavini duruyor. Lâkin şube müdiranı kaymakam iken dört tane miralay oldu. Sonra kıdemli yüzbaşı beş tane idi. On ikiye iblâğ olundu. Kıdemsizi kalktı, mülâzımı evvel dokuz idi. On iki oldu. Yani merkezde jandarma kumandanı ve muavininden maada zabitan yirmi altı iken otuz iki adede çıktı. Üçüncü madde müstahdem kısmı bilhassa dikkat buyurulursa, başçavuş, çavuş, onbaşı, nefer yani merkez teşkilâtı yirmi bir adet idi elli yediye çıkardılar.

Demin arkadaşlardan birisi neferler şurada, burazait mevkilerde kullanılmısin buyuruyordu. Şimdi merkezde zabitanın adedi yirmi altıdan otuz, ikiye, nefer, çavuş, başçavuş yirmi bir iken elli yedi adedine çıktı Görülüyorki daima her teşkilâta merkez teşkilâtını gittikçe büyütüyoruz. Bu nereye varacaktır, niçin böyle olsun? Geçen sene yirmi ile idare olunuyordu. Bu sene neden elli yediye çıktı? Anlarım bu yirmi bir, yirmi dört olur, yirmi beş olur. Fakat birden bire bu kadar tezayüt nedir? Sonra şube müdiranı kaymakam iken şimdi miralay oldu. (Terfiâ etmez mi sesleri).

ŞÜKRÜ BEY (Biğa) — Bunlar terfi etmesin mi?

MUHTAR BEY (Devamla) — Mutlaka terfi eden buraya gelmez ya?

SÜLEYMAN SIRRI BEY (Bozok) — Buraya gelse de gelmesede, askerdir. Nerede olsa rutbesinin maaşını alacak.

MUHTAR BEY (Devamla) — Efendim! Biliyoruzki, jandarma kumandanları hariçten geliyor ve mevcutları da terfi ediyor. İşte bu suretle olup bu şekilde giriyor. Onun için bendeniz bu merkez teşkilâtının haddi lâıykına tenzilini teklif ederim. (Takrir ver sesleri). Vereceğim şimdi efendim, merak buyurmayın.

Dahiliye Vekili Cemil Bey (Tekfurdağı) — Efendim! Muhtar Beyefendinin işaret buyurdıkları nokta büyük bir fark değildir. Burada Umum Jandarma Kumandanlığı merkezinde dört zabıt artmıştır. Efrat fazlası ise evvelce merkez zabitanı, neferleri merkez alayından almış, tahsisatı alayında gösterilmiş. Şimdi Bu efradın alayla alakasını kesmişler ve posta vazifesini gören efratla beraber, doğrudan doğruya kumandanlık karargâhı kadrosuna ithal etmişlerdir. Fark bundan ibarettir. Emin olsunlarki, eski umum jandarma kumandanlığı ile bugünkü Umum Jandarma Kumandanlığı karargâhı arasındaki fark altıda bir nispetindedir. Fazla bir şey değildir.

REİS — Efendim! Faslın ikinci maddesinde bir teklif yoktur. Başka söz isteyen de yoktur. Takririniz var mı Muhtar Bey?

MUHTAR BEY (Trabzon) — Hayır efendim!

REİS — O halde faslın yekûnunu reyinize vaz ediyorum. Kabul edenler lütfen ellerini kaldırsın.. Kabul etmeyenler lütfen ellerini kaldırsın.. Kabul edilmiştir.

Fasl	Lira
164 Masarifat	1 330

REİS — Söz isteyen yoktur. Faslı kabul edenler lütfen ellerini kaldırsın.. Kabul etmeyenler lütfen ellerini kaldırsın.. Kabul edilmiştir.

Fasl	Lira
165 Kıtaat Maaşatı	6 248 895 30

VEHBİ BEY (Karesi) — Efendim! Bu taşra efradı, jandarma efradı; demin Vekil Beyefendi nüfusu fazla olan yerlerde jandarma ile polisi tevhit etmek mümkündür. Nüfusu az olan yerlerde jandarma ile polis tevhit edilemez buyurdular. Bunun aksini iddia buyursalardı bendeniz kabul edecektim. Nüfusu kesir olan yerlerde polis ayrıca vazife görür, jandarma ayrıca vazife görür, nüfusu az olan yerlerde buna hacet kalmaz. Belki de böyle ifade buyuracaklardı; Bendeniz yanlış anladım ve bendeniz o davayı dermeyan etmedim. Jandarma ve polis birer isimdir. Memleketin dahili asayişini muhafazaya memur olan zabita bir kafa ve bir dimağdan idare edilir. İki kafa ile idare edilmez. İki kafa ile idare edilirse çatalkazık olur ve bu günkü şekilde devam eder.

Onun için diyorum ki, zabita bir makamdan idare edilsin. Mesele budur bir makam meselesidir. Bir kafadan emir olunması meselesidir. Memleket içerisinde bir hadise olur. Polise jandarmaya yardım etmek lâzımdır diye emir verirler, isterler; yoktur. Memleket haricinde siyasî bir hadise olur. Takip edin bu meseleyi derler, polise yazarlar takip edin bunları, kırlardadır. Jandarma takip edecektir bunu, der. Nahiye der biz karışmayız. Kaza der burada polis dairesi yok. Böyle, memleketin zabitasında, ikilik devam edemez. Bilhassa bizim gibi bütçe dolayısıyla düşünmek mecburiyetinde olan memleketlerde bilhassa bugünkü bütçenin açıklığını rica ederim göz önünde tutalım. Bugüne kadar benim tasavvuratım bütçenin açığı herhalde 30 milyon lira olacaktır.

AHMET MAHİR EFENDİ (Kastamonu) — Halâ tezyidi maaşat için teklifatta bulunuyoruz.

VEHBİ BEY (Devamla) — Halâ daha elimizi kaldırmakla nereden vereceğimizi düşünmeksizin veriyoruz. Geçen gün Şuuri Bey arkadaşım dedilerki: Abdülhamit devrinde bütçe açığına zamimeten şu kadar daha maaş tahsisi denilirdi. Şimdi hükümet 9 000 000 açık ile bütçeyi getirdi. Muvazenei Maliye (3) milyon ilâve etti. Açık oldu on iki milyon; bir milyon, yahut altı yedi yüz bin lira da bu gün kabul ettik.

MUHTAR BEY (Trabzon) 900 bin lira.

VEHBİ BEY (Devamla) — Aşarı ilga ettik, Hamdenillâh; onun yerine henüz daha birşey ikame etmedik. Hükümet teklif ediyor. Daha Düyunu Umumiye meselemiz var ki: İnşallah hallededeceğiz.

KADRİ AHMET BEY (Siverek) — Varsa verelim.

VEHBİ BEY (Devamla) — Borcumuzdur, ödeyeceğiz dedik. Onları da ödeyeceğiz. Yani bu masraflar şöyle bir göz önüne getirilirse açık (30) milyon. Memleket için yapılacak daha nafi kısımlardan sarfı nazar etmek lâzım gelecek. Şimendifer ve limandan ve saireden sarfı nazar edeceğiz veyahut diğerlerinden. Binaenaleyh bu itibarla bütçede tasarrufu lâzım kırk para olsa bunu tasarruf edeceğiz, efendiler! Burada Maliye Vekili Bey bize söyledi biz ona söyleyeceğimize o bize diyorki memleketimizin bir kısmında ahali hasır üstünde yatmaktadır. O bize böyle dediği halde biz burada zam yapıyoruz. Rica ederim, mesul Hükümet ben şu maaşla idare edeceğim ve memurlarımı istihdam edeceğim ve bu mesuliyeti kabul ediyorum, dedikten sonra biz neci oluyoruz, hayır sen idare edemezsin böyle, biz ona şu kadar daha zammedeceğiz. Bu olmuş ve görülmüş birşey değildir.

Bendeniz çok istirham ediyorum. Bütçe açığını daima gözönünde bulunduralım. Bu itibarla diyorum ki, Dahiliye Vekili Beyefendi bizim memleketimizin idaresi ve inzibatı dahilisi için daha muvafık olan bir dimağdan bir kafadan idare meselesini hal ve biran evvel tatbik buyursunlar. Geçen sene ki Vekili Beyefendi-ki ondan sonra bir Vekil, ondan sonra yine bir Vekil geldi- gelecek sene de Vekil Beyefendiyi bulup bulamayacağımı düşünüyorum. Temenni ederim ki bulunsunlarda böyle söz verdi idin diyebilelim. Gelecek sene inşallah yine Vekil Beyefendiyi karşımızda görürüz ve sorarız: Vaat etmiştin ya hani?

Şimdiki Vekil gelecek sene tetkikat yapacağım diyor, öbür vekil de geçen sene tetkikat yapacağım diyordu. Onun için bendeniz çok rica ediyorum, memleketimizin vaziyetine göre tevhibi zabıta en muvafık usuldur. Beş senedir sürünmektedir. Bir an evvel in-

taç edilsin, bir ikincide - jandarmalar: Memleketimizin jandarması bir zaman hakikaten iftihar edilecek dereceye gelmişti. O da Meşrutiyeti müteakip kendilerine ehemmiyet atfedilmiş idi. Maaşları o zamana göre o güne göre hakikaten doldurulmuştu. Fakat Harbi Umumî de yanlış bir düşünce ile yekûnu o zamana göre (50) bine ancak varan jandarmanın mevcudundan istifade edeceğiz diye 20 : 30 binini cepheye çektiler ve bunun yüzünden iki yüzbin firariye sebebiyet verdiler ve o jandarmayı da bütün kemmiyeti itibariyle mahvı tebahı ettiler. Burada Hükümeti Milliye teşekkül etteikten sonra tekrar zabıt mektebi, jandarma mektebi açılmaya başlandı ve şimdi yine himmet ediliyor. Bendeniz, Vekil Beyefendinin Beyanatına bu milletin efradının fedakârlığına kaniim ve hepimiz de bu milletin fedakâr evladındanız ve fedakarlıkları hepimiz gördük. Fakat fedakârlık demek hiçbir vakit aç durmak demek değildir. hiçbir vakit açlıkla fedakârlık devam olamaz. Nöbet yerinde aç duramaz. Jandarma nöbet bekleyecektir. Binaenaleyh karnı doymak lâzımgelir. Evladı memleketin her ferdi tabip raporu olmadıkça - akıllıdır, metindir, sağlamdır, selim vicdanlıdır, vazifesini görür. Fakat karnını doyurmak şarttır. Bunun haricinde kendi kendimizi kürsüden aldaltmış oluruz.

MAZHAR MÜFİT BEY (Denizli) — Bu maaşla doyar mı?

VEHBİ BEY (Karesi) — Doymaz.

MAZHAR MÜFİT BEY (Denizli) — O halde?

VEHBİ BEY (Devamla) — Maaşını tezyit etmelidir, maksadım odur. Maaşı tezyit edilmek lâzımdır.

Maruzatımın üçüncüsü : Jandarma denilince, efrat denilince hatıra gelen, kuvvei müsellahadır. Memleketin asayışı için lâzım olan kuvvettir. Filana celp tebliğ edilecek mahkemenin mübaşırı gider, filan zat köyden davet edilecek filan encümene filan komisyonuna, Hükümetin ayrıca memurları olur.

MUSTAFA FEVZİ EFENDİ (Konya) — O da bütçeye müteallık.

VEHBİ BEY (Karesi) — Hayır köy bekçileri olur, kır bekçileri olur. Bunlar vasıtasıyla olur, postalar sey-yar müvezziler vasıtasıyla tevzi olunur. Eğer bunu jandarma ile temin etmeye kalkışırsanız jandarmanın kemmiyetini, keyfiyetini bozarsanız. Jandarma yalnız filan yerde asayişsizlik var denilince veyahut ihzar müzakkeresi sadır olunca o vakit gider onu, ihzar eder. Kuvvei müsellahaya ihtiyaç messettiği vakit jandarma işe karışır. Yoksa Jandarma emirberlik sıfatıyla hizmetçilikte istihdam edilmez. Jandar-

manın Hükümetin kuvvei müsellahası sıfatiyle alelâde tahsildarların yanı başında bulunmaları hem millet için doğru birşey değildir, halkı karşısında daima küvvei müsellaha görmeye ve borcunu böyle kuvvetle vermeye alıştıır ve hem de jandarmanın mahiyetini bozar. Binaenaleyh bendeniz jandarmayı jandarma vaziyetinde muhafaza etmesini Dahiliye Vekili Beyden ve Umum Jandarma Kumandanlığından rica ediyorum. Ne hizmetçilikte ve ne de 2 nci 3 ncu derecede tezkere ile alelâda selâmla veyahut başka, birşeyle olacak işlerde kullanılmamasını çok rica ediyorum. Taki jandarma kuvvei müsellaha mahiyetini kaybetmesin.

Sonra teşkil edecekleri karakollar, efendiler! Bendeniz akşam üzeri bir köye vardım, karakol vardır dediler, gittim, bir tek nefer. Karakol, bir tek neferle değil, asgarî beş, yedi kişi ile bir karakol olur. Karakolda üç kişi imişler, bunlardan birisi silâh almak için bir tarafa gitmiş, birisi hastalanmış, diğer tarafa gitmiş, bir tek nefer kalmış, telefon da yoktu. Yalnız civar köyden bir korucu çağırılmışlar, jandarmanın yanında bulunsun ve iki kişi olsun diye, o da akşam üzeri gezmeye gitmişti, bendeniz böyle karakolların ademinden ziyade vücudünün muzur olduğuna kaniim. jandarma hakkında iyi bir fikir telkin etmez bu. Onun için bir karakol yapılacak yerde evvelâ karakol binası olması şarttır. İkincisi : Telefonu mevcut bulunması elzendir. Telefonla karakol binası temin edilmek sizin filan ağanın odasında misafireten, filan yerin, filan mektebin bir odacığında misafireten karakol teşkil etmek doğru değildir. Filan yerde bir vaka olursa gidip bekçi haber verecek veyahut nefer piyade olarak gidip haber verecek. Bu suretle karakol tesis etmek nafilendir, lüzumsuzdur iyi bir tesir bırakmaz. Demin bir sual sordumda cevapsız kaldı. Fakat burası millet kürsüsüdür. Ben söyleyeyimde isterseniz cevapsız kalsın.

HALİT BEY (Kastamonu) — Efendim! Bendeniz bu vesile ile jandarma maaşatının muntazaman verilmesini rica edeceğim ve bütçenin heyeti umumiyesinin müzakeresinde de nazarı dikkatinize arz etmiştim. Bendeniz Safranbolu kazasında gezerken oranın jandarması Ağustos nihayetinde henüz Haziran maaşını almamıştı. Kezalik Bitlisten mektup yazıyorlar. Takriben Haziran Temmuzdu. Henüz Mart maaşını almadıklarından bahsediyorlar. Evet, Hükümeti mazur görürüm. Maliye Vekâleti varidatını her yerde zamanında cibayet edemez. Zaman zaman cibayet eder. fakat demin İbrahim Bey güzel söylediler bilhas-

sa Hükümetin dahilde vazifesi; ahalinin canını malını, ırzını muhafaza etmektir. Bunu da temin etmek jandarma ve polisin vazifesidir. Zaten jandarmanın aldığı maaş on üç lira gibi cüzî bir şeydir. Bu on üç lirayı nefer vakti zamaniyle muntazaman mah bemah almazsa bunun uğrayacağı vaziyeti hepimiz takdir buyurursunuz. Orada uğradığım karakollarda üç aydır jandarma maaş almamış. Nasıl yaşıyorsunuz diye sordum, Orada bir bakkal var. O bakkaldan borç ediyoruz dedi. Şimdi bakkal vukuat işlerse tabii bir kahvenin kırk yıl hatırı vardır. Orada polis yok. Jandarma da borçlu. Hükümetin vazifesine ait hususatı nasıl temin edecektir? Onun için bu, jandarma Kumandanlığından ziyade Maliye Vekili Beyefendiye terttüp eder. Bilhassa Hükümetten rica ederim. Jandarmanın maaşını tercihan temin etmelidir. Her kazada Ziraat Bankamız vardır. Ziraat Bankasıyla ufak birşey yapılabilir. ve jandarma efrat maaşını her ay tesviye ettirebilir.

ŞÜKRÜ BEY (Biga) — Efendiler! Bütçeler sebebiyle vaki olan mütaalaat ekseriya Hükümetin aleyhine ve hükümetin tenkidi maksadiyle yapılır. Fakat bendeniz bu teamülün aksine olarak jandarma hakkında birkaç kelime nüvazişkârane sarfedeceğim. Evvel emirde dairei intihabiyem itibariyle arz ederim ki asayiş Çanakkale Vilâyetinde hiçbir zaman şimdiye kadar vaki olduğu gibi müemmen bir surette temin edilememiştir. Ama bundan maksadım, jandarma en müttekâmil bir şekle girmiş demek değildir. Bilirsiniz ki efendiler Rumeli de Harbî Umumiden evvel daha doğrusu Balkan Harbinden evvel bir jandarmamız vardı. Bu iyi jandarmayı vücade getirmek için uzun seneler çalışıldı ve epeyce mesai sarf edildi. Her tarafta karakollar yapıldı. Arkadaşların söylediği gibi her karakol yekdiğerine telefonla raptedildi. Asayiş bir çok yerlerde cidden Avrupanın asayışı en mükemmel yerleri haline getirildi. Orada bulunduğum bir kaza da üç ay zarfında hapishaneye hiçbir şahıs konmamıştır. Erbabı şekavet hiçbir cürüm yapmamıştı. Fakat maalesef Vehbi Beyefendinin işaret ettiği gibi Harbî Umumi bu güzel jandarmayı yedi, bitirdi. Ondan sonra malumu âlileri İstiklâl Muharebesi esnasında da yine jandarma az ve çok duçarı hâle oldu. Jandarmanın evvelki mükemmeliyetine bir delil olmak üzere Harbî Umumide bir jandarma taburunun dört nefer kalıncaya kadar kanını feda edip düşman karşısından çekilmediğini arz edebilirim. Binaenaleyh, yeni bir jandarma tesisi meselesi karşısında kalıyoruz. Bittabii bunun için çalışmakla beraber bu iş başında bulunanları daha vakitsiz tenkidatla işten irgiltmemek

lâzımdır. Arz ettiğim gibi, evvel emirde bu, paraya arzı ihtiyaç eden bir meseledir. Saniyen zamana tevakkuf eder. Vermiş olduğumuz bu para ile mücerrep ve muallam ve harp görmüş efrat meyanından şüphesiz ki jandarma tedarik edilemez. Çünkü bu para ile efrat temin edebilmek imkânı yoktur. Takip edeceğimiz husus; yine efradı cedide meyanından - daha itina ile - ayıracağımız efradı mekatipte tahsil ve terbiyeye tabi tutup onları istihdam etmektir.

Tevhidi zabıta meselesine gelince; bendeniz bundan büyük bir fayda ümit etmiyorum. Bundan, ne bütçe ile bir menfaat temin edileceğine ve ne de asayiş noktaı nazarından büyük bir fayda istihsal olunacağına kani değilim. Eğer memleketimiz küçük ve seviye irfanı yüksek bir memleket olmuş olsaydı belki bu mevzubahis olabilirdi. Fakat tasavvur buyurunuz, bunu tatbik etmekle ne kazanmış olacağız? Yalnız polis müdürleri ile merkez memurluklarını lağvetmiş olacağız. Bundan da 15:20:30 bin lira istifade etmiş olacağız. Fakat buna mukabil jandarmaya zammedeceğiz. Gerek jandarma ve gerek onları idare edecek zabitanın miktarını artıracacağız ki büyük bir fayda hasıl olsun, sonra İstanbul'da istihdam edeceğimiz jandarma efradını, tabii okur yazar kısmından yani polis tahsilini malik efrattan veya hut çavuşlardan intihap edeceğiz. Bittabii onlara da fazla maaş vereceğiz. Halbuki aynı meslek dahilinde bulunan efrattan bir kısmına fazla maaş vereceğiz. Çünkü şehirde ikamet ediyor ve şehir halkının asayişini temin ile mükelleftir. Diğer bir kısma da daha az maaş vereceğiz. Çünkü kurada dolaşacaktır. Sonra polis ve jandarma ayrı ayrı birer meseledir. Zira, usulü idaresi ve ahvali ruhuyesi noktaı nazarından şehir ahalişi ile kura ahalisinin ve kırların asayişini temin meselesi zannedersen bir mesele değildir. Bunun için bunların ayrı ayrı sahalar ve ihtisaslar dahilinde çalışması daha faydalı olacağı kanaatindeyim.

Efendiler! Asayiş için ve asayişin en evvel teminini mükellef olan jandarma ve polisler için hiçbir fedakârlıktan çekinmemeliyiz. İcap ederse şimendifer yapmamalıyız fakat asayişini temin etmeliyiz. Hükümetin en iptidâî ve mevzubahis bile edilmeyecek en hayati vazifesi asayişdir. Eğer memlekette asayiş yoksa, şimendifer yolunu eşkiya keser, bundan almış sene evvel - Aydın vilâyetinde olduğu gibi - içindeki yolcuları soyar. Bir Hükümet asayişini temin etmedikçe Hükümetim diye ortaya çıkmak hakkına bile malik değildir. Onun için memleketimizin vü-

satine ve memlekette asayişin teminindeki müşkülâta nazaran tahsisat hiç de çok değildir. Bendeniz fasılın aynen kabulünü rica ederim.

DAHİLİYE VEKİLİ CEMİL BEY (Tekfurdağı)

— Efendim! Tevhidi zabıta hakkındaki kanaatimi evvelce arz ettim. Vehbi Beyefendi bu çatakazıktır, inzibat için jandarma ve polisin ayrı ayrı olması doğru değildir. Buyurdular, efendim! Asayiş ve inzibatın mesul olan polis müdürü ve jandarma kumandanı değildir Mahallî valilerdir. Valinin elinde muhtelif vesait vardır, o muhtelif vesait ile memleketin idaresini, asayişini temin eder. Tevhidi zabıta meselesi, esaslı bir noktaı nazardır. Tevhidi zabitanın leh ve aleyhinde çok kuvvetli fikirler vardır. Bunları telif etmek, memleketin haline nazaran hangi şeklinin faydalı olabileceği hususunda tetkikat yapmak ve demincek de arz ettiğim gibi bazı kısımlarda ufak, ufak tatebikat yapıp neticesini görmek lâzımdır.

Jandarma kıtaatının hidematı müteferrikada istihdamı hakikaten muzırdır. Bunu Umum Kumandanlık haddi asgahriye indirmek için çalışacağını vadediyor. Karakol mevcutlarının azlığı cidden jandarma vazaifi ifa edilemeyecek bir derecede idi. Bu sene 1341 bütçesinde manzuru âlileri olduğu veçhile daha toplu jandarma kıtalarıyla inzibat ve asayişin muhafazası düşünülmüş ve ona göre tertibat alınmıştır.

Jandarma maaşının verilmemesi meselesi, hakikaten ağustos ve temmuz ayları maaşatı murakıpların vize etmemesi ve havalelerin yanlış gönderilmesi gibi bazı esbap dolayısıyla teahhür etmiş fakat o anda islah edilmiş ve o andan bugüne kadar böyle teahhur hiç bir yerde vaki olmamıştır.

REİS — Efendim, fasıl hakkında başka söz isteyen yoktur. Bu fasılda sonradan ilâve edilmiş bazı tahsisat vardır, geçen gün kabul edilen kanuna göre Encümen miktarları tespit etmiştir. Ümera ve zabitan maaşı (365 208) efrat maaşı ve iâşe bedeli (5 883 687 30) ve fasıl yekûnu (6 248 895 30) lira şeklinde tashih olunmuştur. Fasıl yekûnunu bu suretle kabul edenler lütfen ellerini kaldırsın... Kabul etmeyenler lütfen ellerini kaldırsın... Kabul edilmiştir.

Fasıl	Lira
166 Mıntıka müfettişleri maaşı	8 640

Faslı reyinize koyuyorum. Kabul edenler lütfen ellerini kaldırsın... Kabul etmeyenler lütfen ellerini kaldırsın... Kabul edilmiştir efendim.

Fasıl	Lira
167 Müessesat Maaşatı	430 888 80

Fasıl yekûnunu reyinize vazedyorum. Kabul edenler lütfen ellerini kaldırsın... Kabul etmeyenler lütfen ellerini kaldırsın... Kabul edilmiştir efendim.

Efendim! 168 nci fasılın yekûnunda da geçenlerde yapılan kanuna göre Encümen bazı tashihat yapmıştır.

ALİ ŞUURİ BEY (Karesi) — Tashihat ne üzerine oluyor?

REİS — Efendim! Geçenlerde bir kanun kabul edilmişti, o kanuna göre bu maddelerde bazı zammıyat yapmak icap etmiştir. Encümen bu zamaimi hesap etmiştir. Müsaade ederseniz tashih edilen maddelerin hepsini okuyalımki, arkadaşlar da matbu bütçe-lerde ona göre tashihatta bulunsunlar.

Kıtaat Masarifi		Lira
Fasıl	Madde	
168	1 Ücurat	23 705
	2 Tenvir ve teshin	85 175
	3 Kırtasiye ve evrakı matbua	10 790
	4 Mefruşat ve nakliyesi	11 678
	5 Tabip ücreti, mualecat ve hastagan işesi	21 805
	6 Harcırâh (merkez ve mülhakat)	150 350
	7 Masarifi nakliye ve efrat masarifi seviyesi merkez ve mülhakat	53 350
	8 Mükâfatı nakdiye (Merkez ve mülhakat)	11 400
	9 Hayvan bedeli tazminatı	11 400
	10 Binek ve mekkâri hayvanatı yem bedeli	1 421 712
	11 Mubaayaa olunacak hayvan bedeli	26 050
	12 Mekteplerin işe masrafı (Harbiye talebesi dahildir.)	4 836
168 nci fasıl Yekûnu.		1 832 251

Efendim! Fasılın yekûnunu reyinize arzedyorum. Kabul edenler lütfen el kaldırsın... Kabul etmeyenler lütfen el kaldırsın... Kabul edilmiştir efendim.

169 ncu fasılda da tashihat vardır. Birinci madde, efradın ve mektebi harbiye talebesinin techizat, ede-

yat ve endaht levazımı (195 767) lira olarak tashih edilecektir.

Fasıl	Lira
169 Techizat ve Levazımat	200 992

REİS — Faslı bu şekilde reyinize arzedyorum. Kabul edenler lütfen ellerini kaldırsın... Kabul etmeyenler lütfen ellerini kaldırsın... Kabul edilmiştir.

Fasıl	Lira
170 Merkez ve taşra masarifi müteferrikası	16 058

Faslı kabul edenler lütfen ellerini kaldırsın... Kabul etmeyenler lütfen ellerini kaldırsın... Kabul edilmiştir.

Fasıl	Lira
172 Tahsisatı fevkalâdei şehriye	1 283 964

HAFİZ ŞAHİN EFENDİ (Gaziantep) — Bu geçende kabul ettiğimiz 115 bin lira mıdır?

REİS — Hayır efendim! Geçende yeniden bazı jandarma kıtaatı teşkili hakkında bir kanun kabul edilmişti. O kanunun icap ettiği zamaimdir. Encümen tespit etmiş, getirmiştir. Efendim! 172 nci faslı reyinize arzedyorum. Kabul edenler lütfen ellerini kaldırsın... Kabul etmeyenler lütfen ellerini kaldırsın... Kabul edilmiştir efendim.

Fasıl	Lira
173 Efrat melbusatı (Efradın ve Mektebi Harbiye talebesi)	604 184

REİS — Faslı kabul edenler lütfen ellerini kaldırsın... Kabul etmeyenler lütfen ellerini kaldırsın... Kabul edilmiştir efendim.

Fasıl	Lira
174 Süvari hayvanatının nal mih esmanı	34 913

REİS — Faslı kabul edenler lütfen ellerini kaldırsın... Kabul etmeyenler lütfen ellerini kaldırsın... Kabul edilmiştir efendim.

Fasıl	Lira
175 Takip müfrezelerinin ekmeğ bedeli	95 000

REİS — Faslı kabul edenler lütfen ellerini kaldırsın... Kabul etmeyenler lütfen ellerini kaldırsın... Kabul edilmiştir efendim.

Faal	Lira
176 Telefon tesisatı ve masarifi sairesi	76 000
REİS — Faslı kabul edenler lütfen ellerini kaldırsın... Kabul etmeyenler lütfen ellerini kaldırsın... Kabul edilmiştir efendim.	
Fasıl	Lira
176/A Telgraf ücreti	220 000

REİS — Faslı kabul edenler lütfen ellerini kaldırsın... Kabul etmeyenler lütfen ellerini kaldırsın... Kabul edilmiştir efendim.

Efendim! Jandarma bütçesi bitmiştir. Telsiz telgraf hakkındaki kanuna henüz reylerini vermeyenler varsa lütfen reylerini istimal buyursunlar.

On dakika teneffüs etmek üzere celseyi tatil ediyorum.

Hitamı Celse, Saat : 4.00

ÜÇÜNCÜ CELSE

Bed'i Müzakerat; Saat : 4,30

REİS : Ali Şürurî Bey

KÂTİPLER : Ruşen Eşref Bey (Karahisarı sahip), Hakkı Bey (Van)

REİS — Efendim! Celseyi açıyorum. Bundan evvelki celsede telsiz telgraf tesisi hakkındaki kanun tayıni eşamî ile reye konmuştu. Reyini istimal etmeyen zevat varsa lütfen istimal etsinler. Biz yine müzakeratımıza devam ederiz.

D) Hariciye Vekâleti Bütçesi :

REİS — Hariciye bütçesinin müzakeresine başlıyoruz.

YUSUF AKÇORA BEY (İstanbul) — Efendiler! Türkiye Devletinin mahiyetiyle alâkadar bir mesele esasiyeden bugün Hariciye bütçesi münasebetiyle bahsetmek istiyorum. Mesele yalnız Hariciyeye taallûk etmez. Fakat bu esasın en çok tebarüz edeceği saha, bilhassa hukuku beyneddüvel, münasabâtı beyneddüvel sahasıdır. Bu münasebetlerdir ki, Hariciye bütçesinde bundan bahsetmeyi nebemahal adetmiyorum.

Bendenizin kanaatime göre Türkiye Cumhuriyetinin sabık Osmanlı İmparatorluğundan ayrı, onunla hiç bir teselsülü olmayan müstakil bir vücudu hukukidir. (Bravo sesleri) Sizlerin tasvibinden de anlıyorum ki, bu hepimizin kani olduğu ve kabul ettiği bir esastır. Nasıl ki, Habsburglar imparatorluğunu taksim ederek müstakil Çekoslovakya Cumhuriyeti teessüs ettiği gibi Osmanlı İmparatorluğunun vefatı sıralarında da tamamen müstakil bir Türkiye

Cumhuriyeti teessüs etmiştir. Bu esasın hadisatı dahiliye ve hariciyemizde birtakım netayici çıkmalıdır ve çıkmıştır ve çıkması icabeder. Ben bugün size burada o netayicin hepsini saymayı lüzumlu adetmiyorum. Yalnız Hariciye bütçesi münasebetiyle bu umdei esasiyenin tespit edilmesini lüzumlu görüyorum. Bu yalnız benim kanaatı hususiye ve şahsiyem değildir. Görüşüğüm Hukuku Beyneddüvel mütehasislerinin fikirleri de bu merkezdedir. Mesele esasiye ile dooğrudan doğruya alâkadar olmadığı halde mincihetin zeylen bahsetmek istediğim bir nokta daha vardır - ki, amelî sahaya taallûk eder - Hariciye Vekâletimiz istihdam ettiği memurların ve bilhassa hariçte istihdam olunan memurların bu esaslı noktaya tamamen vakıf bulunması lüzumuna zannediyorum ki, kanidir ve efal bu lüzumu izhar etmelidir.

Efendiler! Hariciye bütçelerinin müzakeresi münasebetiyle meclisle idare olunan bilûmum memleketlerde iyi bir anane vardır. Hariciye Vekili velev kendisinden sorulsun velev kendişinden sorulmasın, vaziyeti hariciyeyi münasebatı düveliyeyi izah eder ve bu suretle meclis münasebatı hariciye hakkında, vaziyeti hazıraya dair lüzumlu malûmatı iktisap etmiş bulunur. Ümit ediyorum ki, bizim muktedir Hariciye Vekilimiz de bu ananeye tevfiği hareket edecektir. (Bravo sesleri)

HARİCIYE VEKİLİ ŞÜKRÜ KAYA BEY
(Menteşe) — Teşekkür ederim.

MUHTAR BEY (Trabzon) — Arkadaşlar! Bendeniz hariciye bütçesinin uzun uzadıya tetkikini mevzuubahis etmeyeceğim. Esasen ihtisasım haricindedir. Onun için bu meseleyi diğer arkadaşlara terk ediyorum. Yalnız bir kaç ay evvel bize bir tahsisatı munzamme kanunulâyihası gelmişti. O kanun lâyihasında Hariciyenin talep ettiği tahsisatı munzamme meyanında dört yüz bin lira Anadolu Ajansı için isteniliyordu ve bu tahsisatı munzamme de şimdiye kadar sarf olunmuş olan paraların mahsubunu icra etmek içindi. Bu meseleyi geçenlerde tekrar mevzuubahsettim. Hâlâ hallolunmadı. Bu Anadolu Ajansı tahsisatı munzammesi için Hariciyenin o vakitki mütalâatı şöyledir: Anadolu Ajansı tarafında yevmi neşredilecek ve 200 kelime olarak keşide edilecek olan telgraflar ücreti için 400 bin liralık tahsisatın 1340 Bütçesine vazı Muvazenei Maliye Encümenince kabul ve takarrür eylediği halde o sıralarda Meclisi Âlinin tatili içtima eylemesi dolayısıyla sehven bütçeye vazedilememiş ve ilâh...

Tahsisatı munzammeyi tetkik eden Muvazenei Maliye Encümeninin bu husustaki mütalâası da şöyledir : Matbuat ve istihbarat bütçesine ilâvesi talep edilen 400 bin liralık tahsisata gelince; 1340 senesi Muvazenei Umumiye Kanununun müzakeresi sırasında matbuat ve İstihbarat Müdüriyeti Umumiyesi bir müdür ve altı memur ile idare edilebilecek küçük bir büro haline ifrağ edilmiş ve ajans için topyekûn olarak 130 bin lira tahsisat vazolunmuş ve buna Hariciye Vekili Paşa Hazretleri de muvafakat etmiştir. Halbuki, bu Hariciye Vekili Paşa Hazretlerinin mütalâasıyla taban tabana zıttır. 130 bin lira tahsisat ile ajans nimresmî bir şekilde idare edebilmek mukarrer iken ajansın telgraf masarifi yine bütçeye tahmil edilerek 400 bin liralık tahsisatı munzamme talep edilmesi esbabı anlaşılammış ve bu meselenin durudiraz münakaşasıyla tesrii intacına Hükümetçe lüzum gösterilen tahsisatı munzammenin itasına lüzum görülemediğinden matbuat ve istihbarat meselesi, Hariciye Vekili ve Posta Telgraf Müdürü Umumisinin huzurlarıyla bilâhara müzakere edilmek üzere tahsisatı munzamme meyanında ihraç edilmiştir.

Yani o vakit Muvazene Encümeni bile bu talebi çok aykırı bulmuş ve bunu reddetmiştir. İkinci tahsisatı munzamme kanununa tekrar bendeniz Heyeti Celilenize maruzatta bulundum. Dedim ki, «Bu para

sarf olunmuş. Bütçede bizim vermediğimiz parayı sarf etmeye kimsenin hakkı yoktur. Bu para ne oldu?» Hâlâ kimse bize cevap vermiyor. Hâlâ şimdiye kadar meskûttur. Çok rica ederim bunu hiffetle kabul etmeyiniz bizim vermediğimiz parayı, biz para vermeden sarfa mezun olmayan devair sarf ediyor. Sonra biz onu meskût bırakıyoruz. Hay Allah razı olsun. Daha fazla sarf ediniz, nasıl yaparsanız yapınız biz sizin işinize karışmayız demek gibi oluyor. Diyorum ki, evvelâ bütçe haricinde sarf ediyorlar. Sonra bize mahsup yapınız diye müracaat ediyorlar, birçok tahsisatı munzammeyi bu veçhile yaptık ve Meclisi - o vakitki tabiri veçhile - mahsupcu bir heyet vaziyetine soktular. Bu sefer bu mahsupcu vaziyetinden de çıktı. Yani artık hiç mevzuubahis bile değildir. Bu para ne oldu? Kimse bunun cevabını vermiyor. Bu ajans için parayı hangi mezuniyetle ve nereden sarf ettiler? Efendim! Bazı arkadaşlar diyorlar ki. «Bu hiç bir şey değildir» zaten Telgraf İdaresi varidatı meyanındadır. Binaenaleyh sarfiyatı da sarf olunmuş, varidatı da varidat meyanına geçmiş, takas olmuş, mahsubu icra edilmiş, efendim! Telgraf İdaresinin bütçesinde ayrıca bir masraf vardır. Bütün telgraf masrafı orada dahildir. Sonra her telgrafın hâsılatı bizim varidat bütçemizdedir. Oradan on parayı kimse ayıramaz. Çekilen her telgraf ücreti doğrudan doğruya Devletin varidat bütçesinin yekûnunu teşki leder, oraya gider. O parayı nasıl oldu da sarf ettiler, ne oldu? O vakit Maliye Vekili Muhteremi buyurdular ki; bu istihbarat bütçesinin müzakeresinde Karesi Mebusu Muhteremi Vehbi Bey şöyle bir mütalâa dermeyan ettiler. O mütalâanın sebebini arayalım. Fakat Karesi Mebusu muhteremi on sekiz mütalâa, yirmi beş mütalâa dermeyan edebilir. Fakat bütçedeki sarahata karşı ne mütalâanın, ne de Encümende maruzatın ehemmiyeti vardır. Biz ajans için 130 bin lira kabul ettik. Halbuki Hükümet tahrirâtı resmiye ile biz daha çok sarf ettik, mahsubunu icra edebilmek için 400 bin lira verin dedi. Bu parayı da vermedik. Şubat nihayeti geliyor, sene bitiyor. Henüz mahsubu icra olunmamış ve bizim vermediğimiz bir para sarf olunmuştur. Bunun cevabı şimdiye kadar verilmemiştir. Sarih ve mukni bir cevap isterim. Yani nizam, usul, kanun dahilinde yapılmayan masrafın mesulü kimdir ve kimi Divanı âliye göndereceğiz? Bendeniz bunu soruyorum. (Handeler) (Gürültüler) tabii efendim. Tabii bütçe haricinde para sarf eden kim olursa olsun mutlaka Divanı âliye gider, başka yeri yoktur.

HÜSEYİN HÜSNÜ EFENDİ (Isparta) — Kara cümle yanlış çıkmasın ha...

MUHTAR BEY (Devamla) — Çok teessüf ederim ki, yegâne ve en büyük vazifeniz bütçenin kontrolü ve milletin parasından sarf edilen mebalîğ muvazı lehine midir, aleyhine midir? Onu tetkik etmek olduğu halde, böyle bir nizamsızlık oldu, bunları arayalım bulalım demekliğimi gülmekle karşılıyorsunuz. Aşkolsun size vallahi. (Handeler, alkışlar)

AHMET SÜREYYA BEY (Karesi) — Efendim! Hariciye bütçesinin müzakeresi esnasında Hükümetimizin siyaseti hariciyesinin heyeti umumiyesi hakkında bittabi makul ve mantıkî mütalâat serdine şahsen kendimi salâhiyettar addetmiyorum. Yalnız bildiğim bir cihet vardır. O cihet hakkında istimzacî bir mahiyette beyanı mütalâa etmek istiyorum.

Hariciye teşkilâtımız mevzuubahis olduğu zaman; sefirler, şebenderler ve kañçılar isimleri altında belli başlı üç memur sınıfı karşısında bulunuyoruz. Sefirlerimizin sahayı işgalâtı münhasıran veyahut en çok siyasettir. Şebenderlerimiz siyasî addedilebilen vazaifi haiz olmakla beraber daha çok ticarî ve iktisadî hususatla meşgul olacak memurini hariciyemizdendir. Kañçılarımız da bittabi böyle fakat ticaret hariciye ile meşgul olan birçok Türk tüccarları yani Türk tüccarlarının münasebetdar ve alâkadar oldukları ecnebi ticaret sahalarında çalışırken kendi hayatı ticariyelerini himaye ve kendi menafii ticariyelerini teshile kâfi ve muktedir olacak teşkilâtımızın - Kañçılar teşkilâtımızın - mevcut olmadığını iddia ediyorum. Bunun ne dereceye kadar doğru olduğunu bittabi Hariciye Vekili bize izah edeceklerdir.

Benim şahsi kanaatime nazaran mademki şebenderlerin şahsı Hariciye Vekâleti tarafından intihap olunuyor - tabiatıyla bu intihap en ziyade - gayei siyasî ile yapılır. Bunun için bu şeraiti asliye nazarı itibara alınmak suretiyle tayin olunan şebenderler tüccarlarımızın demin arz ettiğim mahiyetteki şikâyetlerini mucip kılacak ahvale sebebiyet verir. Bunun ikinci bir delili vardır: 1340 senesi bütçemizin Ticaret Vekâleti kısmında Ateşe Komersiyal denilen teşkilâta vücut verilmiştir ki; bu vakte kadar bittabi aslen ticareti hariciyemizi tenmiye ve takviye ile, muhafaza ile muamelâtı ticariyenin tüccarana teshili için bunlar meşgul olacaktır. Fakat bunların meşguliyeti ile memleketin ticareti hariciye ihtiyacı bitmiyecektir. Yani Ateşe Komersiyallik teşkil edilmekle, hiçbir veçhile ticareti hariciyemizi yaşatan Türk tacirlerimizin en ziyade hi-

maye ve muamelâtını teshil ve müsmir kılabilecek faaliyetleri sarfedecek surette vazifelerinden uzak kalmayacaklardır. Onun için çok şayanı temennidirki, bu noktai nazardan; Şebenderlerimizin sıfatı memuriyetleri icabı - taahhüt ve tekeffül ettikleri - vazifeyi bihakkın ifa edebilmeleri için Ticaret Vekâleti ile birlikte Hariciye Vekâleti tarafından şebenderlerimizin şahıslarının tespit edilmesini Hariciye Vekâletinden ve bilhassa Hariciye Vekilimizden rica ediyorum.

REŞİT AĞA (Malatya) — Efendiler! Bendeniz bütçe hakkında bir şey söylemeyeceğim. Yalnız Muhtar Beyefendiye bazı cevabım vardır.

Muhtar Beyefendi geçen gün de bu dörtüzbün lira hakkında bu kürsü muallâda uzun uzadıya mütalâatta bulunmuştur. Efendiler! Burada mutazarrır olan bir şahıs veya müessese yoktur. Mutazarrır olan bir Hazine yoktur. Ne olmuş? Ajansa verilmiş. Bu; memleketin menafii mi, yoksa mazarratı mı mucip olmuştur? Efendiler! Şunu iyi biliniz ki; memleketin kenarında köşesinde kalmış yerler vardır. Buralara ne gazete gider, ne de zabıt ceridesi gönderilebilir. O halde bu hal ki ne ile tenvir edersiniz? Şüphe yoktur ki, ve hiç olmazsa bu ajans suretiyle bu halk tenvir edilir. Bundan dolayı bizim teşekkür etmemiz lâzım gelir ki; ajans vermek suretiyle bu mahaller halkını ahvali âleminden, vekâleti aidesi, haberdar etmiş. Buyuruluyor ki, bu para bütçeye dahil değildir. Evet bunun bütçeye dahil edilmesi lâzım gelirdi ve bunun için de Meclisten bir karar almak iktiza ederdi. Fakat bundan Hazineye bir zarar yoktur. Bu, irat - masraf edilecek bir meseledir. Bunun için, şöyle olmalıydı, böyle olmalıydı diye uzun uzadıya beyanı mütalâa etmeye ve daha ileri gidilerek mesullerinin Diyanı Âliye kadar gönderilmesi gibi bilmem neler söylemek zannedirim doğru olmasa gerek. Hazineden binlerce liranın çıkmasına badî birçok hususatta Muhtar Beyefendi niçin el kaldırıyor? Binaenaleyh zaten burada Hazineden çıkacak bir para da yoktur. Yalnız şekle riayet edilmemiş. Bunda ne var? Bir kere düşünülün, vekâleti aidesi bu parayı niçin evrmiş, yani mazarrat için mi? Hayır halkın tenviri için; o halde tekrar arz ediyorum uzun uzadıya beyanı mütalâaya hiç de lüzum yoktur. (Bravo ağam sesleri.)

ŞEFİK BEY (Trabzon) — Efendim! Usulü müzakere hakkında birşey arz edeceğim. Efendim! Gerek Muhtar Beyefendi ve gerekse Reşit Ağa ajans ile Hariciye bütçesini birbirine karıştırdılar. (Anlamıyoruz, kürsüye sesleri.)

REİS — Efendim! Kürsüde hatip olduğu için yerinde söz vermişim. Kürsüye buyurunuz Şefik Bey.

ŞEFİK BEY (Devamla) — Efendim! Trabzon Mebusu muhteremi Muhtar Beyefendi ile Malatya Mebusu Reşit Ağa hazretleri Ajans ile Hariciye bütçesini birbirine karıştırdılar. Evveleminde bu Ajansın dört-yüzbin liralık tahsisat meselesi matbuat ve istihbarat bütçesine taallûk eden bir meseledir. Onun müzakeresi ayrıca yapılacaktır. Binaenaleyh bu mütalâatı o zaman dermeyan buyurmaları lâzımdır.

Saniyen Ajansın bu dört-yüzbin liralık tahsisatı hakkında Encümence mazbata yapılmış bugün Makamı Riyasete takdim edilmiştir ki, bu mazbata ayrıca müzakere edilecektir.

Bu meselenin leh ve aleyhinde söylenecek sözlerin yeri bendenizce o müzakeredir. Binaenaleyh bu hususta söz almış arkadaşlarımız varsa usulü müzakere noktai nazarından bu mütalâatın tehirini istirham ederim.

MAZHAR MÜFİT BEY (Denizli) — Efendim: Malumu ihsanınızdır. Hükümeti ecnebiyede Cumhuriyetimizi temsil eden elçilerimiz vardır ve yine malumu devletleridir ki; bu elçiler memur edildikleri yere vâsıl olduklarında huzurlarına kabul olunacak zat Reiscumhursa hini kabüllerinde bir nutuk irat ederler zannederim. Nutuklarının suretini de mahsup oldukları Hariciye Vekâletine gönderirler. Gazetelerde maalesef bir hâdise gördüm. Fransa'ya Elçi olarak gönderdiğimiz Cevat Beyin Reiscumhurun huzurunda irat ettiği bir nutuk vardır. Nutukta diyorlarki: Hürriyeti Fransa İhtilâlinde öğrendik. Medeniyeti Fransız harsından aldık. İstiklâl uğrunda o hisse tebaan kan döktük. Reiscumhur da buna cevaben; evet öyledir. Mademki öyledir. Bizim orada mekteplerimiz vardır. Bunlar hakkında şöyle idik böyle idik. Bendeniz bu mümessilimizin, bu Elçimizin bu nutukunu evveleminde mensup olduğu vekâlete eğer göndermemişse, medeniyetimizi Fransa'dan aldık hürriyetimiz Fransa'dan alınmıştır ve İstiklâl Harbinde döktüğümüz kanı Fransa'dan aldığımız hisse tebaan döktük gibi sözleri söylemiş midir? Eğer söylenmişse bittabi bu, bendenizi müteessir ettiği gibi Heyeti Celilenizi ve Hariciye Vekâletini de daha ziyade müteessir etmiştir: Binaenaleyh bu zat hakkında ne yapıldığını bendeniz Hariciye Vekili Muhteremi Beyefendiden sormak isterim.

RAGİP BEY (Zonguldak) — Ajans buna ait cevabı vermiştir efendim.

NİYAZİ BEY (Mersin) — Efendiler: Bendeniz Hariciye Vekili Muhteremi Beyefendiden bir noktayı soracağım.

Bu kürsü de birkaç defalar mevzubahsolan ve şimdiye kadar ahkâmının tatbikini görmediğimiz bir esas vardır. İskenderun ve Antakya'da bulunan Türkler için taahhüt olunmuş ahkâmın şimdiye kadar fiilen tatbiki hakkında Hariciye Vekâleti ne gibi teşebbüsatta bulunmuştur ve bu teşebbüsattan amelî ve fiilî ne gibi bir fayda hâsıl olmuştur? Bunu öğrenmek istiyorum.

ESAT EFENDİ (Menteşe) — Arkadaşlar: (Ağlama sesleri.) Bir vazifei vicdaniye ifası için huzuru âlinize de; bu kürsüye çıktım. İkibuçuk seneden beri Sikora hapishanelerinde' veya zindanlarında inliyen kardeşlerimizden bir kısmı, Meclisi Âlinin gösterdiği âlâka dolayısıyla ve Meclisi Âlinin vasitai icraiyesi olan Hariciye Vekâletinin teşebbüsâtı müessiresi ile hapishaneden alınarak Kavala Divanı Harbine götürülüp bilâ muhakeme tahliye edilerek efradı ailelerinin yanlarına gelmişlerdir. İki buçuk seneden beri envai mezalim gören bu kardeşlerimiz Meclisi Âlinin ve onun hükümetinin gösterdikleri âlâka suretiyle tahlisi hayat eylemişlerdir. Vazifei teşekkürüyemi hem Meclise ve hem Vekili Muhtereminize arz ederim.

HARİCİYE VEKİLİ ŞÜKRÜ KAYA BEY (Menteşe) — Vazifemi yaptım.

ESAT EFENDİ (Devamla) — Bir de ciheti teessür var, onu da arza müsaade buyurunuz. (Hâdeler) Arkadaşlar: Muahedename şu Meclisi Âlide müzakere olunurken Allah'ın huzur ve azametine; ah Garbî Trakya, Antakya: Allah sana yardım eyleye diye şu tarihi kürsüden nidâyı mazlumaneyi semalara yükseltmiş idim, İnşallah o iki beldei mübareke hakkında davamız haktır, yardımcımız Cenabı hak'tır. Muvaffakiyetimiz de muhakkaktır. (Alkışlar) Arkadaşlar: Niyazi Bey kardeşim gibi ben de Antakya'daki ve Garbî Trakya'daki mazlumlara hakkı hayat verilmesi için çok mesai ibraz edilmesini Hariciye Vekâletinden rica ediyorum. Bu Garbî Trakya'dan fedakâr kardeşlerimizin malları mülkleri ve her şeyleri, Anadolu'dan gitmiş hunhar, zalim Rum muhacirlerin ellerindedir. Müslümanlar bu cihetten dolayı son derece elim bir vaziyettedir. Papaz Dedeâğacından Selânik'e doğru giderken vermiş olduğu telkinatı zalimane, bu kardeşlerimizin hayatını daha elim bir safhaya düçar eylemiştir. Bu hususta Vekili muhteremin müessir tedabir almasını rica ediyorum. Mâruzatım bundan ibarettir.

HARİCİYE VEKİLİ ŞÜKRÜ KAYA BEY (Menteşe) — Muhterem efendiler: Tarihte Türkiye siyaseti hariciyesi belli başlı üç fasla ayrılabilir. Bi-

rinçisi onaltıncı ve onyedinci asırlara kadar devam eder zafer ve istiklâl siyaseti ki buna Reisülküttap devri diyebiliriz. İkinci devre Şark meselesinin tahaddüs ettiği 18 - 19 ncü asırdır ki buna da Tanzimat veyahut hariciye tâbiri itibariyle Hariciye Nezareti devri diyebiliriz. Birinci devrin yalnız bir kıymeti tarihiyesi vardır. Fakat bugün için hiçbir tesirati yoktur. İkinci devir son zamanlara kadar yaşamış ve asarını son zamanlara kadar göstermiştir. Bu devir de efendiler pekâlâ malûmunuzdur ki Türklük siyaseti hariciyesi tamamen menfi ve münfail sahalarda cereyan ederdi. Türklük siyaseti hariciyesi yoktu. Harici siyasette Fransız taraftarlığı, İngiliz taraftarlığı, Rus taraftarlığı vardı. Yalnız Türk taraftarlığı yoktu. (Bravo sesleri) Fakat efendiler: Üçüncü devir Türkiye Devletinin Anadolu'da teessüs ettiği günden beri olan devirdirki, buna da Türkiye İstiklâl ve Hariciye Vekâleti devri denilebilir.

Efendiler: Bu devir geldikten sonra siyaset tebel-lür etmiştir ve bu siyaset müsbettir ve faaldir. (Bravo sesleri, alkışlar) Anadolu'da hükümet teessüs ettiği günden beri Türkiye'de yekdiğerini takip eden hükümetlerimize, vekillerinize müspet bir siyaset hatlarını çizmişsinizdir. Bugünkü Hariciye Vekâleti de vekili de o hatlar üzerinde yürümektedir.

Bu ufak mukaddimeden sonra Türkiye'nin beynelmil vâzietindeki bugünkü mevkiini tespit etmek isterim. Fakat buraya gelmezden evvel millî denilen, millî denilmek suretiyle taraf edilebilen bu siyaseti müspite ve müstakilenin merbut bulunduğu ekanim vardır, bu ünnumun birisi, Türkiye'nin hudut ve hukukunun muhafazasıdır. İkincisi; sulhperver olmaktadır. Üçüncüsü kendi hududu dahilinde kendi hâkimiyeti dahiliyesine taalluk eden mesailde hiç bir kimsenin müdahalesini kabul etmemektir. (Bravo sesleri alkışlar) Efendiler! Bir devletin vaziyeti aynıyle bir millet içerisindeki efradın vaziyeti gibidir. Devletler arasında bir takım zarurî münasebetleri vardır. Bu münasebetler tabii evvelemerde kendi komşularıyla başlar. Türkiyenin komşularıyla olan vaziyetlerini Meclisi Âlinize dostane, mütelifane olmak üzere tavsif edebilirim.

Harice taalluk eden en büyük ve bütün milleti alakâdar eden en mühim mesele Mesul meselesidir. (Bravo sesleri) - Mesul meselesi, her vakit ve her yerde ilân edildiği veçhile, Türkiyenin infikak kabul etmez bir cüzü lâyümfekidir. (Şiddetli alkışlar) Şu veya bu hadisatı siyasiye ve askeriye dolayısıyla memleketin aksamından biri başka bir devletin işgali

altına girerse hukukan ayrılmış olmaz. Zaten Musul üzerinde ki hakkı hakimiyetimizi ve bilhassa hukukumuzu beynelmil olan bütün uzviyetlerin de tanınması neticesidir ki Cemiyeti Akvam bu gün Musul'a bir heyet göndermiştir. Heyet Musulun, Kerkük ve Süleymaniye'nin ana vatana coğrafi, iktisadî, malî, irki irtibatlarını tayin ve tespit edecektir. Bu heyetin bitaraf olduğuna emniyet ve kanaat etmek lâzım gelir. Efendiler bu heyetin kararına başlıca amil olacak esbap ve avamil hepimizin ve herkesin bildiği veçhile kâmilen ve kâmilen Türkiye lehindedir. Ve tabii ümit etmek lâzım gelir ki bu komisyon kararını Musulluların, Kerküklülerin samimi ruhlarında duydukları arzu üzerine ve bizim milletimizin ve Meclisi Âlinizin izhar ettiği hayatî ihtiyaçları dairesinde, bu bizden ayırmak istedikleri toprakları ve kardeşleri yekdiğerine birleştirmekle tecelli etsin.

NİYAZI BEY (Mersin) — Onların iradesidir bizi birleştirecek olan.

HARİCİYE VEKİLİ ŞÜKRÜ KAYA BEY (Devamla) — Evet efendiler! Musul, Kerkük ve Süleymaniye halkı bu gün Türkiye topraklarında sakin bulunan kardeşleri gibi hür ve serbest değillerdir. Oranın semalarında belki teyyareler uçar, ovalarında toplar, mitralyozlar işler. Fakat efendiler, bilirsiniz ki Türkün kalbinde o toplara, mitrazlyözlere karşı susmak nedir bilmeyen bir aşkı ve istiklâl vardır. (alkışlar).

İkinci mesele; Yunanistanla olan meselemizdir. malumu ihsanınız gerek Başvekil Fethi Beyefendi kabine programını izah ederken ve gerek bendeniz müteaddit defalar komşularımızla hüsnü münasebet tesis etmek arzusunda bulunduğumuzu arz etmiştim, Komşumuz olan Yunanistanla hüsnü münasebet tesis hususundaki hüsnüniyetimizde daimiz. Mübadele meselesi dolayısıyla bazı metropolitlerin çıkarılması icap etmiş. Mübadele mecburidir ev katidir. Doğrudan doğruya şahsidir. Sıfat ve memuriyet mevzubahis değildir. Nitekim Rumeli de bulunan Türklerin sıfat, vaziyeti resmîye ve ruhaniyesine bakılmıyarak iki yüz elli bin kişi veyahut o miktarda Türkler Türkiye'ye gönderildi. Hiç biri hakkında sıfat farkı gözetilmedi. Gelenler içerisinde imamlar, müftüler, şeyhler vardı. Gidenler içinde de tabii mektep muallimleri, rüesayı ruhaniye var. Bunlar içinde Kostantin Araboğlu efendi namında bir metropolit hakkında sıfatı resmîye ve ruhaniyesi mevzubahis edilmek isteniyor. Kendisinin şahsen mü-

badeleye tabi olduğunda kimsenin hiç bir şek ve şüphesi yoktur. Altıncı tali komisyonun kendisinin mübadeleye tabi olduğuna dair kararı da var. 16 kânunusani de verilen bu kararın ferdası günü bu zat patrik intihabına ait bilumum kavaıt ve nizamat hilâfında ve ihtara rağmen intihap edilmiştir. 28 kânunu sanide bu karar Muhtelit Mübadele Komisyonu tarafından tasdik edilmiştir. Ancak patrikliği hakkında ayrıca bir karar itihazına salâhiyettar olmadığına karar vermiştir ki bu kararında da doğru ve haklıdır. Çünkü Muhtelit Komisyon doğrudan doğruya mübadele işleriyle ve şahıslarla meşguldür. Yoksa mübadelelerin sıfat ve memuriyetiyle değil. Bundan başka patrikhane meselesi doğrudan doğruya Türklerin umuru dahilîyesindedir. Patrik her zaman, her yerde bir Türk memuru olarak tanınmıştır. Buna şu veya bu sebeple bir üçüncü müdahaleye müsaade edilemez.

Efendiler! Bu meselede Yunanistan hükümetinin hükümetimize bir nota verdiğini ve hükümetimizin de ona cevap verdiğini evvelce arz etmiştim. Şimdi Yunanistan ikinci nota göndermiştir. Bu notada tekrar Yunanistan patrikhane meselesinin beynelmilel mesele olduğunda ısrar etmekle beraber mübadele mukavelenamesine mugayır harekâtta bulunduğumuzu iddia etmekten ve muahedata muhalif harekâtta bulunduğumuzdan dolayı bizi Cemiyeti Akvama davet eylemektedir. Yunanistanın patrikhane meselesinde bu suretle ısrar etmesi bu kadar zararlara ve bu kadar felâketlere rağmen elân hayalinde başka emeller başka rüyalar gizlediğini göstermektedir. Biz esbabı saireden sarfınazar sulh alemi için Yunanlıları bu muzır ve tehlikeli hülyadan kurtarmak mecburiyetindeyiz. Onun için notalarını cevaptan müstağni bulduk (Çok iyi etmişsin sesleri) fakat Cemiyeti Akvama verilen notada yalnız bundan bahsetmiyor. Aynı zamanda Brüksel'de şurada burada verilen kararlara da muhtelif hareketimizden bahsediliyor.

Efendiler! Cemiyeti Akvam milletler arasında sulhu tesis için teşekkül etmiş bir müesseseyi âliyedür ve Cemiyeti Akvama büyük bir hürmet ve itibar beslemekteyiz. Bazı kavaıt vardır ki o kaidelerden biri de memleketin idarei dahilîyesine karışmamaktır. Efendiler Her vakit ispat ettiğimiz ve heryerde de anlaşıldığı üzere patrikhane meselesi umuru dahilîyemize hiç kimseyi müdahale ettirmeyeceğimiz için Cemiyeti Akvama bu davetine de icabet edememek mecburiyetindeyiz.

Efendiler! Mübadele mukavelenamesi ahkâmı muhtelit komisyon denilen beynelmilel bir heyet tarafından rüyet olunmaktadır. Beynelmilel olan bu heyet metropolit Kostantin efendi hakkında kararını vermiş ve biz o kararı tatbik etmişizdir. Cemiyeti Akvamda da diğer beynelmilel bir müessesedir. Pek âlâ bilirsiniz ki bir dava aynı zaman da ayrı ayrı mahkemelerde görülemez. Beynelmilel bir müessesenin verdiği ve kaziyeyi muhkeme teşkil eden kararı tatbik eden bir hükümetin nasıl olurda diğer beynelmilel bir heyette aynı meseleden dolayı aleyhine dava ikame olunabilir (Doğru sesleri). Ve bunun emsali geçmiştir. İtalya Hükümeti Korfu meselesinde; mesele süfere konferansı tarafından görüldüğü için ve süfere konferansı da beynelmilel bir mahiyeti haiz olduğu için Cemiyeti Akvama gitmemiştir. Bunlar başka bir mesele Cemiyeti Akvamda müzakere edilebilmek için tarafeyinin muvaffakâtı şarttır. Bu ve Bunun gibi kuvvetli esbap ve selail dolayısıyla kemali hürmet ve riayetimize rağmen Cemiyeti Akvama gitmiyeceğimizi bildirmek mecburiyetindeyiz. (Doğru sesleri)

Hariciyenin meşgul olduğu mesailden ikisi bu vaziyettedir. Diğerleri Niyazi Bey biraderimizin nazarı dikkatı celp eylediği Cenup meselesidir.

Efendiler! Fransızlarla olan münasebatımız ve muamelâtımız dostanedir. Ve bu münasebatın daha ziyade kuvvet bulacağına bihakken intizar edilebilir. Son zamanlarda bize Antakya ve İskenderun da Ankara muahedenamesi mucibince taahhüt edilen esatın yakın bir zaman da tatbik edileceği söylenmiştir ve bu sözü teyit edecek delâilde yok değildir. Bu delâilin asarı fiiliyesi ile az zaman zarfında Meclisi Âlinize arz etmek şerefine nail olacağımı ümit ediyorum. (İnşallah sesleri) Malumu âliniz Beyruta, ve Halebe konsolos gönderememiştik. Bugün buraların konsolosları tayin edilmiştir. Yakında azimet edeceklerdir. Keza Mısırda aramızda münasebatı siyasiye yoktu. Tarafeyinden gösterilen temayülât üzerine Mısır hükümeti bize sefir göndermeyi derpiş etmiştir. Bu teklifi tarafımızdan memnuniyetle kabul edilmiştir.

Diğer memleketlerle olan münasebatımız her zaman her yerde ve her devlet arasında görülen bazı ufak tefek ihtilaflarımızdan sarfı nazar edilecek olursa hepsi dostanedir.

Yugoslavya hükümeti kendi nokta nazarından bazı esbabı dolayısıyla Lozan Muahedesini imza etmemiştir. Yugoslavya hükümetiyle ayrı bir muahede-

de yapmak mecburiyetindeyiz. Bu hususta tarafeyn-
de bir temayül mahsustur.

Fakat efendiler, şurasını arz etmek isterim ki, Teş-
kilâtı Esasiyemizde muhahede akdi Meclisi Âliye ait
olduğu ve Meclisi Âlinin hukuk ve salâhiyeti cümle-
sinden bulunduğu cihetle Yugoslavya ile, Bulgaristan'
la, Mısır'la ve diğer hükümetlerle muhahede akdet-
mezden evvel Meclisi Âliye arzı keyfiyet ederek hü-
kûmetinizin lâzım gelen salâhiyetle techiz buyurma-
nızı rica edeceğiz. Efendiler! Siyaseti hariciyemizin
hututu esasiyesi bundan ibarettir. Akçora Beyefendi-
nin mevzubahis ettikleri nazariye filhakika büyük bir
meselei hukukiyedir. Türkiye; İmparatorluktan ayrıl-
dıktan sonra gerek Türkiye Büyük Millet Meclisi hü-
kûmeti ve gerek Türkiye Cumhuriyeti hükûmeti dai-
ma Yusuf Akçora Beyin noktaı nazarını takip ve ilân
etmiştir. Yani bugünkü Türkiye dünkü ve münkariz
Türkiye İmparatorluğunun muakkibi değildir. Tür-
kiye başlı başına ve yeni bir devlettir. (Bravo sesleri).
Aramızda tarihten başka hukuken hiç bir rabita kal-
mamıştır. Heryerde takip ettiğimiz nazireye budur.

Efendiler! Hariciye Vekâletinin en büyük vazai-
finden biri de; memleketin ticareti hariciyesini tevsi
edecek vesaiti ihzar etmektir. Hariciye Vekâletimiz
bu işle de ciddiyet ve faaliyetle meşgul olmaktadır.
Bütçede görüleceği veçhile bir çok şehbender ve şeh-
bender vekillikleri ihdas edilmiştir. Ticaret Vekâletiy-
le birlikte hareket edilerek kendilerine müspet ve mu-
ayyen esasat dairesinde amelî talimat gönderilmiştir
ve kendilerinin doğrudan doğruya Ticaret Odalarıyla,
tüccarlarla münasebata girmeleri temin edilmiştir.
Hatta şehbenderlik dairesi, şehbenderlerimizden al-
dıkları raporları bir araya toplayarak muntazam bir
risale neşretmektedir. Bu risalenin ikinci numarası da
zannediyorum azayı kirama tevdi edilmiştir. Fakat
birinci numarası az tabedildiği için verilememiştir. Ben-
deniz arkadaşlarımdan rica ettim. Badema bu tica-
ret raporları ikişer, üçer bin basılarak ve bütün tica-
ret odalarına, belediyelere, kütüphanelere, gazetelere
ve Meclisi Âliye hulâsa memleketin bu gibi mesai ile
alâkadar olacak bütün makamat ve zevatına tevzi
edilecektir.

Ateşe Komersiyallerin de ticareti hariciye hususun-
da çok hizmet edeceklerine kaniim. Bilhassa bu zevat,
Ali Cenani Beyefendinin izahatlarına nazaran, tahsil
görmüş Tüccarlar meyanından tayin edilecektir, bu
gibi amelî memurların Şehbenderlerimize olduğu gibi
tüccarlarımıza pek büyük faydalar temin edeceğine
kaniim.

EMİN BEY (Eskişehir) — Bu Konsoloslukların
tayininde ne gibi evsaf aranıyor? Yalnız lisan bilme-
si kifayet ediyor mu? Saniyen şimdiye kadar... Sefir-
leriyle Türkiye Cumhuriyeti Sefirlerinin tarzı mesaisi
(İşitilmedi sesleri).

HARİCİYE VEKİLİ ŞÜKRÜ KAYA BEY (Men-
teşe) — Anlayamadım.

EMİN BEY (Eskişehir) — Bendeniz Belçika'dan
bir mektup aldım. Diyorki, seninle şu işi yapabilir
miyiz? Bendeniz o hususa dair kendi Konsolosları-
mızdan filan hiç bir mektup almadım. Binaenale, h..

HARİCİYE VEKİLİ ŞÜKRÜ KAYA BEY (Men-
teşe) — İşitemiyorum efendim.

EMİN BEY (Eskişehir) — Efendim! Vekil Beye-
fendi buyurdular ki : Türkiye Cumhuriyeti Hariciye
Vekâleti Türkiye'yi Türkiye olarak görür ve Türki-
ye'ye göre siyaseti takip eder. Çok şayanı takdirdir.
İftihar edilecek siyasettir. Demekki yeni bir şekil yeni
bir idare var. Asıl mühim olan, Hariciye Vekâletine
yaptığımız masrafı az çok helâl edecek olan yeğane
mesele iktisadî mesaildi. Bendeniz diyorum ki; acaba
Konsoloslarımız böyle iktisadî mesailde memleketi
istifade ettirecek evsafı haiz midirler? Bir zat tanı-
yorum ki evinin yolunu bilmez. İşittiğime nazaran
yakında bir yere Konsolos olacak dediler. Mükem-
mel bir ecnebi lisanı bildiğinden dolaydır. Bendeniz
Belçika'dan bir mektup alıyorum. İzmir'deki Konso-
losumuz vasıtasıyla, seninle şu işi yapmayı arzu edi-
yoruz diyorlar. Şimdi bizim sefirlerimizden, Konso-
loslarımızdan ne böyle bir irşat, ne de bir ikaz, hiç
birşey göremiyoruz. Ne falancaya seni tanıttırdık, sen
şu işi yapabilirsin. Hiç birşey göremiyoruz. Memle-
ketin böyle gayrı millî mutevassıt sınıfın kalkmasına
çok ihtiyacı vardır. Gel sana yardım edelim bu boş-
luğu dolduralım diye ne bir teşvik duydum, ne de Ha-
riciyemizden böyle bir işaret aldım, ne de konsolos-
larımızdan bir şey gördük.

Çok temenni ediyoruz ki çalışan ve çalışmayan
belli olsun. Ve ne gibi hidemat matlup olacağına dair
Vekâletçe mükemmel bir program yapılsın ve me-
sai programları istensin. Hangi konsolos matlup veç-
hile çalışıyor. Hangisi çalışmıyor. Anlaşılsın. Bey-
hude yere orada bir mümessilimiz var diye sevinme-
yelim. Malum, Hakk: Paşa en büyük diplomatlarımız-
dandı. İtalya muharebesini top atıldıktan sonra o da
bizimle beraber duydu. Böyle sefirin, böyle konsolo-
sun bize lüzumu yok. İstirham ederim, dünya iktisat
dünyasıdır, binaenaleyh bütün harpler iktisat üzerine
müteveccihdir. Binaenaleyh Hariciye Vekili muhtere-

mi yapacakları intihap ve tayinlerde bu ciheti nazarı dikkate alsınlar.

HARİCİYE VEKİLİ ŞÜKRÜ KAYA BEY (Menteşe) — Efendim! Bendeniz şebbenderhanelerimizin en büyük randımanı vermiş olduklarını ve vazifelerini azamî surette hüsnü ifa ettiklerini iddia etmiyorum ve noksanımızı da gayet iyi takdir ederim. Fakat efendiler bu kusur tarafeyndedir. Bizim tüccarlarımız da vardır. Emin Beyefendiye sorarım, Ankara'da, Eskişehir'de bulunan tüccarların kaç tanesi ticaret odasında mukayettir? Diğer yerlerde, bizim gayrı mukayyet tüccarlarımızın sermayelerinin dörtte biri derecesinde olmayanlar bile ticaret odalarında mukayettir, teşkilâtları vardır, isimleri, kendileri ilân olunur. Reklam yaparlar, memleketin bütün şubata faaliyeti, hepsi bir seviyede yürür. Bu şube terakki etmiştir, öbür şube geri kalmıştır, bunun manası yoktur. Hepsini aynı veçhile hareket eder. Şebbenderlerin tayininde aranılacak evsafın birincisi tabiatıyla lisan bilmektir. İkincisi memleketimizin muhtelif kavanin ve nizamatını bilmektir. Çünkü şebbenderler mincihetin hâkimdirler. Üçüncüsü de malumatı ticariye ve piyasaları bilmektir. Evvelce de arz etmiştim. Bu sene verdiğimiz talimat ve yaptığımız takibat neticesinde şebbenderlerin geçen senelerden ve evvelki senelerden daha ziyade nafi olacaklarını ümit ediyorum. Yoksa şebbenderlerimi en müterakki bir memleketin şebbenderlerinin yaptığını yapacaktır, ve ticaretimiz de bundan dolayı birden bire yükselecektir, bunu iddia edemem ve etsem dahi doğru olmaz. İnşallah gerek memleketin efkârı umumiyesinde hasil olan intiba ve tüccarlarımızda hasil olan teyakkuz sayesinde ticareti hariciyemiz inkişaf bulacaktır. (Kâfi sesleri).

AHMET SÜREYYA BEY (Karesi) — Müsaadenizle bir sual soracağım efendim! Ateşe komersiyaller tayin edildikten sonra şebbenderler ticareti hariciye ile iştigalden varestede kalacaklar mıdır?

HARİCİYE VEKİLİ ŞÜKRÜ KAYA BEY (Devamlı) — Hayır efendim.

AHMET SÜREYYA BEY (Karesi) — Şu halde kürsüden arz etmiştim. Hariciye Vekâletiyle Ticaret Vekâletinin, şebbenderleri tayin hususunda, müştereken mesul tutulmalarını anprensip kabul buyurmaz mısınız?

HARİCİYE VEKİLİ ŞÜKRÜ KAYA BEY (Devamlı) — Müştereken mesul tutmak zannetmem ki muvafık bir prensip olsun. Yalnız ticaretgâh olan yerler triyeste, Mançester, Marsilya gibi memleketimizle doğrudan doğruya muamelede bulunan mahallere

gönderilecek şebbenderlerin Ticaret Vekâletiyle müştereken tefrik ve intihap edilmesini daha faydalı görürüm. (Teşekkür olunur sesleri).

HALİS TURGUT BEY (Sivas) — Geçende ihtisas meselesini beyan buyurdular. Bu mesele Rusya'ya sefir göndermeye de mani derecede midir?

HARİCİYE VEKİLİ ŞÜKRÜ KAYA BEY (Devamlı) — Efendim! Arz edeyim. Esir meselesi (Hayır sefir sesleri) ha sefir meselesi. Efendiler! Halis Turgut Beye bu meseleye dair cevap verirken İhsan Hâmit Beye de cevap vermiş olacağım. İhtisas meselesini İhsan Hâmit Bey dermeyan buyurmuşlardı. Halis Turgut Bey de o fikre temas ettiler. Efendiler! Bendeniz ihtisasın enhâd ve müfrit taraftarıyım. Fakat haricîden mütehasıs celbedilmesinin kabil olamayacağı iki yer görüyorum. Birisi Meclisi Âliniz, diğeri Hariciye Vekâleti.

Bir de sefirlerin ve murahhasların behemehal meseleğe mensup zevattan gitmesi işaret buyurulmuştu. Meslekten yetişen zevattan azamî istifademiz mukarrerdir. Hariciye de hüsnü hizmet etmiş ve hüsnü sıyt kazanmış diplomatlarımız istihdam edilmekte oldukları gibi edileceklerdir de. Fakat bir müddetten beri devletlerin sefir ve murahhas intihabında başka bir yol tuttıklarını unutmamak lâzımdır. Eskiden krallar ve hükümdarlar varken Hariciye memurlarında aranan evsaf büsbütün başka idi. Bugün ise aranan evsaf kendi memleketlerinin siyasî ceryanlarına vakıf bulunması, kuvvet ve menabîf derecesini bilmesi, bilhassa memlekette fikrinin muteber, sözünün makbul olmasıdır. (Öyle olması lâzımdır sesleri). Meselâ efendiler!

Fransa diplomat hususunda fakirdir denemez. Fakat Fransa Türkiye'ye sefir gönderirken silsilei hariciyeyi katetmiş sefir olmuş bir zatı değil, Meclisi Mebusanının Hariciye Encümeni Reisini gönderiyor. Cemmiyeti Akvamaa murahhas gönderirken lâlettayin bir hukuk şınası göndermiyor. Memlekette uzun müddet ve müteaddit defalar başvekâlet etmiş ve bütün dünyaca tanınmış Mösyö Biriyan'ı gönderiyor. Elbette ve elbetteki Türkiye'de daha iyi temsil olunacaktır. Efendiler! Belki yakın bir zamanda bir tefsir dolayısıyla bu meseleye temas edeceğiz. Teşkilâtı Esasiye Kanunumuz bizim bu menabiden ve kuvveten istifade etmemize mani olmaktadır. Tefsir suretiyle Meclisi Âliniz müsaade ederse biz de bu gibi huhusatın istifade edeceğiz. Her türlü evsafı haiz sefir bulmak hususunda menabiimizin çok mahdut olduğunu Halis Turgut Beyefendi de zannederim tasdik buyurur-

lar. Bilhassa Rusya gibi münasebatımızın günden güne takviyet bulduğunu ve takviyesini iltizam ettiğimiz komşu ve dost bir memlekete göndereceğimiz sefirin yalnız hükümet değil, Meclisi Âliyi ve milleti de temsil etmesini çok arzu ediyorum. Bu evsafı haiz bir zat bulunduğu takdirde derhal kendisi intihap ve tayin edilecektir.

ŞEFİK BEY (Trabzon) — Efendim! Bendenizin söyleyeceklerimi Vekil Bey söylediler.

AHMET REMZİ BEY (Gaziantep) — Hariciye Vekili Muhteremi Şükrü Kaya Beyefendinin cenup ve cenup Türkleri hakkındaki beyanatını tebşir mahiyetinde bulduğum için kendilerine arzı teşekkür ederim.

Arkadaşlar! Cenup meselesi, cenup Türkleri meselesi olmakla beraber aynı zamanda hudut meselesidir. Hudutta gayri tabiiyet yüzünden hadis olan vukuatı, gazeteler yazdığı gibi bir çok vesilelerle Heyeti Celileniz de derhatır buyurur. Halkın, hududun öbür tarafında kalmış olan iktisadî alâkası dolayısıyla mecburi olan çıkışları ve girişleri bir çok ihtilatata sebep olmaktadır. Bendeniz, bu meselenin de bu münasebetle ehemmiyetle telâkki edileceğini ve muhterem Vekilimizin bu cihette de muvaffak olacağını ümit etmekteyim!

REİS — Efendim! Başka söz alan yoktur. Kifayeti müzakere hakkında takrir vardır. Müsaade buyurursanız kifayeti reye koymaya lüzum yoktur. Çünkü söz alan kalmamıştır. Şu halde fasillara geçilmesini reye arz edeyim. Heyeti umumiyesi hakkında müzakere kâfi görülerek fasillara geçilmesini kabul edenler el kaldırsın... Aksini reyde bulunanlar el kaldırsın... Fasillara geçilmiştir.

Efendim! Telsiz tesisi hakkında tayini esami ile reye vaz olunan kanunun istihsali ârâsı hitam bulmuştur. Bu kanun, bazı emsali gibi, Encümeninden her nasılsa isimsiz olarak gelmiş, müsaade buyurursanız bir isim koyalım. «Telsiz tesisi hakkında kanun diyelim. Münasip mi efendim, bu isim kâfi mi efendim?»

FERİT BEY (Kütahya) — Reis Beyefendi. Efendim! Esasen kanunlara kanunî bir surette isim koymak hiç bir yerde adet değildir. Kanun çıkar. Neye ait işe hükümet tarafından bir isim verilir. Usul böyledir.

REİS — Hükümet tarafından kanuna unvan verilemez ve bizde müteamil değildir. Unvan veren, Meclisi Âlinizdir. Hükümet değildir. Şu halde Telsiz tesisi hakkında kanun diyelim mi?

FERUDUN FİKRİ BEY (Dersim) — Telsiz telefon da var.

REİS — Onun için telgraf kelimesini telaffuz etmedim.

HAKKI TARIK BEY (Giresun) — Böyle birşey reye konulmaz efendim.

REİS — Telsiz tesisi hakkında kanun...

ALİ RIZA BEY (Kastamonu) — Telsiz kanunu densin efendim.

REİS — Telsiz kanunu değildir. Telsiz tesisi hakkında kanundur. Tesisi şarttır.

HAKKI TARIK BEY (Giresun) — Rica ederim. İsim madem ki kanun değildir, o halde reye koymaya lüzum yoktur.

FERİT BEY (Kütahya) — Bu hiç bir yerde adet değildir. Bidat olur.

REİS — Öyle ise aksi rey vardır. O halde isimsiz kanun diyelim.

FERUDUN FİKRİ BEY (Dersim) — İsimsiz kanun olur mu?

REİS — O halde müsaade buyurursanız «Telsiz tesisi hakkında kanun» diyelim. Bu serlevhayı kabul edenler el kaldırsın... Kabul etmeyenler el kaldırsın... Kabul edilmiştir.

Fasıl

Lira

177 İdareî merkeziye maaşat ve ücuratı 64 920

REİS — Efendim! 177 nci faslın birinci maddesinde (3 600) lira denilmiş. Kabul edilen diğer Vekâlet bütçelerine göre (2 400) olmak lâzım gelir.

Müsaadenizle bunu o veçhile tashih edelim. Bir de ayrıca bir teklif vardır.

MUHTAR BEY (Trabzon) — Söz istiyorum.

REİS — Buyurun.

MUHTAR BEY (Trabzon) — Arkadaşlar diğer Vekâletlerde de Müsteşar muavini talep edildi idi. Memurinin tezyidine taraftar olmadığımız için tayyettik. Burada da memurinin tezyidi lüzumu yoktur. Hariciye Vekâleti teşkilâtını tevsi etmiştir. O tevsiat kâfidir. Bir de fazla olarak Müsteşar muavinine lüzum yoktur. Bunun için bir takrir veriyorum. Müsteşar muavininin tayyını teklif ederim.

RAGİP BEY (Zonguldak) — Hariciyede lüzum vardır.

REİS — Başka söz isteyen arkadaş var mı? Zühul etmiş olmayalım.

HARİCİYE VEKİLİ ŞÜKRÜ KAYA BEY (Menteşe) — Efendim! Hariciye Müsteşar muavinine lüzum vardır. Diğer müsteşarlar gibi değildir. Devlet-

lerle münasebatımız gittikçe artmaktadır ve burada ki birtakım sefirler, müsteşarlar, başkâtipler her gün temas etmektedirler. Hariciye Vekilinin sefirlerden başkasını kabul etmek ıstırarı yoktur. (İşitmiyoruz sesleri).

Efendim! Hariciye Vekâletinin işleri günden güne tezayüt etmektedir. Ve Ankara'da sefaretlar arttıkça müsteşarların vazifeleri de artmaktadır. Hariciye Vekilleri sefirlerden ve sefiri kebirlerden maadasını kabul etmek ıstırarında değildirlar. Bunlar müsteşarlarla görüşür. Bu yüzden muamelâtı ruzmerreye bakmaktan, diğerleriyle görüşememektedir. Eğer diğerleriyle görüşürse muamelâtı ruzmerre bundan müteessir olmaktadır. Saniyen işin ciheti hukukiyesi, idariyesi, siyasiyesi vardır. Bir Müsteşarın bu dört şubeyi birden ihata etmesine ve ihata etse bile vaktin buna müsait olmasına imkân yoktur. Ve bendeniz de ıstıraf taraftarı değilim, aleyhtarıyım. Bunu lütfen kabul buyurunuz.

ŞÜKRÜ BEY (Biga) — Arkadaşlar! Vekil Beyefendinin verdiği izahat cidden muhiktir. Bendeniz yanına gittiğim vakit hakikaten işler arasında evrak arasında boğulmuş bir halde görüyorum. Sonra Hariciye Vekâleti diğer Vekâletler gibi değildir. Gerek Vekil, gerek Müsteşar yalnız yevmi muamelât ile meşgul değildirlar. Bir çok süferayı ecnebiye vardır. Gittikçe adetleri artacaktır. Bunlarla münasebatı cemlekâranede bulunmak icap eder ve ekseriya davetleri vaki olur. Bunların davetlerine icabet olduğu gibi kendilerinin de davetleri vaki olur. Onları da davet etmek iktiza eder. Ziyaretleri tevaliğ eder. Binaenaleyh sırf siyasi olmak üzere Müsteşarın sırf poetik kısmını idare etmesi, diğer Müsteşarın da idare kısımlarıyla meşgul olması elzemdir. Maslahat gözle görülecek elle tutulacak derece de meydandadır. Bunu kabul buyurmanızı rica ederim.

MUHTAR BEY (Trabzon) — Efendim! Vekil Beyefendi; Müsteşar, bir çok mesailden başka umuru siyasiye ve hukukiye ile meşgul olacaktır buyurdular, zaten Hariciyede bir Umuru Siyasiye Müdürü vardır ki diğer memleketlerde küçük sefirler ekseriya Umuru Siyasiye Müdürleriyle görüşürler. Sonra Umuru Hukukiye Müdiriyeti için bu seneki teşkilâtta Baş Hukuk Müşaviri 150 lira, Hukuk Müşaviri 100 lira, Siyasi Müsteşar 75 lira, Müşavir ve Başmuavin 60 lira, muavin 50 lira, tekrar muavin 50 lira, tekrar muavin 40 lira, yani bir çok muavini vardır. Müsteşarın vazifesi Süferanın bazısıyle görüşmek, evraki müşavirlere ve dairelere havale etmektir. Doğrudan

doğruya bir iş görmeyecektir. Bütçemizde adedi artırmayarak memurların terfihini düşünürken mütemadiyen bütçeyi tezyit etmeyelim. Zaten bugün bundan evvelki celsede bir milyon iki yüz bin lira zam yaptık, burada zam yapmaya başlarsak nereye kadar gideceğiz? Binaenaleyh bir takrir takdim ediyorum. Müsteşar muavininin tayyını ıstıraham ederim. (Çok lâzımdır sesleri).

RAGIP BEY (Zonguldak) — Hukuk müşavirlerinin hepsinin ayrı ayrı vazifeleri vardır.

MUHTAR BEY (Trabzon) — Tabii efendim! (Reye sesleri).

ŞEFİK BEY (Trabzon) — Efendim! Muvazenei Maliye Encümeniniz, Müsteşar muavinini uzun uzadıya münakaşa ettikten sonra kabul etmiştir. (Ne kanaatla sesleri). Hasıl ettiği kanaat üzerine kabul etmiştir.

HALİS TURGUT BEY (Sivas) — Ekalliyet vardır.

ŞEFİK BEY (Devamla) — Vekil Beyefendinin de burada izah ettikleri veçhile Müsteşar, bir çok memurin ve Süferayı ecnebiyeyi kabul etmeye mecburdur.

FERİDUN FİKRİ BEY (Dersim) — Dahiliye Müsteşarı da böyle.

ŞEFİK BEY (Trabzon) — Dahiliye Müsteşarı bu vaziyette değildir. Her Vekâletin ayrı bazı şeyleri vardır. Binaenaleyh Muvazenei Maliye Encümeniniz muavinin kabulünü ıstıraham eder. (Reye sesleri). (Ekseriyet yok sesleri).

AĞAOĞLU AHMET BEY (Kars) — Efendiler! Muhterem arkadaşlar! İngiltere teşkilâtı idariyesi dünyada en müsmir ve en müstakâr bir teşkilâttir. Sebebi nedir? Heyeti Vekile orada on iki kişiden ibaret iken hakikat halde 45 zatten ibarettir. Her bir Vekilin bazen beş Müsteşarı vardır, ve bazen iki, bazen üç, bazen dört Müsteşarı vardır. Müsteşarlardan bazıları müstakar olduklarından, bu idarenin işi ıstıkrar üzerine yürür ve binaenaleyh her daire, her Vekâlet müstakâr bir halde yürüdüğünden hiç bir zaman veçhesini kaybetmiyor ve muayyen hedeflere doğru giderek vasıl oluyor. Biz de ise ne oluyor. Efendiler? Bakınız Heyeti Vekile hemen, hemen bereket versin, her sene bir tebeddül ediyor. (Handeler).

MUHTAR BEY (Trabzon) — Yani bereket versin altı ayda bir mi olsun.

AĞAOĞLU AHMET BEY (Devamla) — Sayenizde Muhtar Bey, onu arz etmek isterim. Bununla

beraber görüyoruzki, Vekil gitmekle beraber ekseriya müsteşarda gidiyor. Müsteşar gittikten sonra birisi geliyor. (Muavin olsa gitmeyecek mi sesleri). Lütfediniz, bendeniz de onu teklif edecektim. (Ne diye sesleri). Lütfediniz! İkinci Müsteşarı kabul ederseniz o Müsteşar müstakar olmalıdır ve gelecek Vekil ikinci müsteşarı tayin etmek değiştirmek hakkından mahrum olmalıdır. (Olmaz sesleri). Lütfediniz. Heyeti Celine-niz huzurunda söz söylerken fikrin ifadesine meydan veriniz, fikrimi teşviş etmeyiniz.

REİS — Devam ediniz Ahmet Bey muhavere etmeyiniz.

AĞAOĞLU AHMET BEY (Devamla) — Devam edeceğim Reis Bey lütfediniz! Müdahalenize lüzum yoktur. Efendim! Şimdi arkadaşlarla muhaverede bulunuyorum, şimdi müsahabede bulunuyorum, müdahalenizin manasını anlamadım.

REİS — Muhavere caiz değildir.

AĞAOĞLU AHMET BEY (Devamla) — Bendeniz muhavere etmiyorum. Heyeti Âliye ile müsahabede bulunuyorum. Şimdi siz eğer Heyeti Aliyeniz devletin idaresine istikrar vermek isterseniz ve bu idareden bir semere, bir fayda temin etmek isterseniz ikinci müsteşarları yalnız Hariciyede değil, bütün Vekâletlerde ihdas etmelisiniz, bu müsteşarları müstekar ve daimî etmelisiniz ve bu ikinci müsteşarların vazifelerini ona göre tayin etmelisiniz. Bu ikinci müsteşarı tayin ederken Heyeti Âliyeniz, emir edecek di-

yecekki; bu müsteşarın vazifesi mensup olduğu Vekâletin umurunu mütemadiyen bir noktaya tevcih etmek üzere idare edecektir ve umuru dahiliye tamamen ona ait olacaktır. Onun tebdili, gayri kanunî bir hareket vaki olmadıkça Vekil tarafından azli caiz değildir. O vakit işler müsmir olur ve işlerinizde, memleketin devletin işlerinde bir fayda, bir semere hasıl olur. Ve illâ bu tavır ile, mevcut olan usul ile idarede devam ederse ve her Vekil müsteşar da beraber giderse ve gelecek Vekil müsteşarlarını, diğer memurlarını istediği gibi intihap ederse, yani beş müsteşar veriniz, on müsteşar veriniz, yirmi müsteşar veriniz faydasızdır. Binaenaleyh Hariciye Vekâletine bilhassa ikinci müsteşarın ilâvesi taraftarıyım. Fakat bu müsteşar Vekâletin umuru dahiliyesiyle, umuru idariyesiyle, mesaili hariciyesiyle iştigal edecek ve gayri kanunî bir hareket vaki olmadıkça Vekil tarafından azledilmeyeceği şart koymakla bu ikinci müsteşarın kabul edilmesini teklif ederim.

FERİDUN FİKRİ BEY (Dersim) — Şurayı Askerî Kanunundaki mütalaatınızı hatırlatırım Ahmet Bey.

REİS — Efendim! Mecliste ekseriyet kalmadığından dolayı bu meseleyi reye arz etmek imkânı yoktur. Telsiz tesisi hakkındaki kanuna 148 arkadaş rey vermiştir. 147 kabul 1 ret vardır. Muavene tamamdır. Kanun kabul edilmiştir. Cumartesi günü saat 10'da içtima etmek üzere celseyi tatil ediyorum.

Hitamı Müzakerat; Saat : 5,5

Telsiz tesisi hakkındaki kanunun neticesi ârâsı

(Kanun kabul edilmiştir)

Reye iştirak edenler	: 148
Kabul edenler	: 147
Reddedenler	: 1
Müstenkifler	: —

(Kabul edenler)

AKSARAY
Besim Atalay B.
Neşet B.
AMASYA
Ali Rıza Ef.
Esad B.
Nafiz B.
ANTALYA
Ahmed-Sâki B.
Rasih Ef.
ARDAHAN
Talât B.
ARTVİN
Hilmi B.
AYDIN
Dr. Reşid Galib B.
Tahsin B.
BAYEZİD
Şefik B.
BİGA
Mehmed B.
Şükrü B.
BOLU
Cevad Abbas B.
Falih Rifki B.
Mehmed Vasfi B.
BOZOK
Ahmed Hamdi B.
Avni B.
Salih B.
Süleyman Sırı B.
BURSA
Mustafa Fehmi Ef.
Refet B.
CANIK
Cavid Paşa
Süleyman Necmi B.
Talât Avni B.

CEBELİBEREKET
Avni Paşa
ÇORUM
Dr. Mustafa B.
İsmail Kemal B.
Münir B.
DENİZLİ
Mazhar Müfid B.
DERSİM
Ahmed Şükrü B.
DİYARİBEKİR
Cavid B.
Fevzi B.
ELÂZIZ
Hüseyin B.
Mumiddin B.
Mustafa B.
Naci B.
ERGANİ
İhsan B.
Kâzım Vehbi B.
ERTUĞRUL
Ahmet İffet B.
Halil B.
ESKİŞEHİR
Arif B.
GAZİAYINTAP
Hâfız Şahin Ef.
Kılıç Ali B.
GİRESUN
Hakkı Tarık B.
GÜMÜŞANE
Hasan Fehmi B.
HAKKÂRİ
Asâf B.
Nazmi B.
ISPARTA
Hüseyin Hüsnü Ef.
Mükerrem B.

İÇEL
Dr. Tevfik B.
Emin Ef.
İSTANBUL
Ali Fethi B.
Ali Rıza B.
Dr. Adnan B.
Hamdi B.
Hamdullah Suphi B.
Hüseyin Rauf B.
Kâzım Karabekir Paşa
Refet Paşa
Süleyman Sırı B.
Yusuf Akçura
İZMİR
Kâmil B.
İZMİT
İbrahim B.
İbrahim Süreyya B.
Saffet B.
KÂNGIRI
Mustafa Abdülhalik B.
Rifat B.
Talât B.
Ziya B.
KARAHİSARI SAHİP
İzzet Ulvi B.
Kâmil Ef.
Ruşen Eşref B.
KARAHİSARI ŞARKİ
Ali Sururi B.
İsmail B.
KARESİ
Ahmed Süreyya B.
Ali Şuuri B.
Haydar Adil B.
Mehmed Vehbi B.
Osman Niyazi B.

KARS
Ağaoğlu Ahmed B.
KASTAMONU
Ahmet Mahir Ef.
Halid B.
Hasan Fehmi Ef.
Mehmed Fuad B.
Necmeddin Molla B.
KAYSERİ
Sabit B.
KIRKLARELİ
Dr. Fuad B.
KIRŞEHİR
Yahya Galip B.
KONYA
Eyüp Sabri Ef.
Fuad B.
Mustafa Ef.
Mustafa Feyzi Ef.
Naim Hâzım Ef.
Refik B.
Tevfik Fikret B.
KÜTAHYA
Ahmet Ferit B.
Cevdet B.
Rağıp B.
MARAŞ
Abdülkadir B.
Mithat B.
Tahsin B.
MARDİN
Abdülğani B.
Abdülrezak B.
Derviş B.
Necip B.
Yakup Kadri B.
MENTEŞE
Esad Ef.
Şükrü Kaya B.

MUŞ
İlyas Sami B.
Osman Kadri B.
Rıza B.

NİĞDE
Galip B.

ORDU
Hamdi B.
İsmail B.
Recai B.

RİZE
Ali B.
Ekrem B.

Esad B.
Fuad B.
SARUHAN
Hacı Ethem B.
Mehmed Sabri B.

SİİRD
Halil Hulki B.
Mahmud B.

SİNOP
Recep Zühtü B.

SİVAS
Dr. Ömer Şevki B.
Halis Turgut B.

Rahmi B.
Rasım B.
Ziyaettin B.
SİVEREK
Kadri Ahmed B.
Mahmud B.

TEKFURDAĞ
Cemil B.

TOKAD
Mustafa Vasfi B.
TRABZON

Abdullah B.
Ahmed Muhtar B.

Hasan B.
Rahmi B.
Süleyman Sırrı Ef.
URFA

Ali B.
Refet B.
Saffet Ef.

VAN
Hakkı B.
Münib B.

ZONGULDAK
Ragıp B.
Tunalı Hilmi B.

(Reddeden)

ZONGULDAK
Yusuf Ziya B.